

Luova K^Reativ

impro

improvisaatioon
tukeutuvia työtapoja
taiteen perusopetukseen

arbetsmetoder för att utveckla improvisationen inom
den grundläggande konstundervisningen

Musikinstitutet Kungsvägen, Patrik Smulter
Musiikkiopisto Avonia, Ilari Iivonen & Mikko Antikainen
Musiikkiopisto Juvenalia, Matti Vääntinen

luova/kreativ impro
hankkeen loppuraportti 23.01.2018

1 leikkivä ihminen - homo ludens	3
2 opetussuunnitelman perusteiden ihmiskäsitys ja oppimiskäsitys	5
3 vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteet ja tavoitealueet	8
4 luova kreatiiv impro -hankkeen lähtökohdat	9
5 luova kreatiiv impro -hankkeen tavoitteet	10
6 hankkeen toteuttaminen	11
7 Luova improvisaatio - Kreatiiv improvisation seminaari	12
8 opittua, kokeiltua ja koettua: opettajat improvisatoristen työtapojen kehittäjinä ja kokeilijoina	14
8.1 Piano-opettajien kokeiluja ja kokemuksia	14
Opettaja 1	14
Opettaja 2	18
Opettaja 3	27
Opettaja 4	32
Opettaja 5	35
Opettaja 6	40
Opettaja 7	43
8.2 Puhallinopettajien kokemuksia ja kokeiluja	43
Opettaja 8	43
8.3 Jousisoitinten opettajien kokeiluja ja kokemuksia	53
Opettaja 9	53
Opettaja 10	58
Opettaja 11	58
Opettaja 12	59
Opettaja 13	62
Opettaja 14	65
Opettaja 15	67
Opettaja 16	68
8.4 muut instrumentit: opettajien kokeiluja ja kokemuksia	69
Opettaja 17	69
9 palautetta opettajilta	71
10 palautetta oppilailta	74
11 lopuksi	75

1 leikkivä ihminen - homo ludens

Alankomaalainen kulttuurintutkija ja historioitsija Johan Huizinga analysoi vuonna 1938 ilmestyneessä teoksessaan Homo Ludens (Leikkivä ihminen) leikin ja kulttuurin suhdetta. Analyysissään hän ymmärsi kulttuurin hyvin laajasti, sillä leikin kautta tulivat tarkastelluiksi myös oikeus ja oikeudenkäyttö, tieteet, taiteet ja filosofia.

Huizingan tulkinnassa leikistä leikin päämäärä ja tarkoitus ovat leikissä itsessään, eivät leikin ulkopuolella. Leikki on leikkijälle mielekästä. Mielekkyys ei kuitenkaan kasva välttämättömistä elämisen tarpeista; leikki on Huizingan mukaan biologisen yläpuolella. Jokainen leikki on leikkijälle merkityksellinen.

Huizinga määritteli leikin leikkijän vapaaehtoiseksi toiminnaksi, jolla on selkeät aikaan ja tilaan liittyvät rajat. Leikillä on alku ja loppu. Leikki toteutuu jossakin tilassa, johon leikkijä Huizingan mukaan piirtää taikapiiirin leikkiä varten. Leikkiin liittyy muuntelua, toistoja ja kertautumista.

Huizingan mukaan leikkiin osallistutaan vapaaehtoisesti, ja leikkijä sitoutuu leikin omiin sääntöihin. Jokaisella leikillä on omat säännöt, joiden avulla leikkijä luo leikkiin oman järjestyksen. Säännöstö on voimassa vain leikin tilapäisessä maailmassa. Leikkiä luonnehtii Huizingan mukaan rajattu täydellisyys.

Leikkiin liittyvät jännitys, yllätyksellisyys ja ilo sekä ymmärrys siitä, että leikki on eroa tavallisesta elämästä. Leikki sisältää vaihtoehtoisia mahdollisuuksia tapahtumien kulkuun. Yllätyksellisyys kasvaa ennakoimattomuudesta. Ennakoimattomuus luo myös jännitystä, samoin kuin leikkijän voimien ja kykyjen ponnistaminen äärimilleen. Leikki on luvallisesti toisin tekemistä. Ero tavalliseen elämään luodaan leikin oman piirin rajoituksin. Leikkiin liittyy salaperäisyyttä. Reaalimaailmasta eroavana leikki voi olla kuin arvoitus, jonka leikkiin osallistuvat ratkaisevat. Siihen ikään kuin sisältyy tehtävä, haaste, toivomuksen täyttäminen tai lupaus, joka sitoo ja ohjaa leikkijöitä.

Leikki ja leikillisuus määrittävät perustavasti ihmistä. Kyky kuvitella toisia mahdollisia maailmoja ja antaa niille leikissä ilmaus on inhimillistä kulttuuria eteenpäin vievä voima. Yhdellä toiminnan alueella tehdyt oivallukset voivat toisessa kontekstissa kasvaa vielä suurempiin mittoihin. Entä jos? –kysymykset haastavat esittäjänsä, avaavat uusia näkymiä ja todellisuuksia sekä ilon vastaamisen kyvystä. Pystyvyyden kokemus rohkaisee eteenpäin, ja keksivä oivaltaminen on oppimisen lajeista palkitsevin.

Improvisaatiossa olemme paljolti leikin kaltaisen ilmiön parissa. Improvisaation lähtökohtana voi pitää merkityksellisyyttä esittäjälle itselleen: hänen sisäisen maailmansa kuvaamista äänin, hänen mielikuvituksensa tuomista näkyville.

Improvisaatiolla on rajattu aika ja tila, selkeä alku ja loppu, oma hetki, oma piiri, jonka se määrittelee ja vangitsee. Improvisaatiota voi kutoa ja värittää muunnellen, toistoin ja kertautumin. Toiveena olisi, että tuosta piiristä voisi muodostua Huizingan sanoin ”taikapiiiri”.

Improvisaation säännöstön esittäjä luo itse. Hän voi valita lähtökohdakseen jonkun tai joitakin musiikin parametreja ja niistä rajatun joukon. Hän voi ottaa lähtökohdakseen tunnelmat tai äänenväriin, hän voi kertoa tarinaa tai luoda tietoisesti vuorovaikutusta, kysymyksiä ja vastauksia.

Säännöstö luo improvisaation rajattuun aikaan viitekehyksen, mutta olennaisesti improvisaatio-leikki on alkunsa hetkellä avoin. Se voi pysyä vähäeleisenä, se voi innostua jostakin luomastaan ja kehittää sitä eteenpäin, se voi tietoisesti rakentua vastakohtille ja kasvaa ajoittain äärimmäisiin mittoihin. Avoimuus luo jännitystä, salaperäisyyttä ja yllätyksiä. Esittäjä kutsuu kuulijansa arvoituksen äärelle sitä ratkaisemaan, tulkinnat ovat avoimia ja ne osallistavat ja haastavat myös kuulijan.

Leikin ja improvisaation äärellä kuulija kutsutaan Huizingan sanoin sukeltamaan esittäjän sieluun, pukeutumaan leikin tai improvisaation taikaviittaan ja myöntymään leikin tai improvisaatioteoksen taikapiiriin luoja eli leikkijän tai musisoijan viisauden paremmuuteen. Viisauden paremmuus! Pedagogisessa suhteessa tällainen käänne oppilas-musisoijan aseman uudelleen määrittelemiseksi on innostava. Opettajan tehtäväksi jää oppilaansa paremman viisauden edelleen tukeminen ja nostaminen.

Improvisaatiossa erityisesti kiehtoo ajan merkityksellisyys. Ainutkertaisuus korostuu: vain tässä juuri tällaisena eikä koskaan enää. Esittäjän läsnäolo korostuu: hän määrittelee säännöstön, hän määrittelee keston, hän määrittelee esityksensä arkkitehtuurin. Kuulija esityksen salaisuuden ratkaisun äärellä pakottaa itsensä jakamattomaan keskittymiseen, tarkkaavaisuuteen ja läsnäoloon. Improvisaatio on yksi näkökulma maailmassa olemiseen.

2 opetussuunnitelman perusteiden ihmiskäsitys ja oppimiskäsitys

Opetushallituksen syyskuussa 2017 taiteen perusopetukselle antamissa opetussuunnitelman perusteissa oppijoita määritellään moniulotteisesti.

Perusteiden arvomäärittelyn kohdalla määritellään myös taiteen perusopetuksen ja sen piirissä annettavan opetuksen ymmärrystä ihmisestä:

”Ihminen rakentaa elämänsä toimimalla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristönsä kanssa. Taiteen perusopetus perustuu käsitykseen jokaisen ihmisen ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta yksilönä ja yhteisöjen jäsenenä. [...] Opetus tukee ihmisenä kasvamista ajattelun taitoja ja luovuutta kehittämällä.” (Opetushallitus, Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 7)

Ihminen näyttäytyy sosiaalisena olentona. Hän kasvaa, kehittyy ja oppii suhteessa toisiin ihmisiin ja suhteessa ympäristöönsä. Ymmärryksen rakentuminen itsestä, toisista ja maailmasta ei ole passiivista vastaanottamista, vaan tulos jokaisen yksilön aktiivisesta osallistumisesta vuorovaikutukseen.

Taiteen perusopetuksen ymmärrys ihmisestä nojaa vahvasti länsimaiseen humanismin traditioon. Lähtökohtina ovat ihmisen hyvyys ja luovuus sekä hänen mahdollisuutensa kasvaa ja kehittyä. Ihminen ymmärretään itseohjautuvaksi ja tavoitteellisesti toimivaksi. Paitsi ainutkertaiseksi ihminen piirtyy myös itseään kehittäväksi ja aktiiviseen kasvuun pyrkiväksi. Kasvunsa tueksi ihminen tarvitsee myönteistä huomiota ja kokemuksen arvokkuudesta. Ihmisessä on uutta luova potentiaali. Ihmisessä on myös kokeva, tunteva puoli, mikä on läsnä oppimisessa ja voi parhaimmillaan olla oppimisen resurssi.

Perusteissa määritellään ihmistä myös oppimisen näkökulmasta:

”Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet perustuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja toimimaan tavoitteiden suuntaisesti sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista. Kokemukset ja vuorovaikutus ympäristön kanssa samoin kuin eri aistien käyttö ja keuhollisuus ovat oppimisen kannalta olennaisia.

Taiteen perusopetuksessa oppiminen on yksilöllistä ja yhteisöllistä tietojen ja taitojen rakentamista, joka vahvistaa oppilaan kulttuurista osallisuutta ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppiminen on kaikilla taiteenaloilla kokonaisvaltainen ja vuorovaikutteinen

prosessi, joka kehittää oppilaan tietoja ja taitoja monipuolisesti. Se on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista.

Oppilaita ohjataan ymmärtämään kokemuksiaan, tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oman oppimisensa kehittämiseen. Harjoittelu ja harjoittelemaan oppiminen ovat merkityksellisiä taitojen kehittymisen kannalta. Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ja kannustava ohjaus ja palaute vahvistavat oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen, myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa oppimista edistävää vuorovaikutusta.” (Opetushallitus, Taiteen operusopetuksen opetussuunnitelma perusteet 2017, 7-8.)

Näin perusteissa ihminen, oppija, oppilaamme määrittyy kognitiiviseksi olennoiksi. Ihminen on aktiivinen tiedon käsittelijä. Ihminen suuntautuu maailmaan ja ohjaa toimintaansa maailmassa tiedon avulla. Ihminen käsittelee ja prosessoi tietoa aktiivisesti; toiminnan ohjaus on tietoista. Ihminen rakentaa ymmärrystään maailmassa liittämällä alati uusia osia tietorakenteeseensa ja uudelleen muovaamalla tietorakennettaan. Ihminen oppijana voi kehittyä myös tiedon käsittelijänä. Oppimaan oppimisenkin taidot ovat olennaisia.

Oppimisessa on vahvasti läsnä yksilöllisyys ja ainutkertaisuus: jokaisen yksilön erityinen tapa käsitellä maailmasta saamaansa informaatiota ja liittää sitä aiempaan tietorakenteeseen. Toisaalta vuorovaikutteisena ilmiönä oppimisessa on alati läsnä sosiaalisuus, yksilön yhteys toisiin.

Improvisaatioon tukeutuvat työtavat perustuvat opetushallituksen kuvaamille taiteen perusopetuksen ihmistä ja oppimista koskeville lähtökohdille. Koska oppilailla on monia tapoja lähestyä ja hahmottaa maailmaa, on selvää, että opettajan käytettävissä olevien työtapojen tulee olla moninaiset. Improvisaatioon tukeutuvat työtavat herkistävät oppilaan havainnointikykyä. Improvisaatioon tukeutuvat työtavat samoin antavat tilaa oppilaan omalle keksinnälle ja vahvistavat oppilaan luottamusta omiin luoviin kykyihin. Niitä oppilaan tulee päästä harjoittamaan ja kasvattamaan opintojensa eri vaiheissa ensi metreiltä alkaen.

Improvisaatio on oppilaalle luonteva väylä hahmottaa ja tutkia musiikin eri parametreja. Improvisoiden oppilas voi tutustua musiikillisen rakentamisen eri elementteihin: rytmiin, asteikkoihin, äänen väreihin, erilaisiin artikuloimisen tapoihin, harmoniaan, musiikillisen luomuksen rakenteeseen. Samoin oppilas voi improvisation avulla tutustua omaan kehoonsa sekä kehonsa ja instrumenttinsa suhteeseen: kuinka ääni syntyy, mitkä ovat instrumentin asettamat rajat äänen tuottamiselle ja ilmaisulle sekä toisaalta kuinka laajoiksi äänen tuottamisen rajat voivat levitä.

Musiikin esittämiseen kuuluu olennaisesti vuorovaikutus: kuuntelu, vastaaminen, kommentoiminen, muuntelu, kontrastien luominen, tilan antaminen ja ottaminen. Improvisaatiossa väistämättä jossakin vaiheessa ajautuu pohtimaan maailmassa olemista, omaa ääntä ja oman ilmaisun tilaa. Oman äänen ja ilmaisun myötä läsnäolo korostuu: mikä on tämä tila, mikä on tämä hetki ja mikä on oma ääneni juuri tässä. Hetken ainutkertaisuus nousee keskeiseksi.

Improvisaatioon tukeutuminen voi myös olla kannustava väylä esiintymiseen: väärin soittamisen pelosta vapautuminen voi säteillä vahvasti oppilaan kaikkeen musiikilliseen tekemiseen.

Improvisaatio voi myös olla väylä musiikin historiallisen kontekstin hahmottamiseen ja ymmärtämiseen: mikä improvisaation asema on ollut eri historiallisina aikoina, millaisen tilan ja ilmaisun improvisaatio on musiikissa voinut saada. Tiukasti nuotteihin sidotun musiikillisen esittämisen ajanjakso on lopulta ollut lyhyt. Millaisen historiallisen vuoropuhelun ja historiallisen ymmärryksen syventymisen improvisaatio yhtenä musiikin lähestymistapana voisi avata?

3 vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteet ja tavoitealueet

Opetushallitus antoi syyskuussa 2017 opetussuunnitelman perusteet taiteen perusopetuksen oppilaitoksille niiden omaa opetussuunnitelmatyötä varten. Aiempiin perusteisiin nähden kokonaan uutena avauksena perusteissa on neljän tavoitealueen erottaminen sekä perusopintoihin että syventäviin opintoihin. Nämä neljä tavoitealuetta ovat esittäminen ja ilmaiseminen, oppimaan oppiminen ja harjoittelu, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen sekä säveltäminen ja improvisointi.

Oppilaan oma luova keksintä ja musiikin tuottaminen on näin nostettu aiempaa selvästi vahvempaan asemaan. Ei ole pelkästään oppilaitoksen hyvän tahdon tai yksittäisten opettajien oman mielenkiinnon tai erityisen osaamisen varassa, onko opetuksessa tilaa oppilaan omalle luovalle toiminnalle ja musiikin tuottamiselle. Se tulee velvoittavaksi oppilaitoksen näkökulmasta ja oikeudeksi oppilaan näkökulmasta.

Huomionarvoista opetussuunnitelman perusteissa on oppilaitoksille lisäksi asetettu vaade opintojen integroimiseksi. Perinteisesti musiikkioppilaitoksissa rajat oppiaineiden (instrumenttiopinnot, yhteismusisointi, musiikin perusteiden opinnot) välillä ovat olleet jyrkähköt. Eri sisältöalueet on erotettu toisistaan. Näin oppilaalle ei välttämättä synny ymmärrystä eri sisältöalueiden välisistä yhteyksistä, ei synny ymmärrystä siitä, että hän on oppimassa musiikkia. Erityisen suuri haaste on ollut yhteyksien löytymiseen musiikin perusteiden opintojen ja instrumenttiopintojen välillä. Todennäköisyys oppilaan kokemuksen pirstoutumiseen on suuri.

Samalla tämä sisältöalueiden selkeä erottaminen on näkynyt opettajien työn jäsentymisessä ja oppilaitoksen toimintakulttuurissa. Periaatteessa pariopettajuudelle tai yhteisoiminnalliselle opettamiselle ei ole ollut esteitä. Käytännössä ja vahvasti tradition ohjaamana opettajien työ on keskittynyt omaan erityisalaan ja oman oppiaineen kurssien suoritetuksi ohjaamiseen. Työyhteisössä tämä on tuottanut koettua ammatillista yksinäisyyttä.

Opetussuunnitelman perusteissa erotettujen tavoitealueiden myötä integraation käytännön toteuttaminen ei itsestään helpotu. Päinvastoin pelkona voi olla, että uudet raja-aidat pystytetään tavoitealueiden välille ja opetussuunnitelmatyön tuloksena opintokokonaisuudet pilkkovat musiikillista tekemistä tavoitealueiden rajojen mukaisesti.

Edellä oli esimerkkejä improvisatoristen työtapojen mahdollisuuksista ylittää tavoitealueiden rajoja ja osaltaan tuottaa eheyttä ja yhtenäisyyttä oppilaan kokemaan opetussuunnitelman toteuttamiseen. Improvisaatio voi tasoittaa tietä esiintymistilanteisiin ja lavalle. Improvisaatio voi tukea oppilaan kykyä hahmottaa musiikkia. Improvisaatio voi helpottaa oman kehon hallinnan harjoittelua

instrumenttia kesytettäessä. Improvisaatio voi olla yksi rikastava työtapo harjoittelussa. Näistä on esimerkkejä tuonnempana opettajien kuvauksissa improvisatoristen työtapojen käytöstä.

4 luova kreatiiv impro -hankkeen lähtökohdat

Hankkeen tavoitteena ei ole ollut tehdä opettajista täysverisiä improvisaatio-opettajia eikä oppilaista ikään kuin pääaineisia improvisaatio-oppilaita. Hankkeen olennainen tavoite on ollut antaa opettajille erilaisia näkökulmia improvisaatioon ja tarjota opetuskäyttöön moninaisia improvisaatioon tukeutuvia työtapoja opetuksen rikastamiseen. Tämä on opetussuunnitelman perusteiden ihmis- ja oppimiskäsityksen mukaista.

Hankeoppilaitoksissa, Musikinstitutet Kungsvägenissä, Musiikkiopisto Avoniassa ja Musiikkiopisto Juvenaliassa, on opetushenkilöstöä yhteensä noin 165. Kahdessa oppilaitoksessa henkilöstön ikärakenne on keski-ikänsä vanhempaa kuin yhdessä hankeoppilaitoksessa. 1970- ja 1980-luvuilla koulutuksensa saaneilla soitonopettajilla opintoihin ei lähtökohtaisesti kuulunut improvisaatiota eikä sen käytön mahdollisuuksia opetustyössä. 1990-luvulta alkaen improvisaatiota on ollut mukana soitonopettajien koulutuksessa. Opettajien taidot ja valmiudet soveltaa improvisaatioon tukeutuvia työtapoja omassa opetustyössään ovat hyvin vaihtelevat. Paljolti on ollut opettajan omasta kiinnostuksesta kiinni, missä määrin improvisatorista ainesta opetuksessa on ollut.

Oppilaan näkökulmasta kyse on saadun opetuksen laadusta ja tasapuolisuudesta.

Tällä hetkellä noudatettavissa Suomen musiikkioppilaitosten liiton antamissa tasosuoritus suosituksissa improvisaatio mainitaan mahdollisena osaamisen osoittamisen alueena tasosuoritus tilanteessa. Seuraava esimerkki on viulun tasosuoritus suosituksista:

Oppilaalla on lisäksi mahdollisuus esittää oma sävellyksensä tai improvisoida esimerkiksi annetusta teemasta, aiheesta, motiivista tai sointupohjasta.

Käytännössä improvisaatiota kuullaan osina tasosuorituksia harvakseltaan. Pakollisen ohjelman harjoittamiseen ja hiomiseen halutaan ilmeisesti käyttää niin tiiviisti aikaa, että mahdollisuudeksi ja vapaaehtoiseksi määritellylle improvisaatiolle ei käytännön työssä vain ole ollut riittävästi aikaa.

Näihin lähtökohtiin tukeutuu luova improvisaatio - kreatiiv improvisation -hanke: Ensisijainen tavoite oli kouluttaa henkilöstöä, jotta opettajilla olisi käytännöllisiä työtapoja improvisaation liittämiseen omaan opetustyöhönsä. Tavoitteena hankkeessa oli valua opettajiin rohkeutta soveltaa improvisaatiota omassa työssä. Toiseksi tavoitteena oli monipuolistaa työtapoja, jotta eri tavoin musiikkia oppivien lasten ja nuorten tarpeet tulisivat aiempaa paremmin huomioiduiksi. Improvisaatioon tukeutumisen ajateltiin myös tukevan ja vahvistavan oppilaiden hahmotuksellisia valmiuksia. Kolmanneksi haluttiin avata näkymiä oppilaitosten toimintakulttuurin kehittämiseen. Improvisaatio uutena työtapana voisi tuottaa myös uudenlaista opettajuutta tai sen myötä voisi syntyä uudenlaisia käytäntöjä ja tilaisuuksia musiikin ja musiikillisen osaamisen esittämiseen.

5 luova kreatiiv impro -hankkeen tavoitteet

Opetushallitus hyväksyi hankkeen tavoitteiksi seuraavat:

1. Oppilaitoksen toimintakulttuurin kehittäminen: uusien oppimisen muotojen ja työtapojen kehittäminen
2. Soveltavien taitojen vahvistaminen: korvakuulolta soittaminen, luovien valmiuksien vahvistaminen improvisoinnin kautta
3. Opettajien ammatillisen osaamisen rikastaminen tarjoamalla pedagogisia välineitä improvisoinnin opettamiseksi.

Hankkeella haluttiin rikastaa ja monipuolistaa oppilaitosten jo ennestään korkeatasoista opetusta. Lähtökohtana oli ajatus, että maailmaa eri tavoin hahmottavat ja musiikkia eri tavoin omaksuvat oppilaamme hyötyvät, jos opettajilla on käytössään monipuolisia ja vaihtelevia työtapoja. Edelleen lähtökohtana oli ajatus musiikillisen tekemisen ja toiminnan omakohtaistamisesta ja sen vahvistamisesta: improvisaatiossa oppilas väistämättä on läsnä, hän ulkoistaa jotakin sisäisestä maailmastaan, hän rohkaistuu sanoittamaan tai sävelittämään musiikillisia ajatuksiaan. Henkilökohtainen merkityksellisyys todennäköisesti sitouttaa oppilaita vahvemmin kuin yksinomaan ulkoa tarjotut sisällöt. Oma keksintä voi myös avata uudenlaisia merkityksiä klassikon aseman saavuttaneisiin sävelteoksiin; vakiintunut ja itse luotu voivat olla hedelmällisessä vuorovaikutuksessa keskenään.

Uusien toiminta- ja työtapojen kehittäminen tai lisätilan antaminen ehkä jo iduillaan olleille käytännöille on omiaan kehittämään oppilaitoksen toimintakulttuuria suuntaan, jossa yksilöön keskittyvän opetuksen rinnalla on tilaa ja aikaa yhdessä tekemiselle ja yhteiselle oppimiselle, samoin kuin opettajien yhteistyölle.

Improvisoidessaan oppilas joutuu väistämättä työstämään ajatuksissaan musiikillisia alkuideoita. Hänen musiikilliset hahmottamistaitonsa voivat saada improvisoimisesta tukea. On mahdollista, että yhteydet musiikin hahmotusaineiden opetuksessa opitun ja instrumenttitunneilla opitun välillä vahvistuvat oppilaan soveltaen käyttäessä valmiuksiaan. Käsitteellinen saa soivan muodon tai soiva muoto alkaa jäsentyä ja rakentua tietokokonaisuudeksi.

Opettajat ovat musiikkioppilaitosten tulosten tärkein tekijäryhmä. Eteenpäin katsova henkilöstökoulutus takaa vahvimmin sen, että oppilaitos pysyy opetukseen kohdistuvien, muuttuvien odotusten tasalla. Henkilöstökoulutus on vahvin tae korkeatasoisille oppimistuloksille myös tulevaisuudessa.

6 hankkeen toteuttaminen

Hankkeen olennainen tavoite oli taiteen perusopetuksen työtapojen rikastaminen ja monipuolistaminen. Tämä tavoite liittyy opetussuunnitelman uudistamisen keskeisistä tavoitteista pedagogiikan ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Hankkeen ytimenä oli siksi henkilöstön kouluttaminen sekä koulutuksissa koetun ja opitun kokeileva soveltaminen omien oppilaiden kanssa. Tavoitteena oli, että jokaisesta hankeoppilaitoksesta mukana olisi ollut kahdeksan opettajaa. Tämä tavoite saavutettiin ja hieman ylitettiin: hankkeeseen osallistui 26 opettajaa. Koulutuksista kertyi henkilötyötunteja yhteensä reilut 600. Lähtökohtana edelleen oli, että hankkeessa mukana olevien opettajien kokeillessa ja soveltaessa oppimaansa vaikutukset olisivat suoranaisesti koskeneet 80 - 100 oppilasta oppilaitosta kohti. Tämä tavoite saavutettiin. Oppilaisiin ulottunut vaikuttavuus tehostui ja vahvistui, kun muutamat opettajat kokeilivat myös ryhmäimprovisaatiota.

Järjestettyjen koulutuksien kantavana ideana oli pyrkimys saada esiin improvisaatiosta monia eri näkökulmia ja lähestymistapoja. Näin opettajat pystyisivät omaksumaan omaan työhönsä monipuolisia välineitä ja työtapoja sekä toisaalta keskittymään mahdollisesti heille luontevimmin istuvaan ja heitä vahvimmin puhuttelevaan työtapaan. Monipuolisuuden varmistamiseksi kouluttajiksi kutsuttiin eri instrumenttien ja eri tyyllilajien edustajia, omien alojensa huippuja. Koska hankkeen olennainen painotus oli käytännöllisyydessä, kuului jokaiseen koulutukseen osallistujien omaa musisointia.

Hankkeessa oli mukana kahdeksan kouluttajaa, joiden koulutukset ajoittuivat seuraavasti:

Teemu Kide 21.9. ja 4.10.2016
 Jussi Kontinen 25.10 ja 1.11.2016
 Karla Suvanto 11.11. ja 25.11.2016
 Mikko-Ville Luolajan-Mikkola 10.1. ja 31.1.2017
 Antto Pett 14.2.2017
 Annika Gummerus-Putkinen 7.3. ja 21.03.2017
 Teemu Viinikainen 26.9. ja 2.10.2017
 Jyrki Tenni 10.10 ja 26.10.2017

Koulutuksia järjestettiin kaikissa hankeoppilaitoksissa.

Hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi ja hankkeessa saavutettujen tulosten jakamiseksi järjestettiin marraskuussa 2017 valtakunnallinen seminaari, josta on kuvaus seuraavassa luvussa.

Hankkeen päätteeksi järjestettiin hankkeeseen osallistuneille opettajille yhteinen palautekeskustelu heidän kokemuksistaan opitun suoraan soveltamiseksi sekä laajemmin käynnissä olevan opetussuunnitelmatyön tueksi. Opettajien kokemuksia ja näkemyksiä sekä heidän antamaansa palautetta hankkeesta on avattu luvussa 9. Oppilaiden antamaa palautetta on koottu lukuun 10.

7 Luova improvisaatio - Kreatiiv improvisation seminaari

Hankkeen tiimoilta järjestimme valtakunnallisen Luova improvisaatio - Kreatiiv Improvisation seminaarin 16.11.-17.11.2017 Espoossa Musikinstitutet Kungsvägenin opetustiloissa. Uuden opetussuunnitelman perusteiden (v. 2017) kannalta ajankohtainen aihe herätti runsaasti kiinnostusta ja osallistujia tuli 11 musiikkiopistosta yhteensä 71. Seminaari rakentui luennoista sekä toisen seminaaripäivän työpajoista, joissa osallistujat pääsivät tutustumaan kouluttajien johdolla improvisointiin omien instrumenttiansa kanssa. Seminaarin kouluttajat olivat hankkeen aikana kouluttajina toimineita improvisoinnin asiantuntijoita. Luova improvisaatio -hankkeeseen osallistuneiden opettajien oppilaat esiintyivät improvisoiden seminaarissa järjestetyssä konsertissa. Hankkeen opettajien näkemyksiä kuultiin myös päätöspäivän keskustelutilaisuudessa.

Palautetta seminaariin osallistuneilta:

”Suuret kiitokset reagoinnistanne ajankohtaiseen aiheeseen. Koulutus tuli todella tarpeeseen ja oli onnistunut sekä inspiroiva kokemus.”

”Seminaarissa tajusin, ettei tarvitse ”keksiä pyörää uudestaan”, vaan voin hyötykäyttää jo toisten kehittämiä metodeja ja muokata niistä itselleni ja oppilailleni sopivia tapoja.”

”Hyvin järjestetty. Monipuolisesti erilaisia näkökulmia improvisaatioon ja matalan kynnyksen työkaluja, mutta myös syvempää ja laajempaa suhtautumista improon.”

”Oppilaiden tuominen mukaan seminaariin oli loistava juttu, ideoista käytäntöön. Lasten omat kokemukset ja heittäytyminen oli inspiroivaa nähdä.”

”Seminaarin aihekokonaisuus on niin kiehtova, että seminaari olisi voinut olla kolmipäiväinenkin.”

Seminaariohjelma

LUOVA IMPROVISAATIO - KREATIV IMPROVISATION

Aikataulu / Program

torstai / torsdag 16.11.

11.30	Ilmoittautuminen / Anmälaning, lounas / lunch
12.30	Väikommen! Patrik Smulter, MIK
12.45	OPH:n opetussuunnitelmaprosessin ohjausryhmän puheenvuoro, Rea Warne, Helsingin konservatorio
13.00	SML:n terveiset Timo Klemettinen
13.15	Kelluntamusiikki, Teemu Kide
14.00	Improa! Annika Gummerus-Putkinen, Pop & Jazz konservatorio
14.45	Kahvitauko / Kaffepaus
15.10	Konsertti; opistojen oppilaiden improvisaatiota ja keskustelua improvisaatiosta
16.15	Keskustelua / Diskussion
-16.40	

19.00-	Illallinen, ravintola Kilim, Mäntyviita 2, Espoo

LUOVA IMPROVISAATIO - KREATIV IMPROVISATION

perjantai / fredag 17.11.

8.30	Ilmoittautuminen / Anmälan
9.00	Aamuvuorokokous, Matti Vanttinen
9.10	Puheenvuoro Tiina Kasvi, Espoon kaupunki
9.20	Improvisointi, ei mysteeri; käytännönläheisiä harjoitusmenetelmiä Jussi Kontinen, Musiikkiopisto Avonia
9.50	Improvisointikortit Karla Suvanto, Palmgren konservatorio
10.20	Kahvitauko / Kaffepaus
10.40	Työpaja I / Workshop I Karla Suvanto, Annika Gummerus-Putkinen, Teemu Kide, Antto Pett, Mikko-Ville Luolajan-Mikkola, Jyrki Tenni, Jussi Kontinen
11.25	Työpajan vaihto / Byte av workshop
11.30	Työpaja II / Workshop II Karla Suvanto, Annika Gummerus-Putkinen, Teemu Kide, Antto Pett, Mikko-Ville Luolajan-Mikkola, Jyrki Tenni, Teemu Viinikainen
12.15	Hankkeen opettajien puheenvuoro
12.45	Loppukeskustelu
13.15	Seminaari päättyy, mahdollisuus lounaaseen

8 opittua, kokeiltua ja koettua: opettajat improvisatoristen työtapojen kehittäjinä ja kokeilijoina

8.1 Piano-opettajien kokeiluja ja kokemuksia

Opettaja 1

Teemu Kide

Teemulla oli mielestäni ihanan rento ja myönteinen asenne improvisoimiseen. Hän kehottaa lähtemään improvisoimaan oppilaiden kanssa siten, että aletaan vain jammailla ja soitetaan yhdessä aika pitkään kerralla, jopa 10-15 minuuttia yhtä mitta, jolloin oppilas varmasti ehtii mukaan sisään siihen, mitä ollaan tekemässä. Näin opitaan myös hyväksymään se, että improvisaatio kuulostaa välillä hyvältä ja välillä sitten ehkä vähemmän hyvältä. Teemu on tehnyt väitöskirjan aiheesta, ja hän on nimennyt jammailu-improvisaationsa kelluntamusiikiksi. Tavoitteena on tietenkin se, että yhdessä jammailu olisi oppilaan mielestä kivaa ja mahdollisimman helppoa ja luontevaa. Teemu kehottaa rakentamaan impro-tuokion aina kahden soinnun ympärille, jotka vaihtuvat rytmisesti tasaisesti. Näin oppilas ehtii varmasti hahmottaa, millaisista ja minkä kuuloisista soinnuista improvisoidun kappaleen harmonia rakentuu, ja hän pääsee mukaan soittoon, kun samaa kahden soinnun kiertoa toistetaan pitkään. Opettaja voi aloittaa impro-tuokion alkamalla vain soittaa valitsemassaan rytmisissä valittuja sointuja, tai mikäli tarpeen, hän voi ensin esitellä oppilaalle harmoniat, joita aikoo käyttää, jolloin voidaan yhdessä ensin käydä läpi kumpaankin harmoniaan sopivat sävelet yms. Teemu painottaa, että kaikessa soittamisessa ja erityisesti improvisaatiossa leikkiminen on tärkeää.

Omat oppilaani lähtivät aika mukavasti mukaan yhteisiin jammailusessioihin. Välillä he tosin saattoivat valittaa tehtävää vaikeaksi, mutta yleensä rentoutumista ja vapautumista tapahtui soittotuokion kuluessa ja yhteinen musisointikin useimmiten alkoi vähitellen kuulostaa paremmalta.

Karla Suvanto

Karlalla improvisoinnin pohjan muodostavat hänen kehittämänsä impro-kortit, joiden pohjalta onkin mahdollista rakentaa hyvin monenlaisia erilaisia improvisaatioita ja harjoituksia. Oppilaani pitävät kovasti impro-korttien pohjalta improvisoimisesta. Impro-kortit ruokkivat mielikuvistusta ja kokemukseni mukaan oppilaat pitävät myös siitä, että he saavat itse arpoa tehtävän määrittelyn nostamalla kortit kulloinkin valitsemistani pinoista. Korttien mukana tulevassa ohjeessa on esitelty monenlaisia mahdollisuuksia käyttää kortteja, joten en lähde niitä nyt listaamaan, vaan annan mieluummin esimerkkejä siitä, miten oppilaitteni kanssa olemme impro-kortteja käyttäneet.

Korteissa on tietyt värikoodit, joista kukin sisältää erilaisia käsitteitä. Mukana on intervallikortteja, hahmokortteja, tempo- ja dynamiikkakortteja, materiaalikortteja sekä adjektiivikortteja. Valitsen pakoiksi vaikkapa violetit, oranssit ja siniset kortit ja oppilas nostaa niistä sanat avaruus, septimi ja surullinen. Nyt hänen tehtävänsä on selvillä: hänen tulee luoda pieni kappale joka kuulostaa avaruudelta, surulliselta ja jossa käytetään septimi-intervalleja. Yleensä oppilaitten mielikuvituksen näkee alkavan laukata heti, kun he saavat ohjeeksi jonkin tai muutaman selkeän käsitteen tai asian, ja yleensä he ovat kuvailleet impro-korttien mukaan soittamista hauskaksi, inspiroivaksi ja sopivan helpoksi. Opettaja voi soittaa kappaleessa mukana, ainakin mikäli oppilas vaikuttaa kaipaavan lisäideoita toiselta soittajalta, mutta oppilaat usein soittavat näitä harjoituksia mielellään aivan yksinkin. Toinen esimerkki voisi olla useamman kortin nostaminen yhtä aikaa, jolloin ohjeiksi tulisivat vaikkapa diminuendo, seksti, merihirviö, kromaattinen asteikko ja oikukas. Oppilas voisi järjestää kortit haluamaansa järjestykseen, soittaa oikukasta merihirviötä ensin käyttäen kromaattista asteikkoa, sen jälkeen sekstejä ja vähitellen merihirviö sukeltaisi takaisin vedenalaiseen valtakuntaansa, jolloin diminuendokin toteutuisi. Opettaja voi säädellä impropokorteilla tehtävien improvisaatioiden vaikeustasoa aina oppilaan iän ja taitojen mukaan valitsemalla kustakin väripakasta vain sellaisia kortteja, joiden termistö on oppilaalle jo tuttua. Toisaalta uusiakin termejä voidaan samalla opetella siten, että ennen soittoa käydään tarkasti läpi, mitä mikäkin termi tarkoittaa ja mitä oppilaalle tulee siitä mieleen. Oppilaistani oli selvästi hauskaa ottaa kotitehtäviksikin näitä impro-korttiharjoituksia siten, että tunnilla nostettiin kortit, kuten misterioso, vesiputous ja glissando, ja kotona he saivat rauhassa kokeilla ja suunnitella improvisaation, joka sitten esitettiin seuraavalla tunnilla.

Jussi Kontinen

Mielestäni Jussi puhui pääasiassa kevyemmän musiikin tai jazzin improvisaatiosta ja erityisesti improvisoitujen soolojen rakentamisesta, joten en valitettavasti saanut hänen luennoistaan sellaisia eväitä, joita olisin voinut hyödyntää omien oppilaitteni kanssa. Pystyin osallistumaan vain toiselle Jussin luentokerroista. Jussi kylläkin mainitsi joitakin hyödyllisiä termejä ja sivustoja, joiden kautta netistä voisi löytyä kiinnostavaa taustamateriaalia improvisoinnin pohjaksi.

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola

Mikko-Villellä oli mielestäni paljon työkaluja siihen, miten improvisaatiota voidaan lähestyä ja millaisin erilaisin tavoin rajata musiikillisia ideoita ja aiheita, jotta improvisaatio pääsee hyvin käyntiin. Hänen tärkein ohjeensa improvisointiin on kuunnella mahdollisimman tarkasti kaikkea, sekä omaa soittoa että yhdessä improvisoitaessa toisen tai toisten soittoa. "Korvat auki koko ajan!" Sooloa ja taustaa on hänen mukaansa kuunneltava koko ajan riippumatta siitä mitä kukakin soittaa. Hän muistuttaa, että improvisoitaessa ei suinkaan ole tarkoitus tuottaa ääntä koko ajan, vaan paljon tärkeämpää olisi olla korvat höröllä ja odottaa ja kuunnella tarkasti, milloin tietty musiikillinen idea vaatii päästä kuuluvuun. Ei kannata soittaa yhtäkään ääntä vain koska pitäisi soittaa jotain, vaan musiikille pitää antaa tilaa ja mahdollisuus alkaa soida ja tulla ulos itsestään. Hän painottaa myös hiljaisuuden kuuntelun merkitystä improvisoinnin perustana.

Mikko-Ville antaa ohjeeksi aloittaa yhden äänen soittamisella ja etsiä kaunista ääntä. Hän ehdottaa improvisoitaessa lähdeäviksi liikkeelle yhdestä äänestä ja sitten mahdollisimman selkeästä yhden sävelen ympärille keskittyvästä harmoniasta, jossa opettaja voi soittaa pohjalla vaikkapa pelkkää

a-säveltä tai a-duuri/mollisointua, jonka päälle oppilas voi rakentaa koko ajan a-duuri/molliton aliteetissa pysyttelevän melodian. Myöhemmin voidaan edetä esim. ennalta sovittuun sointukulkuun, jossa opettaja soittaa esim. neljästä kahdeksaan sointua sisältävää sointukiertoa, joka puretaan ensin osasiinsa niin että oppilas todella hahmottaa jokaisen kiertoan kuuluvan harmonian ja siihen kuuluvat sävelet. Tällöin samaa sointukiertoa soitetaan niin pitkään, että oppilas oppii rakentamaan melodiakulun sointukiertoon ja voi rentoutua soittaessaan. Mikko-Ville kehottaa kuuntelemaan tarkasti myös sävelten loppuja ja äänen häipymistä.

Mikko-Ville painottaa ilmaisun ja tunneherkkyyden tärkeyttä. Rohkeus ja heittäytyminen on välttämätöntä improvisoinnissa. Hän muistuttaa, että liikkeelle voi lähteä myös vaikkapa tunnelmasta, maisemasta, kuvasta tai tarinasta. Atonaalisuus voi yhtä lailla olla lähtökohta, samoin tietty rytmi tai rytmien hahmo. Hän opastaa, että oppilaiden kanssa voi tehdä lukemattomia harjoituksia yhden soinnun ympärillä tai sävellajissa pysymiseksi, jotka molemmat kasvattavat improvisoimisen työkalupakkia.

Tehdessäni oppilaitteni kanssa improvisaatioharjoituksia Mikko-Villen oppien pohjalta huomasin jokaisen oppilaani kanssa tarvittavan hiukan erilaisia keinoja tai lähestymistapoja oppilaan persoonan ja taitojen mukaan, ja toisaalta niiden johtavan jokaisen kanssa jonkinlaiseen soivaan kiinnostavaan lopputulokseen ja edistymiseen. Joillekin oppilaille melodian improvisoiminen sointukiertoon onnistui aika helposti ja nopeasti ja toisten kohdalla taas vaaditaan monia helpompia harjoituksia yhden sävelen ja sävellajin ympärillä ennen kuin sointukiertoon asti päästään.

Annika Gummerus-Putkinen

Pääsin osallistumaan vain toiselle Annikan luentokerroista, ja siitä en oikeastaan vielä saanut riittävästi työkaluja varsinaiseen improvisointiin oppilaiden kanssa. Improkurssin jaetusta materiaalista drivestä löytyy kuitenkin paljon Annikan suosittelemia harjoituksia improvisaation pohjaksi. Hän ehdottaa esimerkiksi asteikkojen ja sävellajien käyttämistä pohjana siten, että rakennetaan melodiaimprovisaatio kulkemalla koko ajan asteikon sävelillä ylös ja alas siten, että suuntaan saa vaihtaa mutta on käytettävä vain peräkkäisiä säveliä. Seuraavaksi harjoitusta voi laajentaa siten, että terssihypytkin käyvät jne. Myös yhtä sointua tai harmoniaa voi käyttää vastaavasti harjoituksen pohjana.

Anto Pett

Anto Pett lähestyy improvisaatiota mielestäni myöskin lukuisin selkeästi rajatuin keinoin ja tavoin, jolloin oppilaan on usein helppoa päästä alkuun, kun tehtävänanto on mahdollisimman tarkoin rajattu. Hän jakaa intervallit omiksi alaryhmikseen siten, että ne jaetaan pieniin ja suuriin [suppeisiin ja laajoihin] intervaleihin. Erikseen on hyvä harjoitella improvisointia jokaisella intervallilla, mutta sen lisäksi tai tämän jälkeen käytössä voivat olla yhtä aikaa joko intervalliparit tai kaikki pienet intervallit priimistä kvarttiin tai kvinttiin saakka ja toisaalta taas suuret intervallit kvintistä oktaaviin. Rytmisesti on mahdollista lähteä liikkeelle esim. hyvin hitailla nuottiarvoilla ja siten, että oppilas pystyy varmasti kuuntelemaan jokaista soittamaansa säveltä. Ensimmäinen tehtävänanto voi olla esim. soittaa vain mustilla koskettimilla pitkiä irrallisia säveliä, jotka hitaasti kulkiessaan muodostavat kuitenkin jonkinlaisen melodian ja linjan. Anto Pett lähestyy improvisointia useammin atonaalisesti kuin jonkin sävellajin kautta. Hän listaa musiikillisen kommunikaation tapoja improvisaation

vaihtoehtoisina välineinä: imitaatio, variaatio, kontrastien teko, johtoaseman ottaminen sekä ei-soittaminen. Oppilas voi käyttää näitä improvisoidessa yhdessä opettajan kanssa tai ryhmässä.

Mielestäni oppilaiden kanssa soittaessa tehtävänannon tarkka raja-alue usein vapauttaa oppilaan luovuutta ja tekee tehtävän hänelle paljon helpommaksi kuin silloin kun vaihtoehtoja on liikaa. Mikäli oppilas saa esimerkiksi soittaa vain sekunti-intervalleja siten että sekunnin muodostavat sävelet voivat olla rytmisesti nopeitakin tai lähellä toisiaan rytmisesti ja kuitenkin niin, että oppilas ehtii kuunnella hiljaisuutta tai esim. opettajan soittamia säveliä ennen seuraavan sekunnin soittamista, oppilaan on huomattavasti helpompaa toteuttaa tällainen tehtävä kuin sellainen, jossa kaikki intervallit, rytmit ja soittotavat ovat sallittuja. Mikäli oppilaalle antaa ohjeeksi "improvisoipas nyt jotain", valtaosa heistä menee lukkoon eikä ehkä uskalla soittaa lainkaan. Mikäli taas ohjeet ovat selkeät ja mahdolliset musiikilliset ja soittotekniset välineet niin tarkasti rajatut, ettei oppilaalle jää liikaa mahdollisuuksia ihmetellä mitä hän oikein keksisi, improvisointi alkaakin sujua kuin itsestään. Anto Pettin ohjeistuksen yksi kiinnostava anti onkin se, että hän kannustaa opettamaan ja opettelemaan improvisointia sitä kautta, että kaikki mahdolliset tarkasti rajatut keinovalikoimat tulisi harjoitelluiksi tarpeeksi pienissä osissa yksi tai muutama kerrallaan, jolloin improvisaatiossa tarvittava musiikillinen ja tekninen keinovalikoima kasvaisi vähitellen laajaksi.

Yleistä improhankkeesta

Olen todella iloinen, että olen osallistunut näihin improvisoinnin työpajoihin tämän lukuvuoden aikana, ja odotan innolla myöskin ensi vuoden koulutusta hankkeeseen liittyen. Koen saaneeni toiveitteni mukaan jo paljon erilaisia keinoja improvisoinnin opettamiseen, ja toivon valikoiman tietysti vielä laajenevan kokemuksen myötä. Itselleni improvisointi on aina ollut oma, jopa luontaisin, väyläni musiikkiin, ja ehkä juuri siksi, että improvisointi on itselleni aina ollut luontaista ja helppoa, olen joskus kokenut hyvin vaikeaksi sen opettamisen sellaisille oppilaille, joilla ei mitään tällaista omaa luontaista väylää improvisaatioon tunnu olevan. Nyt olen kuitenkin vähitellen huomannut, että improvisaatiotakin voi tosiaankin opettaa.

Opettaja 2

IMPROVISAATIOKOULUTUS ANNIKA GUMMERUS 7.3. ja 21.3.2017

Näkemyksiä:

Pyritään rajoittamaan käytettävän materiaalin määrää ja luodaan turvalliset raamit. Esim. I asteen ja V asteen soinnuista otetaan käyttöön vain terssit.

Näkömuistin käyttö: ("katsomisen kartta," näe kuvitteellisesta nuotista) edessäsi esim. terssit c-e ja h-d. Annika suosittelee kaikille instrumentalisteille pianoa, koska se on niin visuaalinen soitin.

Kysymys: Miten voi tiedostaa mitä soittaa?

Vastaus: "Äänitä mielessäsi (etukäteen?) se mitä soitat," anna rajat (esim. kaksi ääntä, kolme ääntä, asteikkokulku (ei hyppyjä)

Improvisointi on sitä, että oppii valitsemaan itse (hyvin suunniteltu, ennakoitu)

Virheet eivät haittaa; tehdään uusi!(Oppilas kokee helposti olevansa huono)

Tiedosta mihin sointuun olet menossa.

Kaikkia keinoja voi käyttää, KEHITÄ KEKSIMISEN VAPAUTTA.

Dissonanssien sietämistä voi harjaannuttaa – "mitä sillä tehdään?"

Miten saan alitajunnan vapaita alueita käyttöön?

Miten pääsen hankalista tilanteista eteenpäin?

Rajaa! Voit ohjelmoida myös tauot.

Sooloja voi säveltää myös valmiiksi (mistä sävelestä haluat aloittaa, mennäänkö siitä ylös-vai alaspäin?) Sitten kirjataan yhden tahdin sävelet ylös (vain pallukkoina, ei rytmejä!)

MITÄ HALUTAAN?

MIHIN VAATIMUSTASO LOPPUU?

Tavoitteena madaltaa kynnystä uskaltaa soittaa jotain mitä ei ole valmistanut.

Annika: minulta hävisi väärrien äänien pelko, poisti henkisen lukon.

TYÖKALUJA-RAKENNE-TAVOITE: saada tunnekanavia auki, lopettaa pelkääminen, purkaa esiintymisjännitystä.

Pitää olla vapaus valita mitä haluaa tehdä

MATKA ITSENSÄ SISÄLLE

Improvisaatio herättää vuorovaikutusta ja keskustelua (Kommentti: jousikvartetissa keskustellaan aika paljon...)

käytännön harjoittelua piano-oppilaiden kanssa:

oppilas 1

Kokeilemme: "äänitä" mielessäsi melodia; kun se on olemassa, soitetaan se. Miten sitä voisi säestää tai kompata?

Lopputulos: sävellys ja sen soinnutus.

oppilas 2

Kokeilemme: "äänitä" mielessäsi melodia; miellä ensin kaksi säveltä (kuule ne etukäteen, myös mistä oktaavialasta soitat!)

Lopputulos: tuotti hupia ja rytmisiä variaatioita; erityisesti kun sai käydä sivusävelillä "kylässä."

oppilas 3

Kokeilemme: ”äänitä” mielessäsi melodia; miellä yksi ”iloinen” sävelkulku ja toinen ”haikea” sävelmä. Tehdään niistä ABA ja ABB1A.

Lopputuloks: Opiskelija valitsi kolme säveltä, c, d ja e ja pohdimme mitä muuttamalla saadaan tunnelma vaihtumaan. Sivusävelillä käyden luotiin B1.

oppilas 4

Kokeilemme: ”äänitä” mielessäsi melodia; miellä yksi ”iloinen” sävelkulku ja toinen ”haikea” sävelmä. Tehdään niistä ABA ja ABB1A. Kokeillaan myös kommunikaatiota: ope voi tehdä B1:n.

Lopputuloks: Opiskelija valitsi kolme säveltä; f,g ja a. Oppilaalle tunnelmat ovat jo selvät ja ”keskustelimme” soittaen. Sivusäveliä käyttäen syntyi B1.

oppilas 5

Kokeilemme: päätetään aihe tai valitaan lyhyt teksti johon mielletään sävelmä. Sitten siihen piano mukaan.

Lopputuloks: Opiskelija etsii tekstin ja luo siihen sävelmän ja säestää itseään.

oppilas 6

Kokeilemme: Oppilas on ollut monta viikkoa kiinnostunut tiri tam tiri tam-rytmistä (1/16-1/16-1/8...) ja soitamme sitä eri suuntiin varioiden. Rytmää tutkitaan suppeilla asteittaisilla kuluilla ja käsien välille jakaen.

Lopputuloks: oppilas nauttii improvisoinnista ja kokeilee avoimin mielin

oppilas 7

Kokeilemme: miten sana voi laulaa? Suomeksi ja kiinaksi tai kenties englanniksi!? Siihen piano mukaan ja äiti myös!

Lopputuloks: meillä on hauskaa!

IMPROVISAATIOKOULUTUS ANTO PETT 14.2.2017

Näkemyksiä:

Ensimmäinen improvisaatio

Aloitimme ryhmäimprovisaatiolla, lähtökohtana tonaalisuus ja D-duuri. Improvisaatiossa oli tasainen pulssi, kehitys ja loppuun kehittyi mielestäni pieni viulusoolo.

Anto: opettajalla on vastuu linjan pidosta, energia heti käyttöön.

- jokainen sävellajin sävel voi olla lähtöpisteenä
- tuntekaa sävellajien sävelten värit
- käyttäkää rytmää, artikulaatiota ja dynamiikkaa: ei pelkkää legatoa
- jos löydätte jotain kiinnostavaa sen voi toistaa

KOMMUNIKAATIOILLA ON VIISI (5) MUOTOA:

1. Imitaatio alkumateriaalista
2. Variaatio
3. Kontrastin teko –vaatii rohkeutta!
4. Johdon ottaminen

5. Ei soita, mutta tukee toisia (mentaalisesti)

Yllämainituista viidestä mahdollisuuksista tulee olla tietoinen. Jos haluaa johtaa, se pitää sisällään muiden tekemisen (tukee heitä/oppilasta).

MITÄ HALUAT ILMAISTA TÄNÄÄN!?

AJATUKSEN JA MOTORIIKAN TASAPAINO TÄRKEÄÄ; JOS TASAPAINOA EI OLE MENEE MOTORIIKKA EDELLE (ja siinä ei ehdi kuunnella toisia)

Toinen ryhmäimprovisaatio:

Ei sävellajia, pitää löytää äänen väri, septimi pienin intervalli, pitkiä säveliä (paitsi kitaralla tremolo). Kuuntelun tavoitteena tajuta äänten värit. Paussia voi myös pitää. Toistetussa improvisaatiossa otettiin mukaan artikulaatio ja dynamiikka.

INTERVALLIKATEGORIAT: (improvisaatiot tehtiin 1. ja 2.-kategorioden mukaan eli septimi ja sekunti +pieni terssi -liikkein, lopulta myös nämä kategoriat yhdistettiin)

Tavoitteena on intervallien värien ja motorisen lihastoiminnan välisen yhteyden kehittäminen, mielen ja käden tasapaino.

Rajoituksista huolimatta ajatuksen tulee virrata.

1. Isot intervallit; septimi pienin
2. Pienet intervallit: sekunnit ja pieni terssi, niillä pieniä siksak-liikkeitä yhdestä paikasta ja toinen fraasi toisesta paikasta (toimi hyvin mielestäni!)
 - ”aiheen” tuntu oli selkeä
3. Terssit: siksak-linjan haku
 - terssi on värikkäin intervalli
 - hae liike joustavaksi
4. Kvartti, tritonius ja kvintti: värit selkeät, neutraalit, voi käyttää kaksoisnuotteja esim. soittaa kvartti-intervallia, jossa alin sävel on c-cis ja ylempi f-fis. Jännän kuulloista!

Lopulta voi sekoittaa kaikki kategoriat:

- usein pienet intervallit hallitsevat, ota siis toisia mukaan. Lapsille voi kehittää tarinaa: jättiläisen askeleet ja oravan vikkelät liikkeet
- kvartti-tritonius paljon rock-musiikissa käytössä

JOTTA MOTORIIKKA JA MIELI OLISIVAT TASAPAINOSSA, KANNATTAA KÄYTTÄÄ INTERVALLIKATEGORIOITA! SITTEN VOI SEKOITTA KAHTA TYYPPIÄ. SOINTU JA HARMONIA VÄRIPOHJAISEKSI.

RYTMI:

Euroopassa haastavaa; Länsi-Afrikassa 300 rytmikuviota! (käyttävät tavuja).

Puhutun kielen rytmi vaikuttaa.

NELJÄ RYTMIKATEGORIAA:

1. Terävä rytmi: synkooppiaiheita,
2. Pehmeä rytmi: trioli, kvartoli, kvintoli (puherytmistä)

3. Eri pituisia fraaseja: vaihtojakoisuus (2, 3, 4 säveltä) esim. 2+5 säveltä, sitten voit lisätä ”nopeita” säveliä (eli tiheämpiä aika-arvoja); kaikkea voi kehittää mutkikkaammaksi
4. Kaikki nuotit eri mittaisia, valuva rytmi
 - huomiokyvyn harjoitus; voi lisätä artikulaatiota ja dynamiikkaa, usein väri on pääaihe

Lopuksi voi siirtyä yhdestä tyylistä toiseen.

Uusi improvisaatio:

Kolme säveltä, vapaa rytmi, vapaa artikulaatio ja dynamiikka. Harjoitusta voi jatkaa lisäämällä säveliä neljään tai viiteen. Kiinnitä huomiota tasapainoon tekemisen ja kuuntelemisen välillä.

POHDI KUINKA PALJON VOIT ANTAA INFORMAATIOTA, ETTÄ MUUT VOIVAT OTTAA SEN VASTAAN!?

Miten lopettaa improvisaatio?

- selkeät karakterit
- rajallinen aika
- päättäväisyys

Käytännön kokeiluja oppilaiden kanssa

oppilas 1

Kokeilemme: keskustelua sävellajien sävelten väreistä (Sibeliukselle F-duuri oli vihreä), keskustelua artikulaation mahdollisuuksista, keskustelua erilaisista käsitteistä esim. alkumateriaali, imitaatio, mitä tarkoittaa ajatuksen ja motoriikan tasapaino.

Lopputulos: tutkimme Sibeliuksen ”Chanson sans paroles Op.40 Nr.2-teosta. Improvisaatio ½-sävelaiheesta (Sibeliuksen teemasta)

oppilas 2

Kokeilemme: keskustelua sävellajien sävelten väreistä ja ajatuksen ja motoriikan tasapainosta.

Jatkamme äänen värien tutkimista septimi- ja nooni-intervalleilla. Tutkimme myös pieniä sik-sak-liikkeitä.

Lopputulos: siirsimme käytäntöön etydissä ”Sombbrero Samba” ajatuksen ja motoriikan tasapainon hallintaa johon sik-sak-liikkeen tiedostaminen loi sujuvuutta.

oppilas 3

Kokeilemme: ajatuksen ja motoriikan tasapainoa; tiedosta/”kuule” ensin mielessäsi, mitä haluat soittaa. Teemme crescendo-diminuendo-harjoitteita viidellä sävelellä. Keskustelua äänten väreistä.

Lopputulos: saimme paljon vapautta ja sujuvuutta ”Long ago”-kappaleeseen.

oppilas 4

Kokeilemme: keskustelua sävellajien ja sävelten väreistä ja ajatuksen ja motoriikan tasapainosta.

Tutkimme liikkeen joustavuutta. Terssi-improvisaatio.

Lopputulos: ”Ecosaise” Suzuki II-vihkosta kulki kuin kärrynpyöriä tehtäillen.

oppilas 5

Kokeilemme: keskustelua ajatuksen ja motoriikan tasapainosta, sävellajien ja sävelten väleistä, miten eri kielet vaikuttavat lauluissa yläosasävelsarjojen muodostumiseen, keskustelua rytmikategorioista.
Lopputuloks: näitä kaikkia voi myös siirtää laulumusiikkiin.

oppilas 6

Kokeilemme: keskustelua sävelten mahdollisista väleistä ja ajatuksen ja motoriikan tasapainosta; sitä saa mitä tilaa. Sik-sak-liike.

Lopputuloks: sovellamme ajatuksen ja motoriikan tasapainon tutkimisesta Purcellin "Prelude"-sävellykseen. Kortti-improvisaatio: terssi-gerbiili-ylinouseva kvartti.

oppilas 7

Kokeilemme: ajatuksen ja motoriikan tasapainoa käyttäen 4/4 rytmiä ja ¼ ja ½-nuotteja. Ensin yhdellä sävelellä ja sitten keksien mihin suuntaan säveliä voisi viedä.

Lopputuloks: kivaa!

IMPROVISAATIOKOULUTUS MIKKO-VILLE LUOLAJAN-MIKKOLA 10.1.ja 31.1.2017

Näkemyksiä: Mikko-Villen opetus videoitiin. Ainekset pidettiin niukkoina, kaikille soittajille tilaa, tarpeelle ilmaista itseään muusisin perustein tuli antaa aikaa (ei vain suoltaa ääniä). Impro tapahtui ryhmässä (n.3-4 soittajaa), joista muut soittivat ajatuksella pohjaa yhden improvisoidessa.

Mikko-Ville on soittimensa suvereenisti hallitseva virtuoosi, äänen estetiikassa myös vapautunut. Hän otti myös improvisoivia ryhmiä ohjatesaan itselleen reilusti tilaa; tätä vasten Teemu Kiteen pohdinta ohjaavan opettajan statuksen säätelystä nousi mieleeni. On eri asia improvisoida virtuoosien kesken, joilla on jo runsaasti kokemusta kuin opettaa sitä.

Lopputuloksena välittyi, että kun on suvereeni, on myös vapaa ilmaisemaan "häpeämättä". Tottahan sekin on. Viululla improvisoinnissa erilaisten asteikkojen ja käännojen hallinta missä tahansa sävellajeissa toi vapauden. Tähän oli annettuna kahdella pianoäänellä haastavaa reagoida; flyygelin ääni helposti peittoaa jousi- tai kielisoittimin tuotetun musiikin.

Seuraavalla tunnilla kokeilemme mitä erilaisia ääniä pianosta/flyygelistä ylipäänsä voi saada. Värit ja valöörit.

Piano-oppilaat:

oppilas 1

Kokeilemme: tutkimme soittimesta saatavia ääniä ja mahdollisuuksia tuottaa niitä (soitinta vahingoittamatta). Soitamme lisäsekstisointua murrettuna C-duurin (jooninen) kaikilta säveliltä ja pohdimme miten ne muuntuvat ja miten niitä voisi vaikkapa rytmisesti muunnella.

oppilas 2

Kokeilemme: tutkimme soittimesta saatavia ääniä. Keskustelemme väleistä ja sävyistä. Tutkimme suuren ja pienen terssin värejä eri paikoista soitettuna. Tutkimme myös yksittäistä ääntä ja painotuksen merkitystä.

Lopputuloks: siirrämme opittua "Mac Gyver"-teemaan.

oppilas 3

Kokeilemme: keskustelemme äänten väreistä ja eläinten äänistä ja kokeilemme miten mielikuva voi ohjata kosketusta ja sitä myöten vaikuttaa äänen/soinnun sointiin.

Lopputulos: on hauskaa soittaa lloisista eläinkuvista ”Kaakattava kana” ja ”Kiekuva kukko.”

oppilas 4

Kokeilemme: tutkimme kosketusta ja painollisen ja painottoman sävelen vuorottelua ja miten eri kohdasta soitettuna saman aiheen väri muuttuu.

Lopputulos: sovellamme koettua polyfoniseen etydiin.

oppilas 5

Kokeilemme: tutkimme soittimesta muuten kuin koskettimistosta saatavia ääniä (flyygeli käytettävissä)

Lopputulos: oppilas laulaa välillä itseään soittamalla säestäen ja välillä rytmistä aihetta instrumenttiin koputtaen.

oppilas 6

Kokeilemme: tutkimme soittimesta muuten kuin koskettimistosta saatavia ääniä. Miten koiran haukkua voisi rytmisesti jäljitellä, millaisia haukahduksia on? ABA-improvisaatio kolmesta koirasta.

Lopputulos: sovellamme koettua kappaleeseen ”Haukkuva koira.”

oppilas 7

Kokeilemme: painollisen ja kevyen sävelen eron tunnetta eri sormilla terssi-intervallissa. Miltä murrettu terssi tuntuu soittaa eri oktaavialoista? Tersseistä keksitään erilaisia hahmoja.

Lopputulos: sovellamme Käki-lauluun/terssi ja Nallen kehtolauluun /asteittainen kulku ja painon muuntuminen siinä mentäessä jotain kohti ja siitä pois päin. (Pianon avain)

IMPROVISAATIOKOULUTUS KARLA SUVANTO 11.11 ja 25.11.2016

Näkemyksiä: Karla Suvanto on laatinut improkortit, jotka ostin. Ne sisältävät intervalli-, hahmo-, adjektiivi-, tempo-, dynamiikka- ja materiaalikortit. Korttien avulla voidaan tehdä improvisaation kautta harjoitteita mm. muotorakenteiden, intervallien, musiikkitermien ja soittimen hallinnan edistämiseksi. Teimme oppilaitten kanssa ensimmäiseksi muoto-improvisaation (ABA; violetti, vihreä ja oranssi), suoraan pakasta vetämällä ja hauskaa oli!

Toistaiseksi Karlan kortit ovat osoittautuneet hyödyllisimmiksi käytännön työvälineiksi. Oppilaista on hauska ”vetää pakasta” ja pakkaa voi pedagogisista lähtökohdista manipuloida monella tavalla ja oppilas ja opettaja voivat laatia itse lisää kortteja!

Piano-oppilaat:

oppilas 1

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Kastepisara-ylinouseva-septimi -tutkielma

oppilas 2

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Ukkonen-tritonus-seksti -tutkielma

oppilas 3

Kokeilemme:

Lopputulos: Merihirviö-staccato-priimi

oppilas 4

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Täi-staccato-septimi

oppilas 5

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Mammutti-pentatoninen asteikko-septimi

oppilas 6

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Merihirviö-ylinouseva-seksti

oppilas 7

Kokeilemme: ABA

Lopputulos: Sumu-pentatoninen asteikko (mustat koskettimet)-sekunti. Nyt kortteja voi käyttää joka tunnilla.

IMPROVISAATIOKOULUTUS JUSSI KONTINEN 25.10 ja 1.10.2016

Näkemyksiä: Eri aikakausien tyyleillä on omat tyypilliset sointukiertonsa, kuvioaihionsa ja sekvenssinsä. Moodeissa soittaminen ja improvisaation sointupohjina käyttäminen. Niiden avulla opiskelija voi luoda omia tyyli-improvisaatioitaan tai keksiä omista kappaleista uusia harjoitteita vaikkapa sujuvuuden lisäämiseksi.

Piano-oppilaat:

oppilas 1

Kokeilemme sointukiertoja ja sekvenssejä Clementin sonatiinissa ja harjoitimme käsien keskinäistä reaktiomotoriikkaa. Tutustuimme Bossa Nova-rytmiin.

Lopputulos: rennompaa soittoa. "Hankalista" kohdista voi tehdä etukäteen knoppeja, jolloin ne sujahtavat varsinaiseen kappaleeseen ongelmitta. Tällaista taktiikkaa käytetään myös suzuki-pedagogiassa.

oppilas 2

Kokeilemme c-molli-improvisaatiota ja sitten soitimme samassa sävellajissa olevan Burgmüllerin etydin.

Lopputulos: sujuvuus parantui.

oppilas 3

Kokeilemme: erilaisia rymiaihteita kvinteillä, tavoitteena sorminiveliä oikea asento ja ”pito” ko. otteessa mikä lisäsi vakautta vasemman käden säestyskuvioissa.

oppilas 4

Tutkimme Burgmüllerin ”La candeur”-etydin oikean käden kuvioaihetta vaihdellen lähtösäveltä. Lisäsi sujuvuutta ja harjoittelun hauskuutta. Oma kappale ”Pikku puro.”

oppilas 5

Kokeilemme: teimme sointukiertoja ja tutkimme sekvenssejä eri sävellajeissa. Soitimme Beat-kompeja eri kierroilla ja kaikissa sävellajeissa.

oppilas 6

Kokeilemme: sekvenssejä

Lopputuloks: hauska improvisaatio johon tuli Burgmüllerin Arabesque:n fragmentteja.

oppilas 7

Kokeilemme kolmen sävelen ylöspäin/alaspäin askel-aihteita seisoen pianon ääressä. Saimme hyötyä ”Maijan karitsa”-kappaleeseen.

IMPROVISAATIOKOULUTUS TEEMU Kide 21.9. ja 4.10.2016

Näkemyksiä: (sitaitte Teemu Kiteen väitöskirjasta *Kelluntamusiikki*)

Kide vertaa psykoanalyysiprosessia (käyttäen Daniel N. Sternin, Donald W. Winnicottin ja Thomas H. Ogdenin psykoanalyttisiä käsitteitä) ja improvisaatiota ja tavoittelee painetonta ja turvallista ympäristöä, jossa itsesensuuri olisi säädettävä niin minimiin kuin se olisi mahdollista ja tarkoituksenmukaista improvisaation ollessa *olosuhteiden yhdessä mahdollistamaa lupaa uneksua* (Ogden, Heidegger).

”Luovan mielen tuottama aines olisi kaikissa olosuhteissa otettava vastaan vain lahjana.” (s.48)

”Voimme asettua kehkeytymäisillään olevaan improvisaatioon ikään kuin se olisi uusi ja ennalta lokeroimaton...” (s.48)

”Itseilmaisu helpottuu, kun ihmisellä on lupa toteuttaa tämänhetkisyysissä kaikki itsestään selvimmät impulssinsa.” (s.70)

”Kelluntamusiikin suhde taideobjektiin on kertaluontoinen.” (s.70)

”Kehittäminen onkin tärkeää, kun sille annetaan oma paikkansa improvisoinnin tämänhetkisyyden ulkopuolella.” (s.71)

”Jos kykenemme suhtautumaan tekemäämme improvisaatioon *silleen jättäen*, olemme kenties jo luoneet uuden suhteen myös itseemme, siihen olentoon, joka tuon improvisaation teki.” (s.71)

Piano-oppilaat:

Kokeilin kaikilla piano-oppilaillani kahden sävelen sointupohjaa (puhdas kvintti ja ylinouseva kvartti), johon he saivat soittaa ”mitä tahansa.” Tavoitteena oli sallia kaikki, miltä se sitten kuulostikaan. Olen sittemmin lukuvuoden mittaan lukenut väitöskirjaa ja sen pohdintaa. *Silleen jättäminen* on haastavaa!

oppilas 1 (pt 2 tehty 2016)

Kokeilemme: n. 10 minuttia tajunnanvirtaa.

Lopputulos: hämmästyttävä, outoa, tällaistaikin voi olla. Viikon kuluttua teimme c-mollioktaavi-improvisaation. Hahmotuskyky parantui.

oppilas 2 (pt 1 tehty 2016)

Kokeilemme n. 10 minuttia tajunnanvirtaa

Lopputulos: Oppilas lähti innokkaasti mukaan, sieltä tuli läsykappaleiden fragmentteja.

oppilas 3 (soitinvalmennuksessa aloittanut syksyllä 2016)

Kokeilemme n. 6 minuttia tajunnanvirtaa

Lopputulos...vähän kummallista, hyväksyttiin "kummallisuus"

oppilas 4 (pt 1 tulossa maaliskuussa 2017)

Kokeilemme n.10 min tajunnanvirtaa

Lopputulos: melodiafragmentteja, soituita. Oppilas säveltää myös omia kappaleita.

oppilas 5 (pt 2 tehty 2014, tavoitteena musiikkisuhteen säilyttäminen ja mahdollisesti pääaineen vaihto lauluun)

Kokeilemme n. 10 minuttia tajunnanvirtaa

Lopputulos: keskustelimme outoudesta ja ennakoimattomuudesta seuraavaa epämukavuuden sietämisestä.

oppilas 6 (perustasolla syksystä 2016)

Kokeilemme n. 10 minuttia tajunnanvirtaa

Lopputulos: Oppilas tykkäsi ja nautti tekemisistään.

oppilas 7 (soitinvalmennuksessa, aloittanut syksyllä 2016)

Kokeilemme n.5 min tajunnanvirtaa (mustilla koskettimilla)

Lopputulos: 6-vuotias oppilas villiintyi täysin. Pari seuraavaa oppituntia meni ruotuun laittaessa.

Tällaista improa ei ehkä vielä tässä vaiheessa voi tehdä. Tosin oppilaan ja opettajan ja vanhemman välittömyys lisääntyi.

Opettaja 3

Impro 14.02. Anto Pett

Soittotilanne

Valitaan yhteinen tonaliteetti, jokainen sävel sävellajissa. Kaikkien soittajien on oltava aktiivisia.

Vaikka soittajalla olisi samat sävelet kuin toisilla, niin niitä muunnellaan rytmillä, ajalla, dynamiikalla ja artikulaatiolla.

Soiton jälkeen todettiin, että jos kaikki elementit ovat yhtä aikaa käytössä, tuotos ei ole kiinnostava. Suuressa ryhmässä kuuntelu on hankalaa, pienemmässä 2-3 soittajan ryhmässä helpompaa. Jos löytyy kiinnostava ajatus, sitä kannattaa toistaa. Impro saa näin pidemmän linjan ja kommunikointi korostuu.

Kommunikaation elementit:

- imitaatio (kehittää muistia ja kuuntelua)
- variaatio (uudet ajatukset)
- kontrasti (vaatii rohkeutta)
- johdon ottaminen
- ei soittamista (taukojen ja hiljaisuuden merkitys)

Intervallit improssa

- suppeat intervallit: sekunnit ja pieni terssi
- kvartti, tritonius ja kvintti
- sekstit ja septimit
- laajat intervallit: laajat otteet soittimen päästä päähän

Yllä mainittuihin intervaleihin yhdistetään

- kiemurtelevia sik-sak-melodioita (näin ei-motorinen muisti käyttöön)
 - joustava rytmi
 - voi yhdistää eri intervaleja
 - terssin väri vaihtelevin
- kaksoisäänet (sekunnit ja terssit)
- kaksoisäänet sekaisin (mielellään vain kaksi eri intervallia)
- sekoita kaikki (tarkoituksena on saada intervallien tasapainoinen käyttö)
- kaksoisäänet ja soinnut (tämä menee helposti motoriikkaan, intervalliharjoitus pitää siksi usein aloittaa alusta)

Rytmi luo karaktääriä. Rytmien kategorioita

- terävä rytmi: pisteelliset, nopeat arvot, synkoopit
- sulava rytmi: isot aika-arvot, hitaat nuotit ja niiden yhdistäminen, puheen rytmi
- eri pituiset fraasit: niihin voi lisätä nopeita nuotteja tai taukoja
- kaikki nuotit eri pituisia, ei yhteistä pulssia

Mitä voi tehdä oppilaan kanssa? Tunnilla voi tehdä helppoja, lyhyitä improja, oppilas yksin tai yhdessä opettajan kanssa.

Harjoitus:

- joku soittaa pulssissa, toinen ilman pulssia
- yksi fraasi pulssissa, yksi fraasi ilman pulssia

Harjoitus:

- useampi soittaja, joista jokainen alkaa improvisoida edellisen soittajan samoista ensimmäisistä kolmesta sävelestä
 - kehittää muistia, yhteissoittoa ja tuo sävellykseen linjaa
 - ääniä voi lisätä, mutta useaa ääntä voi olla vaikeaa muistaa

Harjoitus:

- miten lopettaa? Eli loppujen löytäminen
- monta soittajaa, yksi aloittaa, muut mukaan, ensin aloittanut lopettaa
- => kaikilla on eri lopetukset, pitää vaihdella rytmiä, rekisteriä, varioida, tehdä nopea päätös tai hidas loppu tai yllätys eli kontrasteja

Harjoitus:

- kommunikointielementit: opettaja soittaa kolme säveltä, ja oppilas vastaa kolmella sävelellä (rooleja voi vaihtaa)
- imitaatio: matkitaan sävelet
- variaatio: vastataan toisen kolmeen säveleen muunnellen
- kontrasti: opettaja soittaa vaikkapa äänet vihaisesti ja oppilas hellästi
- johdon ottaminen: ei odoteta kiltisti vuoroa, vaan yritetään olla päällepäsmäri
- ei soittamista: soitetaan yhdessä, väliin hiljaisuutta

Harjoitus: asteikot tutuiksi hauskasti

- pyydetään oppilasta soittamaan tuttu asteikko sik-sakina ja eri sormilla (esimerkiksi 1 ja 2, 3 ja 5), toiseen käteen kaksoisääniä (esimerkiksi sekunnit ja terssit)

Harjoitus

- ryhmätunnilla tehdään 2-3 oppilaan kanssa ryhmäkategoriasta yhdessä kappale
- esimerkiksi eri pituiset fraasit voi ajatella kysymyksellä, miten orava loikkisi pianon koskettimilla
- ensimmäinen soittaja aloittaa bassosta hitaasti, toinen soittaja soittaa teräviä rytmejä, ja diskanttisoittaja soittaa kaikki nuotit eripituisina
- => näistä ryhmäsoitoista on helpompi siirtyä kokeilemaan omia improja

Harjoitukset sopivat kaiken ikäisille ja tasoisille soittajille.

Teemu Kide

Perusideat, joita olen kokeillut oppilaitteni kanssa:

Improvisoinnin lähtökohtana ei voi olla se, että improvisoija osaa, vaan on asettauduttava hyväksymään se, mitä kulloinkin tulee ("tää menee nyt tälle"). Syntyy hyväksyvä ilmapiiri. Tasainen pulssi tuo turvaa oppilaille, ja improvisaatiolla on jokin alkuperäisilme alusta loppuun. Opettaja voi soittaa taustaa, jossa on vain vähän harmonioita (ei mielellään terssejä). Pitkä impro (vähintään 10 minuuttia) antaa oppilaalle tilaa rentoutua.

Oppilaiden kanssa on vältettävä sanaa "improvisaatio", koska se aiheuttaa selvästi suorituspaineita. Kannattaa käyttää mieluummin sanontaa "soitellaan niitä ja näitä". Kelluntamusiikkia voisi käyttää rentouttamaan ja pysäyttämään oppilas kiireeltä tunnin alussa. Oppilaalta voi kysyä sen päivän tunnelmia ja valita taustakomppauksen sen mukaan (hidas, nopea, rauhallinen, iloinen, surullinen jne). Oppilas voisi itse keksiä jonkin taustan, jonka päälle soitetaan. Teemu Kiteen kirjassa on käyttökelpoisia taustakompeja.

Kun oppilas luottaa, että hänen soittonsa on "kelvollista", voi taustan jättää pois. Tämä kasvattaa sekä rohkeutta itsenäisyyteen että myös kykyä pitää musiikin rytmiä loppuun asti itse yllä.

Karla Suvanto

Lähtökohtana ovat improkortit, joissa on viisi kategoriaa:

- intervallit
- hahmokortit (esimerkiksi mammutti)
- adjektiivit
- materiaalit (esimerkiksi trilli)
- tempo ja dynamiikka

Korteilla voitehdä erilaisia soittoleikkejä yksin tai ryhmässä.

Tunneilla kokeiltua:

Valitsin oppilaan kanssa hahmokortin "haamu" ja siihen materiaalista "trilli" ja "repetitio" sekä kompiksi hidas 4/4. Saimme sävellyksen, jota oppilas kehitti vielä kotona ja soitti minulle (mielellään!) seuraavalla kerralla. Koska oppilaan kappaleissa oli hankala trillikuvio, sain hänet tässä harjoittelemaan trilliä. Impro toimi tässä teknisenä harjoituksena.

Parin oppilaan kanssa teimme impron ABA-muodossa: A-osa muodostui kahdesta materiaalikortista, jotka sopivat yhteen ("tritonus" ja "avaruus"), B-osa erilaisesta hahmokortista ("superpallo"). Mietimme yhdessä tempoa ja sävyjä.

Ryhmätunnilla tein leikin poistamaan esiintymisjännitystä:

- kunkin soittajan piti soittaa kolme ääntä annetun adjektiivikortin mukaan (esimerkiksi "surullinen")
- kunkin soittajan piti soittaa esityskappaleensa annetun adjektiivikortin mukaan, ja muut rittivät arvata adjektiivin (esimerkiksi "limainen")

Improkortteja voi soveltaa jatkossa

- materiaalikortit ja intervallit ovat hyviä apuja tekniikkaa opetettaessa (esimerkiksi ”oktaavi” ja ”ukkonen” -harjoitus)
- adjektiivikortit auttavat, kun keksitään erilaisia sointivärejä
- oppilaat omaksuvat helposti ammattisanastoa, kun se tapahtuu tekemisen kautta (esimerkiksi furioso)
- ajatuksena oli, että sävellyksiä myös kirjoitetaan välillä ylös yhdessä oppilaan kanssa
- kannattaa mennä kortti kerrallaan, niin katsotaan, mihin oppilas pystyy ja oppilas saa syventyä rauhassa

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola

Lähtökohtana on äänen väri. ilmaisun syvyys äänessä. vaikka olisi yksikin ääni, niin rytmi ja tauko tukevat ilmaisua. Mielikuvat avuksi sointiväreihin; esimerkiksi soita g-säveltä kuin yrittäisit piristää nälkäistä lasta sunnuntaiaamuna.

Sovellus opetukseen:

- kun yksi ääni on valittu, mietitään, soiko se duurissa vai mollissa
- tähän lisätään sopiva sointukierto (esimerkiksi I - VI - II - V) ja kyseisestä asteikosta muutama lisä-ääni
- mietitään rytmi (marssi, valssi jne)
- sointukulkuja voi myös itse keksiä tai käyttää hauskana kadenssisoittoharjoituksena oppilaan kanssa
- asteikot hyötykäyttöön: tällä voi kehittää oppilaan sävellaji- ja harmoniatuntemusta
- aloitteleva viulisti ja kadenssit tunteva pianisti voisivat soittaa yhdessä ”omiaan”

Teemu Viinikainen

- perusajatuksia
 - ajatellaan, että ensimmäinen ääni on ”mmailman hienoin”, alku on tärkeää, näin ajatus seuraa jokaista ääntä
 - ihastellaan ääntä, uutena vaikka kuultu tuhat kertaa
 - luulo ”mitä minusta ajatellaan?” lukitsee, täytyy saada fokus soittamiseen, jolloin kysymys unohtuu tekemisen alle
 - keskitytään kysymykseen ”miten?” (eikä ”mitä?”), luotetaan siihen, mitä jo osataan
- soittotilanteita
 - monta soittajaa
 - 1) soittoajatuksena ”lähdetään soittamaan mahdollisimman hiljaa” ja kuunnellaan ympäristöä, kuunnellaan hyväksyvästi, kestetään erilaisuutta
 - 2) soittoajatuksena ”lyhyet äänet”
 - 3) soittoajatuksena yhden soittajan matkiminen ja kuunteleminen
 - 4) soittoajatuksena yhden soittajan soolo, jota ei matkita vaan tuetaan
- soittojen jälkeen todettiin
 - lähtöajatus helpotti improvisointiin hyppäämisessä, ajatus heti soitossa

- erilaiset roolit antoivat suunnan omalle tekemiselle
- rajaaminen helpotti tunnetta, että oma impro on ok
- omaan opetukseen soveltaminen (ryhmätunnilla)
 - jos suunnitellaan improa esitykseen, sovitaan etukäteen suunniteltu struktuuri esim
 - 1) alku tehdään crescendo pianosta forteen, sovitaan tonaliteetti, sävelet ylöspäin
 - 2) noin 2 minuuttia + sovittu tonaliteetti (uusi edellisene verrattuna) joku soittaa kovaa, joku hiljaa (tauko), joku säestää
 - 3) noin 2 minuuttia + selkeästi joku aina solisti, merkistä vaihtuu
 - 4) loppu noin 1 minuutti, mennään alkuu (tonaliteetti) tehdään diminuendo fortesta pianoon
- nuottiesimerkit
 - oppilas soittaa annettujen 4 sävelen väliin esimerkiksi 3 säveltä, jotka vievät seuraavaan säveleen
 - nuottien määrää voidaan lisätä, oppilas voi keksiä niitä itse tai otetaan joku tuttu laulu, johon fraasien väliin voidaan soittaa esimerkiksi samalla rytmillä omia säveliä
 - puuttuvia säveliä voi määritellä esimerkiksi 1) nopeita, 2) hitaita, 3) rytmisiä, 4) tunnelmaltaan ja dynamiikaltaan erilaisia 5) oppilas voi keksiä oman määrittelyn
- sointuesimerkit
 - kirjoitetaan esimerkiksi 4 soitua, jotka oppilas päättää
 - pyydetään oppilas
 - tekemään kappale käyttäen näiden sointujen säveliä
 - tekemään kappale käyttäen sointujen lisänä muita säveliä

Opettaja 4

IMPROVISAATIOKOULUTUS JYRKI TENNI

Koulutuksen aluksi teimme yksinkertaisia keskittymisharjoituksia: laskimme parin kanssa vuorotellen kolmeen siten, että numero vaihtui henkilöltä toiselle. Sitten muutettiin ykkösen tilalle taputus ja kakkonen ja kolmonen puhuttiin. Sitten laitettiin kakkosen tilalle ”luunappi-napsutus” ja kolmonen vain puhuttiin -tätä varioitiin myös puhumalla ykkönen ja kolmonen ja napsuttamalla kakkonen. Viimeiseksi muuttujaksi tömistys jalalla kolmosen tilalle. Hauskaa!

Tutkimme peruspulssia ja synkooppeja ja niiden yhdistelmiä.

Improvisointiaihioksi otettiin kolme säveltä, ylöspäinen kulku ja se toistettiin sekvenssinä $\frac{1}{2}$ säveltä alemmaa. Sitten sama peilikuvana. Parityöskentelyimprovisaatiassa tehtävänä oli vuorotellen soittaa pieni aihe (3-5 säveltä) ja toisen vastata siihen simultaanisti soitetun aiheen peilikuvana. Säestyksen sointupohjana käytimme yksinkertaista I-IV-V-I -sointukiertoa, kutakin sointua kaksi tahtia. Tahtilaji toki oli vapaa.

Toisella luennolla teimme kehon jännityksien poistamiseksi ”tärinäharjoitteen,” jossa hytinä aloitettiin nilkoista, edettiin polviin, sormenpäihin, lantioon ja annettiin nousta hartioihin. Sitten otettiin ääni mukaan ja alettiin ”ölistä” eli päästettiin alkuääntä antaen siihen välillä summittaisesti aksentteja. Lopulta huokaistiin ja siveltiin käsivarsia pitkin kaikki jännitykset pois.

Koulutuksessa olevat jaettiin kahteen joukkoon ja seisoiimme kasvot vastakkain. Lauloimme ”Jänis istui maassa” -laulun ensin yhdessä ja sitten valitsimme jonkun, jonka kanssa vuorotellen sana kerrallaan toisillemme osoitimme laulumme. Harjoittelimme tuntemaan asteikon sävelet ”sävelvalikoimana” laulamalla niitä numeroilla. Lauloimme myös duuriasteikolla intervaleja käyttäen intervaleja kuvaavia numeroita; esimerkiksi terssejä alaspäin äännellen seuraavasti noonista aloittaen: yy-seei (9-7), kaa-kuus (8-6), sei-vii (7-5) etc. kunnes pääsimme priimiin. Näitä voi varioida monella tapaa.

Tutustuimme sointuharmoniaan neljän hengen ryhmässä, joista kolme soitti jonkun soinnun säveltä ja yksi oli kapellimestari osoittaen käsiliikkeellään jollekin ryhmäläiselle muutosta puolisävel kerrallaan joko ylös tai alas.

Teimme eri instrumenteilla myös rytmi-improvisaation annetuista seitsemästä eri rytmiaihiosta, joissa melodia-instrumentilla toistettiin valittua rytmiä kahdella puolisävelen päässä toisistaan olevalla sävelellä.

Tenni-Abeleinin julkaisemassa Vapaan säestyksen käsikirjassa käsitellään musiikin osa-alueista rytmi, harmonia, sointiväri ja melodia. Pyritään kehittämään korvakuulolta soittamista ja vinkataan laulamaan ensin omat musiikilliset ideat jolloin mahdollisesti puutteellinen soittotekniikka ei rajoita idean esille pääsyä.

Kokeiluja oppilaiden kanssa

Oppilas 1 (pt 2 tehty 2016)

Synkopoidun rytmin tutkiminen Sibeliuksen ”Chanson sans paroles-teoksessa” ja puolisävelmuutoksien vaikutukset harmonioiden värimaailmassa. Tavoitteena tunnelman kokemuksellinen syventäminen ja merkityksien pohtiminen. Oppilaalle tehtäväksi tutkia sävellyksen syntymisen ajankohtaa ja Sibeliuksen elämäntilannetta ja etsiä jonkun toisen säveltäjän samaan aikaan säveltämää musiikkia.

Tulos: pohdimme harmonioitten tuottamia väriassosiaatioita ja tarpeesta luopua tiukasta metrisyydestä ilmaisun hyväksi menettämättä silti tunnetta eteenpäin menevästä pulssista. Kehotin oppilasta käymään Didrichsenin museossa.

Oppilas 2 (pt 1 tehty 2016)

Pidän oppilaille 2, 5 ja 7 ensimmäisen yhteistunnin viikolla 44. Heillä on ohjelmistossa teos kolmelle soittajalle, ja he ovat tahoillaan harjoittaneet teosta. Tulevalla viikolla he tapaavat 2-3 kertaa. Teetän heillä Tennin ryhmäytymis- ja rytmiharjoitteita, mahdollisesti sointuharmonia-kapellimestaritehtävää myös.

Tulos: Numeraalinen keskittymisharjoite mursi mainiosti jään toisilleen tuntemattomien poikien välillä; kaikki mokailivat opettajaa myöten. Pajaviikolla kaverit tapasivat kolmasti ja sen jälkeen teosta on hiottu porukalla kahdesti ennen tulevaa esitystä. Yhteisissä harjoituksissa pojat ovat soittaneet toisilleen myös muita harjoittamiaan kappaleita ja saaneet lisää ”buustia” toistensa soitosta. Olen ajatellut jatkaa heidän kanssaan myös ryhmätunteja.

Oppilas 3 (perustasolla syksystä 2017)

Oppilas on tehnyt itse omia sävellyksiä. Tulevalla viikolla oppilaat 3 ja 4 soittavat yhdessä tahoillaan harjoittamaansa Rameaun tanssia. Teemme Tennin ryhmäytymis- ja vuorovaikutusharjoitteita ja kapellimestaritehtävää.

Tulos: Vaikka oppilaat tuntevat jo soittokavereina toisensa, oli numeraalista keskittymistehtävää hauska tehdä, se kehittää myös reaktionopeutta. Rameaun menuetti sujuu mukavasti, jatkamme ryhmätunteja säännöllisesti ja aion kokeilla myös improvisaatiota näillä tunneilla.

Oppilas 4 (pt 1 tehty keväällä 2017)

Ks. oppilas 3.

Oppilas 5 (perustasolla syksystä 2016)

Ks. oppilas 2.

Oppilas 6 (perustasolla syksystä 2017)

Oppilaat 6 ja 8 tapaavat tulevalla viikolla ensimmäistä kertaa soittaakseen tahoillaan harjoittelemaansa nelikätistä ”Bulbo”-teosta. Teemme Tennin jännityksen purkamisharjoituksen ja vuorovaikutusharjoitteen.

Tulos: tapasimme kahdesti. Teimme keskittymisharjoitteita. Ensimmäisellä tunnilla toisen äiti puhui lapselleen kiinaa ja toinen puolaa. Seuraavalla tunnilla äidit odottivat ulkopuolella. Lapset tutustuivat, soittivat reippaasti ja saimme toisella tunnilla harjoitettua vielä uuden kappaleen

kolmelle soittajalle (Jaakko kulta). Jatkan myös heidän kanssaan yhteismusisointia ja yhdessä ”keksimistä.”

Oppilas 7 (soitinvalmennuksessa syksystä 2017)

Ks. oppilas 2.

Oppilas 8 (soitinvalmennukseen syksyllä 2017)

Ks. oppilas 6.

Opettaja 5

Teemu Viinikainen

Teemu vertaa improvisointia teatteri-ilmaisuun, jossa on tärkeää että molemmat hyväksyvät toisen repliikit sataprosenttisesti. Samoin musiikin tekemisessä ja varsinkin improvisaatiossa on tärkeää hyväksyä jokainen ääni. Erityisen tärkeää on kuunnella, ei ajatella. Ylimääräinen ajattelu vain yleensä tarkoittaa samalla turhaa kritiikkiä soittoa kohtaan, ja sitä on syytä välttää improvisoidessa. Yksi Teemun ehdotuksista improvisoinnin harjoittamiseen on luupperi, laite joka toistaa ja jossa soiton päälle voi nauhoittaa aina uusia kerroksia. Pianolla (tai miksei muillakin soittimilla) improvisoidessa opettajakin voi toimia oppilaalle "luupperina": opettaja poimii oppilaan soitosta sopivan aiheen ja jää soittamaan sitä säännöllisen rytmikkästi, jolloin oppilas voi improvisoida päälle aina lisää. Improvisoinnin opettamisessa Teemu pitää tärkeimpänä opettajan omaa asennetta ja esimerkkiä oppilaalle. Opettajan on tärkeää osoittaa, että hän hyväksyy kaiken mitä improvisointihetki tuo tullessaan. Teemu myös rohkaisee herättelemään mielikuvitusta mitä kummallisimmilla tavoilla: voi heittää vaikka paperipalloa seinään ja lähteä liikkeelle sen herättämästä fiiliksestä tai äänestä.

Improvisoitaessa säveliä olisi hyvä kuunnella avoimin korvin, positiivisella mielellä ilman kriittistä arviointia; hyväksyvä asenne on tärkeintä. Mielentilan ennen soittoa tulisi olla avoin, myönteinen ja innostunut. Mikäli opettaja saa tällaisen mielentilan välitettyä myös oppilaalle, maaperä on hedelmällinen improvisoinnin aloittamiselle. Teemu kannustaa improvisointiin myös matkimisen kautta: opettaja voi soittaa tiettyjä pieniä aiheita oppilaalle, ja niitä matkimalla oppilas pääsee improvisoinnin alkuun. Teemun mielestä improvisoinnin vapaudesta voisi löytää työkaluja myös sävelletyn musiikin soittamiseen ja esittämiseen.

Teemun ehdottamilla tavoilla on helppo lähteä improvisoimaan oppilaan kanssa. Opettaja voi soittaa pieniä aiheita ja musiikillisia ideoita, jolloin oppilas tarttuu niihin ja jatketaan eteenpäin aivan kuin yhteistä leikkiä tai peliä pelaten. Mikäli oppilaalla on rohkeutta ja ideoita sopivasti jo valmiiksi, opettaja voi vain heittäytyä mukaan oppilaan soittamiin musiikillisiin ideoihin, ja jälleen niitä voidaan kehittää yhdessä eteenpäin. Mielestäni Teemun ajatus hyväksyvistä ja myönteisistä ilmapiiristä improvisointia opetettaessa on hyvin tärkeä: tällöin improvisaatiohetkestä tulee hauska ja antoisa sekä oppilaalle että opettajalle, ja oppilas omaksuu oikeanlaisen myönteisen asenteen luontevasti.

Jyrki Tenni

Jyrkin mukaan korvakuulosoitto on ensimmäinen askel improvisointiin. Hän painottaa rajauksen tärkeyttä: oppilaan kanssa on helpompi lähteä liikkeelle, kun tehtävä on tarpeeksi hyvin rajattu. Hän ehdottaa aloittamaan vaikka kolmella sävelellä ja matkimalla sekä rakentamalla vastakohtaisia melodioita oppilaan kanssa. Rytmä on musiikin perusyksikkö, ja pulssin löytäminen keholla on erittäin tärkeää. Jyrki painottaa kadenssien merkitystä improvisoinnin raaka-aineena: kadenssien pohjalta oppilaan on helppo lähteä improvisoimaan pieniä melodioita. Opettaja voi soittaa kadenssikulkua pohjalle, ja oppilas rakentaa päälle melodiakulkuja. Tarvittaessa kadenssin soinnut ja niihin sopivat melodiasävelet käydään ensin tarkasti läpi. Kadenssi-improvisoinnin jälkeen voidaan opetella improvisoimaan kokonaiseen kvinttikiertoon, ja samalla tavoin voidaan ensin käydä tarkasti läpi

kierron soinnut. Improvisointia voi rajata myös esim. soittamalla vain mustilla tai vain valkoisilla koskettimilla.

Mielestäni Jyrki Tennillä oli oikein hyviä ideoita improvisointiin oppilaiden kanssa. Kadenssikulkuun tai kvinttikiertoon improvisoiminen on oppilaista hauskaa ja sopivan haastavaa mutta ei kuitenkaan liian vaikeaa, ja lisäksi se kehittää korvaa nopeasti.

Antoisia ovat olleet nämä improvisoinnin parissa vietetyt koulutukset. Kiitos!

Teemu Kide

- impro toimii parhaiten opettajan soittaessa mukana koko ajan
- improvisointi kuvasta, tarinasta ---> toimii kun ei ole sitovia elementtejä
- mikä motivoi oppilasta improvisoimaan? kokeilunhalu, halu soittaa heti (ajattelematta, miettimättä liikaa), halu soittaa / musisoida ilman harjoittelua, vuorovaikutus muihin soittajiin, kaunis musiikillinen kuulokuva esim. jos opettaja soittaa pätjän malliksi, oppilas matkii tätä (voi kuulokuvaksi usein jäädä jokin kaunis elementti, jota haluaa tavoitella myös itse), irrottautua nuotinluvun maailmasta, vapauttaa kaikki aistit kuulemiselle, mikään ei sido, ei ole kiire, suorittaminen puuttuu ja soittamisen ilo
- pulssia ei synnytetä, se kehittyy itseksensä soittaessa
- improvisoinnin keskeyttäminen haitallista
- soittajien roolijaot selkeyttävät improvisointia ja tukevat ainakin yhtä rakennetta, jonka oppilas tietää ja voi siten toteuttaa omassa improvisoinnissaan tämän rollin aikaansaamaa tunnelmaa tai soittotapaa

Teemun Kelluntamusiikki -kirjassa ja hänen tavassaan ilmaista improvisoinnin vahvuuksia yksilöön nousee ensisijaisesti esiin yksi asia: jokaisen persoonan ja yksilön vahvuuksien esiin nostaminen, onnistumisen kokemukset, elämyksellisyys, syvä psykologis-pedagoginen tapa ajatella, joka on sidoksissa ihmisen alkukantaiseen olemassaoloon, eksistentiaaliin jne. Ollaan syvien asioiden äärellä. Pidän kovasti Teemun tavasta ajatella improvisointia hyvin kokonaisvaltaisena tapana elää ja olla. Onhan se totta, että kaikki musiikin tekeminen on hyvin yksilöön tai kokoonpanoon sidottua, joten olisi lähellä valhetta sanoa, että musiikin tekeminen ja persoonan voi irrottaa toisistaan. Yksittäisiä pedagogisia harjoitteita tässä kokonaisuudessa ei tuotu esiin, oleellinen asia ihmisenä olemisesta kylläkin! Näinhän se on.

Jussi Kontinen

- asteikkojen soittaminen poikkeavassa järjestyksessä on hyvä improvisoinnin harjoite esimerkiksi ei aina tarvitse soittaa C-a rinnakkaissävellaji -pohjalta, vaan voi siirtyä loikkien esimerkiksi ylennysmerkkisistä alennusmerkkisiin jne.
- kirkkosävellajien nostaminen esiin tunneilla, myös klassisella puolella olisi hyvä uudistus, jos niitä saman tien päästäisiin harjoittelemaan myös käytännössä (kuten rytmimusiikkipuolella tehdään koko ajan): tämä on hyvä muistutus myös itselleni, että asteikkorepertuaarin laajentaminen tekisi terää myös pianisteille!

- hyviä vinkkejä erilaisista nuotinnusohjelmista ja ylipäänsä apuvälineistä jammatussa

Mieleeni tarttui Jussin esityksistä erityisesti se systemaattisuus, joka rytmimusiikkipuolella vallitsee erilaisten käytäntöjen suhteen. Tästä esimerkkeinä mm. improvisointi luovasti eri sävellajeissa, siirtyminen lennossa sävellajista toiseen sekä transkription merkitys opetuksessa. Transkription ottaminen yhdeksi opetuksen työkaluksi voisi olla klassisellakin puolella varsin hedelmällistä. Tästä päästään sopivasti asian ytimeen eli musiikin kirjoittamiseen ja toisaalta samalla ollaan jo hyvin lähellä oman musiikin tekemistä. Lisäksi tyylin mukainen improvisointi nostettiin tässä esiin!

Karla Suvanto

- Karlan esitykset linkittyivät vahvasti impro-kortteihin ja niiden käyttämiseen opetuksessa, myös musiikin perusteita opetettaessa
- improvisoinnin avulla voidaan lähteä hakemaan apua esimerkiksi yksittäisiin teknisiin haasteisiin, soinnin ja tunnelman löytämiseen
- improvisointi-periodi oppilaan kanssa antaisi mahdollisuuden useamman viikon ajan keskittyä soittotunneilla vain improvisointiin ja sen keinoihin
- ryhmä-improvisointi nostettiin esiin ja tämä on todellakin käytännössä osoittautunut hyväksi tavaksi improvisoida (rohkaisee, ruokkii ja tuo riemua kaikille osapuolille!)
- kaksi eri näkökulmaa siihen, mitä improvisoinnilla halutaan tavoittaa:
 - * rakentaa yhdessä oppilaan kanssa hänen omaa sävellystään, käyttäen erilaisia jo siihen mennessä opittuja rakenteita, soittotapoja, jne. ---> pyritään tekemään sävellys, jolla on selkeä alku ja loppu sekä huipennus, monine muine musiikillisine lainalaisuuksineen
 - * opettaa improvisoinnin keinoin teknisiä detaljeja esim. trillejä, koruja, staccatoa, superlegatoa, koko käsivarren käyttöä ---> tässä ei tarkoituksellisesti haeta kokonaisen kappaleen tuntua, vaan liikutaan pienissä yksityiskohdissa leikin ja luovuuden keinoin

Karlan esityksissä nousi esiin musiikin ja tekemisen ilo - konkretian keinoin. Impro-kortteja olen käyttänyt tosi paljon ja niistä löytää jatkuvasti uusia käyttötapoja. Oppilaan tarpeet huomioiva tapa tuoda esiin improvisointi korostui Karlan puheessa. Oppilaat pitivät impro-korteista ja haluaisivat, että niitä käytettäisiin vaikka kuinka usein!

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola

- muusikkomainen lähestymistapa improvisointiin
- tekeminen soittamisen kautta, ei puheen tai ohjeistamisen kautta
- soittamisen kokonaisvaltaisuus
- koin saavani tästä esityksestä itselleni muusikkona lisämaustetta
- suomalainen huippu jazzviulisti on harvinaisuus - melodiasoittimen rikkaudet ja haasteet improvisoidessa kiinnittivät huomioni (vastakohtaksi pianismille, joka impronäkökulmasta koetaan enemmän harmoniasoittimena)
- improvisointia voi tehdä kaikilla tasoilla! ----> tämä on sekä valtava rikkaus että haaste
- lasten kanssa improvisointi jää helposti alkutaipaleelle - kehittäminen eteenpäin ja vaatimustason nostaminen kunkin lapsen ikäryhmän / tason mukaan on vaativaa

- improvisointi nostetaan usein esiin jotenkin musiikista irrallisena osiona, vaikka se juuri on itse musisointia

Mikko-Villen esitysten jälkeen itselläni vahvistui käsitys siitä, että kaikki soittaminen alusta saakka on ihan oikeaa musiikkia. Ei voi tehdä raja-aitoja eri tyylien tai erilaisten soittajien välille! Tässä on meille pedagogeille iso haaste. Kaikki tyylit lopulta sulautuvat yhteen ja puhuvat samaa kieltä. Improvisoinnin keinot alussa ovat onneksi varsin yksinkertaiset, jolloin sen välittäminen pienille soittajille helpottuu. Jo aika pieni lapsi ymmärtää, että kaikkea voi kehittää. Vaikka lähdetään liikkeelle muutamasta sävelestä, voi tie jatkua vaikka mihin. Tämä musiikissa juuri kiehtookin, että se ei lopu, vaan toimii aina jatkumona...

Annika Gummerus-Putkinen

- seikkaperäisiä improvisointia tukevia harjoitteita, joiden avulla vahvistetaan niitä alueita, joita improvisoidessa tarvitaan
 - omakohtaisuus loi esityksiin lämpimän tunnelman
 - helposti lähestyttäviä harjoituksia, joita voi tehdä myös klassisella puolella
 - kiinnostavaa seurata rytmimusiikkia opettavan huiluopettajan metodeja
 - tapa, jolla Annika opettaa improvisointia oppilaille on melko erilainen suhteessa esimerkiksi omaan lähestymistapaani opettaessani ---> tämä tekee juuri asiasta kiinnostavan, kun voi poimia erilaisia tapoja improvisoinnin opettamiseen ja siitä ylipäänsä puhumiseen

Voin tässä yhteydessä todeta yleisesti sen, että itselleni eniten uutta ammennettavaa ja kiehtovaa infoa sain rytmimusiikin ammattilaisilta. Saman asian eri puolet olivat koko Luova impro -hankkeen ydin! Loistava idea ylipäänsä pyytää luennoitsijoita ja huippuammattilaisia eri musiikin alueilta! Erilaisuus antaa!

Teemu Viinikainen

- tunne ja fakta yhdistettävä jo alkutilanteessa esim. kolmen sävelen improssa c, f, fis ---> näitä kahta seikkaa ei voi irrottaa toisistaan
 - perus-improharjoitteita (pohjana c, f, fis):
 * äänet yksinään
 * kaksi eri ääntä samanaikaisesti
 * äänet tuplana oktaaveissa
 * sävelet intervaleissa
 * loikat eri oktaavialoissa
 * kaikilla äänillä sama rytmi
 * vaihteleva rytmi
 - improvisointi-tunnelman löytäminen ennen soiton aloittamista on äärimmäisen tärkeää
 - aloitettava sävelten kuuntelemisella, ei mietintään miten selviää improsta, mikä ääni seuraavaksi jne.
 - oheisiä improon mukaan esim. kännykästä veden solinaa
 - mielen huomion kiinnittäminen toisaalle, mieli vapautuu ja musiikki lähtee elämään

- täytyy tuntea olevansa turvassa
- tekeminen on enemmän a ja o kuin puhuminen
- malli ja matkiminen joko soittamalla tai laulamalla

Teemun esitykset impron parissa tekivät lähtemättömän vaikutuksen. Mieleton muusikkous yhdistettynä ihmisläheiseen filosofiaan ja elämän viisauteen!

Teemun vahva läsnäolo ja hetkessä oleminen antoivat kuulijoille vapautta ja rauhaa. Tästä näkökulmasta alkoi improvisointi tuntua jotenkin ajattomalta asialta, joka esimerkiksi opetustilanteessa alkaa ja loppuu melko lailla itsestään. Tähän pyritään, ettei tarvitsisi liikaa rajoittaa / luoda puitteita, vaan soitto voisi alkaa... Esityksiä on mahdoton kiteyttää, mutta inspiroiduin molemmista valtavasti! Sama tunne, jonka sain Mikko-Villen esitysten jälkeen, toteutui myös Teemun esityksissä: oma muusikkous ja pianismi saivat tuttua ja tuntematonta polttoainetta.

Jyrki Tenni

- matkiminen on improvisoinnin esiaste
- kolmen sävelen rajausta on hyvä aloitus improlle niin pienten kuin isompienkin oppilaiden kanssa
- fraasin muodoilla leikitellään
- kiehtovia komppi-ideoita esim. impron taustalle
- käytännönläheinen lähestymistapa
- luontevaa musiikin "käyttämistä"
- selkeitä harjoitteita improvisoinnin tueksi
- pop-pianon valtavat mahdollisuudet! ----> joita me ns. klassiset pianistit voisimme hyödyntää enemmän
- improvisointikin voi olla johdonmukaista
- tietoisuus käytettävistä elementeistä impron aikana helpottaa musiikin spontaania keksintää

Jyrkin esityksissä strukturointi oli osa improvisointia. Tämä antoi taas erilaista näkökulmaa improvisoinnin "vapauteen". Vapaus rajoittaa, vaikkei uskoisi. Struktuurit enemmänkin houkuttelevat kokeilemaan uutta ja ihmeellistä improvisoidessa...

Omien oppilaitteni kanssa olen improvisoinut jonkin verran jo kautta aikojen. Luova impro -hanke on ehdottomasti kuitenkin lisännyt impron määrää ja kokeilunhalua. Itse olen kasvanut lapsesta saakka improvisoinnin maailmassa, tähän syytä löytämättä. Ehkäpä tietty "rajattomuus" vei minut näille poluille sekä kirjoitettujen nuottien vieroksuminen - nuotit ärsyttivät minua, kun pystyi soittamaan monenlaista myös ilman näitä häiriötekijöitä. Oppilaat, joille nuotinluku on takkuista, pitävät luonnollisesti improsta! Syy tähän ei välttämättä ole innoitus improa kohtaan, vaan hetkellinen tauko mustien pallukoiden lukemiseen. Oman henkilökohtaisen kokemukseni sekä tämän hankkeen luennoitsijoiden innoittamana voin olla vakuuttunut siitä, että kenellekään improvisoinnista ei ole haittaa! Tämä on ollut erittäin kiehtova kokonaisuus ja matka muusikkouden syntysijoille - iso kiitos!

Opettaja 6

Luova improvisaatio

Tämä kirjoitus on raportti siitä, millaisia tehtäviä olen oppilailla teettänyt ja miten oppilaat ovat onnistuneet niiden toteuttamisessa. Samalla olen kerännyt aineistoa tulevia tunteja varten. Päämääräni on, että joka tunnilla olisi jonkinlaisia improja. Tähän päämäärään koulutus on antanut oivallisia työkaluja. Jos ennen koulutusta mietin, millä tavoin oppilaiden kanssa improvisaatiota lähestyisin, niin tällä hetkellä ongelmaksi on muodostunut ennemminkin se, mistä raivata oppitunneilla tilaa ja rauhallista aikaa ideoiden toteuttamiseen.

Teemu Kide

Luennoilta menen suoraan opettamaan ja tulos on se, että improvisaatio kestää vähintään kymmenen minuuttia, kun se on tähän saakka ollut enimmillään viisi minuuttia tunnin ollessa 30 minuutin pituinen.

Käytämme oppilaan tunnista 15 minuuttia pitkän improvisaation tekemiseen. Pohjana on Vivo 1:n kappale nimeltä Taikonautti, jossa liikutaan mustilla koskettimilla ja vasemmassa kädessä on kaksi sointua. Oppilas jatkaa työtä kotona, ja lopullisessa versiossa impro on 8 tahdin pituinen, kuten se on nuotteihin kirjoitettu. Improvisaatio muuttuu viikosta toiseen ja tehtävä on oppilaasta innostava.

Muiden oppilaiden kanssa kokeilen improa valkoisilla koskettimilla ja soitan itse toisella pianolla harmonisen taustan. Lopputulos ei kuulosta mielestäni kovin ihmeelliseltä kenenkään kanssa, mutta alkuun päästään. Tulevaisuudessa aion antaa lisää tehtäviä, joissa oppilas soittaa itse sekä säestyksen että melodian.

Jussi Kontinen

Käytännöllinen lähestymistapa improvisointiin, joka linkittyy musiikin teoriaan ja soittoteknisiin asioihin sekä toimii porttina säveltämiseen.

Käytännössä tätä improvisaation muotoa olen käyttänyt ehkä eniten kaikista, mutta en ole pitänyt sitä improvisaationa, koska kyse on esimerkiksi kappaleista irrotetuista vaikeista teknisistä asioista, joista olen keksinyt "lennossa" harjoitelmia kullekin oppilaalle räätälöidysti. Etydit ovat erinomaista materiaalia omien improvisaatioiden kehittelyyn, yksi oppilaistani kehittää parhaillaan omaa sävellystä, joka pohjautuu läksynä olevaan etydiin. Tätä työmuotoa aion lisätä tulevaisuudessa.

Vivo 2 sisältää käyttökelpoisia ideoita, miten improvisoida esimerkiksi Albertin basson päälle tai vaikkapa Folian sointukulkuun pohjautuen. Kokemukseni mukaan itse keksityt melodiat kuulostavat

yleensä hyvältä. Runkona voi käyttää myös kansanmusiikkia; tähän minulla on valmiina hyvää materiaalia, jota aion tulevaisuudessa kokeilla.

Karla Suvanto

Omistin improkortit jo ennen Karla Suvannon luentoja. Erinomainen työkalu, jota olen kokeillut menestyksekkäästi kaikkien oppilaiden kanssa. Pakasta voi esimerkiksi ottaa yksittäisiä kortteja, joilla ehtii improta nopeasti ennen tunnin loppua, tai voi rakentaa erilaisia ABA-muotoisia kappaleita, joita oppilaat voivat työstää kotona. Adjektiivikortit auttavat tekniikan kehityksessä: "lasinen" ja "limainen" toteutetaan täysin eri soittotavoilla. Ilman nuotteja ja vääriä ääniä voi keskittyä tekniikkaan rauhassa.

Kortit ovat oivallinen apuväline silloin kun improvisointi oppilaan kanssa täytyy "improvisoida", eli tilanne syntyy äkillisesti ja yllättäen. En lähde enää töihin ilman improkortteja, tosin valitettavan usein ne jäävät reppuun.

Annika Gummerus-Putkinen

Annika jakoi meille kansion, jossa oli yksityiskohtaisia ohjeita, miten improa voi oppilaan kanssa lähestyä. Sieltä otin heti käyttöön toistoharjoituksen, jossa soitan edellä erilaisia rytmejä yhdellä äänellä, ja oppilas toistaa saman perässä. Välillä vaihdetaan osia ja oppilas saa keksiä rytmit. Vähitellen lisätään ääniä ja vaikeutetaan rytmejä. Tämä harjoitus on yksinkertainen, mutta toimiva ja oppilaille mieluinen. Tarkoitus on tulevaisuudessa enemmän kansiossa olevia harjoituksia.

Anto Pett

Anto Pettin esittelemä systeemi vaatisi laajemman tutustumisen, että sitä voisi sellaisenaan toteuttaa. Anto pettin mukaan improvisaatio vaikuttaa mm. keskittymisen, lihaskäytön, esiintymisjännitykseen ja soiton intensiivisyyteen. Tämän kaiken voin allekirjoittaa. Anto Pett niputtaa intervallit, rytmit ja soittotavat ja lisää elementtejä tulee mukaan sitä mukaa, kun edelliset ovat hallinnassa.

Oppilaiden kanssa olen lähestynyt intervaleja siten, että esimerkiksi oikeassa kädessä on sekunteja ja vasemmassa terssejä ja kädet toimivat vuorotellen. Tempon pitää olla hidas, mutta joku pulssi on hyvä olla. Käyttökelpoinen pari on myös kvartti ja kvintti. Hyvä ohje on ollut myös kuunnella milloin ääni hiljenee ja aloittaa toisella kädellä vasta, kun edellinen ääni on vaimennut. Tämä kuuntelu vaikuttaa suoraan keskittymiseen myös kappaleiden kanssa.

Tulevaisuudessa aion oppilaiden kanssa lisätä pelkkiin intervaleihin perustuvaa materiaalia erilaisiin rytmeihin. Intervallien hahmottamisen kannalta Anto Pettin lähestymistapa on ollut erinomainen, vaikka musiikki ei kuulosta välttämättä kovin hienolta.

Teemu Viinikainen

Teemun luennot olivat koulutuksen kohokohta itselleni. Esiin tulevat aiheet olivat kaikille muusikoille ajankohtaisia riippumatta instrumentista tai musiikin genrestä. Koulutuksessa saimme tehtäväksemme soittaa yhden ainoan ohjeen varassa, kuten esimerkiksi ”soittakaa hiljaa”, ”tehkaa crescendo” tai ”soittakaa lyhyitä ääniä”. Koulutuksessa mukana olleiden muusikoiden kanssa lopputuloksena oli mielestäni hienoja kappaleita.

Laitoin oppilaani soittamaan lyhyitä ääniä antamatta muita ohjeita, mutta tehtävä olikin liian vaikea sellaisenaan. Samaa kokeilin viulu-pianoduon kanssa, mutta ilman lisäohjeita impro ei edistynyt. Hämmäntävää oli, että koulutuksessa muusikoille itsestään selvästi toimivat ohjeet eivät oppilailla enää toimineetkaan sellaisenaan.

Oppilaan huomio pitäisi improvisoidessa saada kiinnittymään muuhun kuin omaan tekemiseen, ja Teemu käytti taustalla valmiita sovelluksia, joista mainittakoon ”Drum Genius”. Oppilas kiinnittää huomionsa taustalla olevaan rumpukomppiin tai efektiin ja unohtaa improvisoivansa. Tähän pitää pyrkiä, ja tulevaisuudessa aion kokeilla erilaisia taustoja improvisoinnin apuna.

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola

Luennot olivat improvisaatioita eri ryhmillä, ja luento koostui ohjeista ryhmille ja muusikoiden välisistä keskusteluista. Luentojen jälkeen annoin joillekin oppilailleni tehtävän soittaa yhtä ääntä ja katsoin, miten kauan se jaksaa kiinnostaa ja mitä sitten tapahtuu. Tehtävä osoittautui pikkuoppilaalle liian vaikeaksi ja tylsäksi ja olisi mielestäni tarvinnut onnistuakseen ryhmän. Toisen oppilaan kanssa sama tehtävä luonnistui paremmin, mutta totesin, että toteutuakseen pitäisi itse olla tehnyt vastaavaa enemmän omin päin.

Yhteenveto

Kurssista jäi paljon ideoita improvisaation toteuttamiseen oppilaiden kanssa. Monessa kohdoin kurssin aikana totesin omien improvisaatio-taitojeni puutteellisuuden, joten lisäkoulutus olisi tarpeen. Mietin myös, olisiko aiheellista nimetä tai kouluttaa erikseen musiikkioppilaitoksessa improvisaatioon keskittyvä opettaja, jolla olisi resursseja esimerkiksi ryhmäopetukseen ja joka olisi itse improvisoinnin asiantuntija? Ajan puutteeseen aion kokeilla keväällä 6 viikon mittaista improvisointijaksoa, jolloin käytämme tunneista tavallista enemmän aikaa improvisointiin.

Lopuksi haluan nostaa lapset ja nuoret jalustalle: vaikka improvisaatioita ei olisi aikaisemmin tehtykään, se ei haitannut vaan oppilaat tulivat kokeiluihin mukaan ennakkoluulottomasti.

Opettaja 7

Jag tycker improprojektet var mycket lärorikt med alla synvinklar och arbetssätt.

Jag lärde mig bland annat att vara mera vaksam på vad eleven vill. Om den hellre vill prova ut någonting, hitta på någonting på egen hand hellre än spela läxor, så behöver det uppmuntras i positiv anda.

Många elever som snällt spelar sina läxor på lektionen, skalor och stycken, kan vara hur motiverade som helst att och också prova på improvisation. Det gäller att sprida positiv anda, vara kreativ, påhittig och lyssna.

Som verktyg till helt egna improvisationer har jag ofta använt improkorten. Svårt att i det här skedet utvärdera inverkan, men åtminstone är det ett fint alternativ när man vill hitta på något helt annorlunda.

8.2 Puhallinopettajien kokemuksia ja kokeiluja

Opettaja 8

Kelluntamusiikki / Teemu Kide

Oma muusikkotausta vaikuttaa opettajan työssä. Oma opintotausta ja muusikkotausta on vaikuttanut vahvasti Teemun omaan suhteeseen musiikkiin. Improvisaatio ollut kanava vapautua ja löytää tie musiikin toteutumiseen. Teemu kokee olevansa välikappale musiikin toteutumisprosessissa, ”kaikki musiikki on jo sävelletty”. Kun hän alkaa soittaa, improvisoida, musiikki toteutuu hänen kauttansa. Hän mieltää oman ihmiskuvansa platoniseksi. Hyväksyntä - vahva vaikutin. Haluamme kaikki kokea hyväksyntää. Jos teen virheen esittäessäni kappaletta, olenko mokannut. Menetänpö kasvoni. Entäpä jos soitan tylsästi, mutta ”oikein”. Onko se kiinnostavaa, jos kaikki on korrektia ja ns. virheetöntä. (No, minua alkaa nyt itseänikin ahdistaa.) Erilaisen hyväksyminen - jos et tee niinkuin on aina tehty, niin et vie traditiota eteenpäin, etkä ole kelvollinen läsimaisen taidemusiikin edustaja. Tämä kommentti vain tuli tähän. Onneksi nuori muusikkopolvi ei enää hyväksy ehdottomasti tätä. Kaikkien pitäisi tehdä oma ”Pekka Kuusistonsa” ja löytää oma ilmaisun kanavansa. Ehkä musiikkikilpailutkin alkaisivat vähitellen antaa pisteitä myös taiteellisista ansioista. Esiintymispaineet - ei voi esittää kappaletta, jos se ei sitä osaa täydellisesti. Esim. Chopinin etydi. Mutta entäpä Chopinin korukuviointi, jonka piti kuulostaa improvisoidulta. Onko tuo etydisoitto vain ”doping-urheilijoita” varten. Oikeuttaako se vasta esiintymään yleisölle, että jauhaa virheettä läpi jonkun teknisesti huippuvaikean kappaleen terveytensä uhalla? Missä se musiikki on? Ja mitä se on?

Soitonopetuksessa improvisaatiolla on mahdollista saada välittömämpi kontakti oppilaaseen. Sen kautta voidaan yhdessä tehdä jotain. Perinteisen auktoriteetti - oppilas asetelman sijaan toimitaan ja kommunikoidaan yhdessä. Ei ole oikein tai väärin soittamista. Musiikki koetaan ja sen annetaan

tapahtua siinä hetkessä ilman teknisiä tai taiteellisia pakotteita. Improvisoinnin nimissä voidaan soittaa vapautuneesti ja olla sen hetkisessä mielialassa täysin hyväksyttävästi.

- Onko improvisoinnilla ja meditaatiolla yhteyksiä?
- Entäpä terapeutin vaikutus, ilman varsinaista terapiapyrkimystä?

Kelluntamusiikki on työnimi improvisoinnille. Siinä käytetään yleensä vain kahta sointua. Soitetaan pulssissa, koska yleensä impro hakeutuu melko pian pulssiin. Impro-tuokiossa Teemu istui flyygelin ääreen ja alkoi soittaa (jammata) pianon ääressä. Huomasin pääseväni mukaan lähinnä pentatonista muistuttavalla asteikolla. Oli kiva olla mukana tuossa harjoituksessa, koska huilistina sain soittaa koko ajan. Kontaktia tuli otettua vain Teemun suuntaan. Olisi varmaan hyvä, jos myöhemmin kontakti olisi koko ryhmään. Koetin kumminkin olla välillä soittamatta ja kuunnella mitä muut tekee, ja sitten taas mennä mukaan.

Kokeiluja opetustyössä

Kahden oppilaan kanssa kokeilin iltapäivällä alkulämmittelyssä improa. Soitin ensin hidasta kahden sävelen pohjaa huilulla. Oppilas sai soittaa sen päälle kaikkea, mitä tuli mieleen. Pikkuoppilaani olivat innoissaan. Toisessa harjoituksessa soitimme duettoja. Koetin aina välillä saada suvantopaikkoihin puhtaita avoimesti soivia intervaleja. Toinen oppilaista hoksasi idean, ja alkoi rakentaa selkeitä säemittoja, jolloin saimme onnistumaan nämä ”loppusoinnut”. Hän oli innoissaan improsta. Pienempi improkaverini (8 v.) otti sooloprimadonnan roolin ja soitti estottomasti kaikkea mitä mieleen tuli.

Minusta tuntuu: Impro on hyvä keino tutustua oppilaaseen.

Opetuksen suunnittelu:

Normaalilla oppitunnilla tätä voi käyttää alkulämmittelynä tai pienenä välipalana haastavampien tehtävien välissä. Yleensä aikaa ei ole improamiseen kovin paljon, koska oppilailla on paljon muutakin materiaalia, jota pitää ehtiä käsitellä tunnilla. Jos käyttää pianoa, voi soittaa itse keksimänsä taustan tai sitten voi käyttää esimerkiksi Teemun väitöskirjansa lopussa julkaisemia pohjia, joiden päälle oppilas alkaa soittaa. Huilun kohdalla oppilaan oma taitotaso vaikuttaa siihen, minkälainen pohja toimii ja rohkaisee oppilasta soittamaan improa. Kaikki äänet eivät ole yhtä helposti tavoitettavissa, koska puhallustekniikka rajoittaa. Myös mekaniikan sormimuisti kehittyy vähitellen sujuvaksi. Vasta pidemmällä olevat oppilaat pystyvät yhdistelemään vaivattomammin eri rekistereiden/oktaavialojen ääniä samaan improon. Itse käytän yksinkertaisia pohjia (esim. pentatoniseen pohjautuvia), koska silloin oppilaalle ei tule tunnetta, että pitäisi keksiä jotain tosi hienoa. Ja aina voi mennä helpommasta monimutkaisempaan harmoniaan.

Materiaali: Teemu Kiteen mallipohjat ja opettajan ja oppilaan omasta päästä tuotetut kahden soinnun pohjat.

Teemu Kiteen toinen luento:

Mikä funktio improlla? Opettajien kokemuksia impro-tuokioista ensimmäisen kelluntaluennon jälkeen:

Oppilaat suhtautuvat hyvin erilaisilla improvisointiin. Joillekin on helppoa ottaa ”hyppy tuntemattomaan” ja alkaa soittaa ilman nuottien antamaa ohjeistusta ja turvaa. Toiset eivät millään ensin tiedä, mitä tehdä, kuinka käyttäytyä. Kurssilla on puhuttu improsta keinona tutustua

oppilaaseen ja saada vuorovaikutusta soittotunnille. Mutta sehän on myös keino avata uusia väyliä oppilaan oppimis- ja tietoisuuskanaviin. Mielestäni sille oppilaalle, joka ei ensin ollenkaan tiedä, mitä tehdä, impro-tuokio voi olla erityisen tärkeä; impron kautta hänen suhteensa musiikkiin ja soittimeen saattaa laajentua ja syventyä huomattavasti. Tosin se ei tapahdu hetkessä, vaan maltillisen ja pitkän prosessin tuloksena. Toisaalta impro-tuokiot opettavat opettajalle myös uusia piirteitä oppilaasta ja saattavat antaa uusia väyliä myös perusrepertuaalin opetukseen. Ironisesti ilmaistuna nuotin, oppilaan ja opettajan tiivis oikeintekemisen pyhä liitto saattaa jopa horjua, kun huomataan, että soittaminen oikeasti onkin hauskaa, välillä jopa leikkimielistä, ja silti asiat tehdään oikein!

Eri soittimissa soittimen oikean soittotavan oppiminen rajoittaa esim. alkuopetuksessa improvisoinnin käyttöä. Ei voi antaa oppilaalle täysin vapaita käsiä, jos ansatsin tai jousikäden tekniikka opitaankin sitten väärin ja virheiden korjaamiseen joudutaan käyttämään huomattavan pitkä aika. Alkuopetuksessa voi asioita elävöittää improvisoinnilla, mutta mielestäni siellä opettaja joutuu asettamaan rajoja. Oppilaan jo opitut taidot ovat minusta lähtökohta. Jos lapsi esim. kertoo mielellään itse keksimiään tarinoita, hän yleensä käyttää sanoja, joilla on merkitys, ja jotka hän hallitsee. Ei hän kerro tarinaa itse keksimillään sanoilla, koska hän haluaa tulla ymmärretyksi. Kun lapsi aloittaa soittimen soittamisen, hänellä on aluksi käytössä rajattu määrä säveliä, joilla hän voi kertoa tarinaansa. Esim. huilussa useimmiten h, a ja g. Näillä sävelillä voidaan kumminkin kertoa mitä ihmeellisimpiä tarinoita.

Onko olemassa täysin vapaata improa vai rajautuuko se aina joillakin tekijöillä, esim. jo opitut asiat, opettaja, oppilaan kasvuympäristön odotukset, oppilaan omat persoonalliset pyrkimykset. Mielestäni siihen aina vaikuttaa se, mitä jo olemme, osaamme ja tiedämme. On hauskaa leikkiä ajatuksella, että voi ja uskaltaa tehdä mitä vain. Mutta leikissäkin on aina säännöt, vaikka se ei olekaan totta. Tämä ei kuitenkaan vähennä improvisaation arvoa tai merkitystä. On hyvä osata leikkiä sääntöjen mukaan. Haluan myös leikkiä.

Jussi Kontinen

Improvisaatio rytmimusiikin näkökulmasta

Rytmimusiikin alueella soitonopiskelu perustuu enemmän korvakuulolta soittamiseen. Oma mielipiteeni on, että tämä metodi myös toimii parhaiten perinteisten bändisoittimien kanssa. On yleisesti tunnettu asia, että myös monet legendaariset pop-, rock- ja jazzmuusikot ovat opiskelleet myös perinteisen, klassisen soitonopetuksen parissa. Ja saattavat jopa tuntea laajasti musiikkityylejä ja säveltäjiä. Monesti perinteinen/klassinen soitonopetus tarjoaa soittimen alkuopetukseen ja tekniseen soittotaitoon hyvän metodin.

Korvakuulolta opettelu vaatii oppilaalta aikaa, halua ja sinnikkyyttä. Vaatii jonkin verran vaivaa opetella matkimalla korvakuulolla kappale ja vielä tehdä siitä transkriptio. No, onko tämä nyt sitten improvisointia? Ei, se on matkimista. Mutta tämä on keino opetella soittamaan, ja jossain vaiheessa alkaa tehdä omaa musiikkia monesti toistetuista kuvioista. Näin työskenneltäessä oppija on paljon kahdestaan soittimen kanssa. Hän yrittää löytää suoraan soittimestaan kuviot, joita hän yrittää hahmottaa korvan kautta. Nuotti tulee vasta kolmantena. Perinteisessä opetuksessa haetaan ensin soittimen käsittelyyn ideaali asento ja tekniikka, sen jälkeen opetellaan sävellyksen nuottikuva, ja viimeisenä vaiheena nuottikuva muuttuu säveltaiteeksi. Tämä on tietenkin karkea yleistys. Onhan soittajia, joista musiikki soi koko ajan, jopa asteikkoharjoituksessa!

Rytmimusiikin puolella lainaaminen lienee yleistä. Voidaanko siellä puhua varastamisesta. Kun kuuntelee (jos kuuntelee tai katsoo) vuosittaista eurovision laulukilpailua, tulee tunne, että sama kappale soi koko ajan tai, että on kuullut jo kaiken aikaisempina vuosina. Eurovisioiskelmät lienevät ääriesimerkki. Lienee näin, että rytmimusiikin puolella taitavimmat alkavat jossain vaiheessa tehdä omia juttujaan, eivätkä enää lainaile tai matki muiden juttuja. Mutta uskon transkription olevan erittäin tärkeä tekniikka kouluttautumisessa, mm. erilaisten tyylien opettelussa, ja sen hyvä hallinta kuuluu rytmimusiikin puolella muusikon perustaitoihin. Ei siis soiteta nuoteista, vaan matkitaan levyltä kuuntelemalla, ja sitten opetellaan likkejä.

Kuinka paljon ammattilaisen esittämässä soolossa on sitten keksittyä, ja kuinka paljon ennalta sävellettyä? Luennoitsijan mukaan hyvänä päivänä 30% voi olla improvisoitua, ja loput ovat aikaisemmin opittua. Yleensä solo on suunniteltu etukäteen, ja se voi olla jopa valmiiksi kirjoitettu. Levytystä kuunnellessa ei voi tietää, onko solo improttu levytyksessä vai valmiiksi kirjoitettu.

Opetuksen suunnittelu:

Transkriptoiden tekemisessä apuvälineinä voi käyttää slowdowneria. Tämän avulla voi hidastaa kappaletta, jolloin transkription tekeminen ja mukana soittaminen on aluksi helpompaa. Hyviä apuvälineitä on myös valmiit taustat, play along -levyt ja minus one -levyt. You tube on pohjaton materiaalivarasto.

Oppilaiden kanssa tunnilla on helpompaa aloittaa pentatonisella asteikolla, sitten voi ottaa mukaan modaaliset asteikot ja moodit. Kadenssi I - IV - V - I on rajaava. Siihen on vaikeampaa soittaa ”oikeita nuotteja”. Modaaliset asteikot ovat ”sallivampi” ja antavat enemmän liikkumatilaa. Tosin se riippuu siitä, mikä musiikkityyli on oppilaalle läheisintä, minkä tyylin hän on luontaisesti omaksunut omakseen. Jollekin oppilaalle oli nimenomaan I - IV - V - I helpompi ja luontaisempi improphoja kuin modaalinen kadenssi.

Opetuksessa voi ottaa pienen hetken modaalisella sointukompilla (jaettiin luennolla) keskittyen yhteen asteikkoon. Useimmiten helpointa on kuitenkin aloittaa pentatonisella asteikolla. Pienten oppilaiden kanssa voi tehdä yksinkertaisen pohjan, joka johtaa käyttämään pentatonisia säveliä, jos oppilas soittaa korvajohtoisesti, siis kuuntelee enemmän kuin ajattelee teoreettisesti. Teoreetikoiden kanssa voi ensin käsitellä asteikon ja sitten päästää ajatuksen virtaamaan. Jos tähdätään transkriptioiden tekemiseen aikaa vievä ja pitkäjänteisyyttä vaativa metodi, mutta varmasti kehittävä. Kevyempi versio on tehdä sointupohjien päälle asteikkoihin pohjautuvia improja ja harjoittaa korvakuuntelua näiden avulla.

Materiaali: Jussi Kontisen jakama modaalinen soitukomppitaulukko, J. Rae: Progressive Jazz Studies, J. Rae: Jazz Zone, Putkinen - Rehnström: Sävel on vapaa, Play along julkaisut, taustanauhat ja levyt jne.

Impro-kortit ja Karla Suvanto

Karla Suvannon kehittämät Impro-kortit ovat mainio ja kekseliäs tapa opettaa improvisaatiota perinteisessä soitto-opetuksessa. Impro-korttien kautta tavoitetaan soitonopetuksen erilaisia

teemoja: tunnelma, sisältö, sävelmateriaali ja soittotapa. Hauskaa korttien käytössä on se, että oppilas kortteja vetämällä arpoo itselleen kappaleen materiaalit, joista sitten opettajan avustuksella mietitään toteutus. Esim. jos korteista tulee seksti-intervalli, näyttää opettaja sen ensin oppilaalle. Tai mietitään yhdessä keskustellen, mistä korkeudelta täitä kuvaavat äänet soitettaisiin.

Korttien avulla improlle saadaan järjestetty materiaali, jonka oppilas sitten toteuttaa. Opettaja voi halutessaan ohjata improa huomaamatta, esimerkiksi soittamalla mukana. Ylipäättään ohjaus improssa kannattaa tehdä tarpeen mukaan. Jotkut oppilaat haluavat olla itse toimijoita ja ovat itsenäisiä, toisille oppilaille opettajan tuki tarpeen. Huilunsoiton opetuksessa korttien käyttö saattaa olla hauskeempaa ryhmässä. Yhdellä huilistilla on kerrallaan vain yksi ääni käytettävissään. Tosin pienten soittajien kanssa täytyy ohjeistus olla selkeää ja yksinkertaista, muutoin impro muuttuu yhdeksi sekamelskaksi. Ylipäättään ryhmässä improvisointi on hauskaa, ja se myös tuo yhteyttä ryhmän välille.

Impro-kortti-improissa sattuman läsnäolo on konkreettinen. Jollain tapaa improt tuntuvat juuri siinä hetkessä syntyneiltä. Soittaja on vapaa, improa ei tehdä sointutaustan päälle sopivaa asteikkoa käyttäen. Tässä impro tehdään hakemalla tiettyä tunnelmaa, ja usein vaihtamalla se johonkin erilaiseen, jopa vastakohtaiseen. Materiaalina on jokin intervalli, asteikko, soittotapa tai dynamiikka ja sisältönä jokin kuvaava sana.

Improkortit ovat hauska opetusväline, koska ne osallistuttavat oppilaat tunnin sisältöön. Jos tunnilla halutaan harjoitella ryhmän kanssa intervaleja, jokainen oppilas saa vuorollaan vetää intervallikortin, soittaa intervallin soittimellaan, se joka ensimmäisenä toistaa oikein intervallin saa vuorostaan vetää kortin. Hauska tapa kehittää korvaa ja kerrata intervaleja. Ylipäättään impro-kortit ovat myös apuväline musiikin perustermien kertaamiseen.

Lopuksi Karla totesi, ettei aina kaikkien oppilaiden kanssa kumminkaan ehdi improta, koska joillakin oppilailla (ja yleensä niillä ahkerilla ja erittäin innostuneilla) on muutenkin niin paljon materiaalia käsiteltäväksi soittotunneille. Joskus esiintymisharjoituksissa impro-kortteja oli käytetty kappaleen tunnelmien löytämiseen ja soittajien vapautumisen apuna. Esim. oppilas vetää pakasta sumu kortin. Tehtävä: soita kappale sumuisesti.

Opetuksen suunnittelu:

Opettaja tai oppilas valitsee, minkä värisen kortin haluaa vetää pakasta. Oppilas vetää 2-4 eriväristä korttia. Opettaja katsoo (sivusta), että vedetyt aiheet sopivat oppilaan taitotasoon. Kun on vedetty ”sopivat” kortit, opettaja keskustelee vielä oppilaan kanssa ja antaa tarvittaessa teknisiä soitto-ohjeita, esimerkiksi intervallin soittoon tai jonkun erikoisefektin tekemiseen (huilulla vaikka suhinaääni), oppilas aloittaa impro-tuokionsa. Opettaja voi myös soittaa mukana. Kun on totuttu tekemään improja, ne voi videoida, jolloin niistä oppii vielä paljon enemmän. Vie aikaa soittotunnista. Aina ei välttämättä ehdi, kun on esiintymisiä ja tasosuorituksia. Mutta on myös käyttökelpoinen ”stressitilanteen” laukaisijana ja ryhmähengen vahvistajana.

Materiaali: Karla Suvannon Improkortit, också på svenska.

Ville-Mikko Luolajan-Mikkola

Ville-Mikko Luolajan-Mikkola on taitava muusikko ja hieno improvisoija. Opetus tapahtui ryhmässä. Alettiin soittaa jonkin pohjan päälle. Ensin yhtä ääntä, sitten laajennettiin asteikkoon. Improssa on kysymys siitä, että haluaa soittaa, tulla esiin ja sanoa jotain improssaan. Usein less is more eli aina ei tarvitsisi soittaa niin paljon ääniä. Soittaa sitten, kun tuntuu siltä, ettei enää voi pidätellä. pakko päästää sanottavansa ilmoille. Sanottava on syntynyt päässä, ja se on päästettävä sieltä ulos.

Tämän metodin oppii tekemällä, ei istumalla kuuntelemassa. Tällaista opettajankin pitäisi harjoitella pienessä ryhmässä viikottain. Ei riitä, että kokeilee 20 min. luennolla. Materiaalia on rajattomasti, mitä käyttää improssa. Tässä työskentelytavassa on tärkeää, että etukäteen sovitaan, mitä käytetään.

Opetuksen suunnittelu:

Oppilaiden kanssa on hyvä olla jokin pohja, jonka päälle improtaan. Pohjan, sävelpinnan pitää olla riittävän yksinkertainen, että kaikki pystyvät sen tekemään helposti. Huiluilla se voi olla myös jokin kuvaannollinen sävelpinta, esim. sumua kuvaava. Tällöinkin kannattaa sopia millä sävelillä liikutaan. Sävelpinnan kannattaa olla mahdollisimman yksinkertainen, jotta impro erottuu. Jokainen improaa vuorollaan. Kun oppilaat ovat tottuneet, voi yrittää myös vuoropuheluja, ja vuoron siirtämistä soittajalta toiselle sattumanvaraisesti, siis improaja valitsee mielestään seuraavan improajan, ja antaa tälle katsekontaktilla merkin.

Oppilaiden kanssa tehtäessä aloitus kannattaa tehdä yksinkertaisella materiaalilla, 1-2 ääntä. Myös muut soitto-ohjeet kannattaa miettiä etukäteen: soitetaanko taustaa pitkillä äänillä vai tehdäänkö esim. lyhyitä staccatoja. Ja valitsevatko kaikki oman äänen vai sovitaanko, mitä ääniä käytetään. Monet huiluoppilaat soittavat tonaalisten sointupohjien päälle melko vaivattomasti, kun ainoa rajoitus on sävellaji, jossa sointupohja liikkuu, ja kun saavat soittaa yksin. Yhtä aikaa ryhmässä soittaminen on vaativampaa, koska tällöin pitäisi osata antaa tilaa kaverille ja ottaa oma tilansa. Ja kun kuulee toisten soittoa, omat musiikilliset ajatukset karkaavat helpommin.

Materiaali: opettajan itsensä keksimä idea. yhden sävelen toisto, muutaman sävelen käyttö, yhteinen asteikko tai sointukulku, myös: Wye: A Practise Book for Flute V: kirjan lopussa olevat tonaaliset improvisaatiotaustat, jonkun kappaleen sointupohja tai oppilaan työn alla olevan kappaleen jonkun jakson harmonia.

Anto Pett

Improvisaation luonteesta ja harjoittelusta

Improvisaatiossa on tärkeää oman ajatuslinjan pitäminen. Ja kuuntelu. Annetaan tilaa intuitiiviselle ajattelulle. Se ei perustu opitulle; ajatukselle siitä, mitä voi tehdä ja mitä ei. Improvisoiminen aloitetaan rajoittamalla käytettävää materiaalia. Tärkeää ovat kuuntelu, vastakohtien luominen, kehittäminen ja oman äänen pitäminen. Sävellajeista: ei ole yhteistä sävellajia. Äänenväri on tärkeä materian elementti.

Venytysharjoituksessa soitetaan isoilla aika-arvoilla ja käytetään isoja sävelten välejä ei siis esim. sekuntia). Oleellista on eri eri alueiden rohkea käyttö. Pitäisi olla outoa. Ollaan ikäänkuin löytöretkellä eikä hakeuduta mihinkään tuttuun ja turvalliseen.

Kuunteluharjoituksessa kuunnellaan ja etsitään erilaisia äänenvärejä. Harjoitellaan sitä, että pystyy yhdistämään eri äänet omassa soitossaan. Tavoitteena on musiikillisen tilan kokeminen ja vapautuminen niin, että musiikillisen tilan kokee ja hahmottaa omassa päässään. Kokemuksen syntymistä hankaloittaa, jos informaatiota on liikaa. Jos kokemuksesta on liian runsas, niin on vaikea valita, mitä polkua kulkisi. Kuunteluharjoituksen variaatiossa äänillä on eri artikulaatioita, mutta niiden välit ovat edelleen laajat.

Improvisoinnissa tärkeää on ideaan tarttuminen ja imitoiminen. Tämän voi aloittaa joko isoilla tai pienillä intervalleilla. Tässä rohkaistaan oppilaita kuuntelemaan ja tarttumaan rohkeasti johonkin aiheeseen, joka syntyy ryhmässä. Harjoitus pienillä [suppeilla] intervalleilla. Käytössä on pieni ja iso sekunti ja pieni terssi. Siinä soitetaan fraaseja. Yritetään tehdä melodialinja siksak-liikkeellä annetuilla intervalleilla. Melodialinjan aloitus voi olla eri paikoista. Lisätään eri rytmejä ja artikulaatiota. Monimutkaisemman siksak-liikkeen tuottaminen vaatii aikaa ja harjoittelemista. Helposti käsi karkaa ajatuksen edelle, mutta tavoitteena olisi, että käsi seuraa ajatusta. Tärkeää on myös, että ajatus varioisi spontaanisti, ettei ajatus ala kulkea samaa rataa.

Anto Pettin intervallikategoriat ovat seuraavat: 1. pieni ja iso sekunti ja pieni ja iso terssi, 2. tritonus-kvartti-kvintti, 3. sekstit-septimit. Intervallikategorioita harjoitellaan erikseen. Mutta tavoite on pystyä sekoittamaan niitä. Välillä soitetaan pienillä [suppeilla] intervalleilla, välillä isoilla [laajoilla]. Improvisaation tavoiteolotila on flow. Muisti on myös improvisoijan tärkeä työkalu.

Intervallien yhdistäminen kehittää huomiokykyä. Intervalleista terssin karaktääriä hän pitää vaikeana. Kvartti ja kvintti ovat neutraaleja, ja niillä on selkeä soinnin väri. Sekoittaminen on vaikeaa. Siinä tehtävänä on kuunteleminen ja päättäminen, mitä ottaa. Tavoitteena on löytää tasapainoinen käyttötarkoitus intervalleille. Korvat kertovat soittajalle, mitä puuttuu. Tavoitteena on uuden etsiminen. Improvisaatioharjoitukset vaativat aikaa. Intervalleja oli neljä kategoriaa, sekoittaminen (ainakin aluksi) tehdään kahden kategorian välillä.

Rytmi organisoi aikaa. Se on vaikea elementti. Kielen rytmi (siis soittajan äidinkieli ensisijaisesti) vaikuttaa musiikilliseen ilmaisuun. Anto Pett puhuu terävästä ja sulavasta rytmistä. Vaikeaa on aina eri rytmikuvien yhdistäminen. Olisi hyvä osata käyttää eri pituisia fraaseja ja käyttää myös taukoa!

Harjoituksessa kokeiltiin, että ryhmä soitti ilman yhteistä pulssia, ja kaikki nuotit olivat eripituisia. Tärkeää oli nuotin lopun kuunteleminen. Tämä on huomiokyvyn harjoitus, jota esim. vapaan impron harjoittajat käyttävät.

Sekoittaminen: Jokaisella on kolme nuottia. Rytmi, dynamiikka ja tempo ovat vapaita. Alussa soittaja toimii yhden nuotin kanssa ja kuuntelee, mitä toiset tekevät. Edetään niin, että käyttöön tulee neljä eri nuottia, ja sitten viisi jne. Tärkeää on loppujen löytäminen.

Viiden pienen kappaleen harjoitus: Soitetaan yhdessä viisi pientä kappaletta. Se, joka aloittaa myös lopettaa. Joka kappaleessa eri karaktääri. Tässä on yksi idea/ynsi kappale. Vaihtoehtoina on esimerkiksi nopea päätös, imitaatio tai kontrasti.

Anto Pettin ideoiden soveltaminen opetukseen

Yleisesti Anto Pettin metodi vaikuttaisi olevan suunnattu jo soittotaidossa pitkällä oleville.

Perustason musiikkiopisto-oppilas hädin tuskin erottaa vielä mupe-tunnillakaan intervaleja, saatika sitten aloittaisi ryhmäharjoituksessa rohkeasti kokeilla soittaen annetuilla intervaleilla melodioita siksak-liikkeellä. Toisaalta, tämä metodi voisi olla yksi keino tutustuttaa oppilas musiikin materiaan ilman nuottikuvan rajoitusta. Ja jopa laajentaa oppilaan kuuntelukykyä niin, että hän oppisi hahmottamaan intervallit soittimensa kanssa ja pystyisi musisoimaan niillä.

Ylipäättään improvisoinnissa materiaalin rajoittaminen on erittäin tärkeää. Pienien improajien kanssa syntyy hauskoja hetkiä, kun materia on vapaa. Taidon kehittämisen kannalta rajoitettu materiaali on paljon kehittävämpää, koska silloin joutuu käyttämään mielikuvitusta ja oikeasti miettimään, miten materiaalia käyttää. Sekä kuuntelemaan!

Opetustyössä oppilas valmistautuisi impro-tunnille harjoittelemalla ennalta sovittua intervallia. Aluksi opeteltaisiin käyttämään ja tunnistamaan pienet intervallit. Ensin käytettäisiin yhtä tai kahta intervallia, joilla olisi ensin operoitu erikseen ja sitten yhdistetty. Tunnilla tehtäisiin myös rytmisiä muunnoksia sekä kuunteluharjoituksia (kolme säveltä, rytmi ja dynamiikka ja tempo vapaa, kuunnellaan, mitä muut tekevät - reagointi). Tämän metodin käyttö edellyttää aikaa opetustyöhön ja myös kotiharjoittelua. Soveltuu mielestäni ryhmäopetukseen paremmin.

Mielenkiintoinen ja pohdittava asia olisi se, voisiko tämä metodi toimia osana mupe-opetusta soitonopetuksessa? Jos käytettäisiin materiaalina asteikkoja, intervaleja, sointuja ja rytmiaiheita, joita oppilaat opettelevat mupeissa. Toki materiaalia onkin nyt aivan valtavasti. Mutta eihän sitä tarvitse kaikkea käyttää. Harjoiteltavasta mupe-materiaalista valittaisiin asteikko, kaksi tai kolme intervallia, jokin rytmiaihe, sointukadenssi tai solmisoitava laulu. Improvisaation kautta otettaisiin korva- ja sormituntuma musiikilliseen materiaaliin, jonka hahmottamista oppilas harjoittelee mupeissa. Varsinkin huiluoppilaille on hyvin vaikeaa joskus hahmottaa pianolla soitettuja sointukadensseja, koska yksiaanisella c1-äänestä ylöspäin soivalla soittimella ei pysty soittamaan yhtä aikaa soivia harmonisia ääniä. Myös näköyhteuden puuttuminen käsiin vaikeuttaa asteikko- ja intervallihahmotusta. Kaikki motorinen muisti on joko pelkästään käsissä tai sitten sen näkee mielessään kuvana, mutta ei konkreettisesti silmiensä edessä.

Näen pientä yhtenevyyttä Anto Pettin ja Karla Suvannon improvisaatiometodissa. Karla Suvannon Improkortit ovat näppärä konkreettinen keino päättää ja samalla rajoittaa improssa käytettävä materiaalin määrä. Anto Pettillä kaikki perustuu paljon kuunteluun ja intuitioon, joka kehittyy harjoittelun kautta.

Teemu Viinikainen

26.9, 2.10

Teemu Viinikainen käsitteli luennoillaan jazz-improvisaatiota ja vapaata improvisaatiota. Aluksi hän esitti hyvin yleismaailmallisia ajatuksia, perustotuksia improvisoinnista, jotka soveltuvat mielestäni kaikkiin tyylilajeihin. Esimerkkinä hän soitti aluksi unisen kokeilun c-, f- ja fis-sävelillä. Lähtökohtana oli, ettei ole väliä meneekö pieleen. Siis hän kyseenalaisti ajatuksen suorittamisesta. Se on toisarvoista, tuleeko hienoa musiikkia. Improssa sävelet ovat faktaa, ja tunnepuoli sitten aktivoidaan tai se aktivoituu mukaan. Alkuhetki on tärkeä. Ei pitäisi ajatella epäonnistumista, koska näin tehdessä musiikki sulkeutuu taka-alalle. On tärkeää pitää väylä auki musiikille. Usein meitä ahdistaa oikeinsoittamisen kammo!

Improsta voi saada myös apuvälineitä sävelletyn musiikin esittämiseen. Teatteri-improvisaatio voi myös avata improkanavia, mm. Johnston Keith. Harjoitus, jossa pallo liikkuu improajalta toiselle. Hyväksytään se ajatus, mikä tulee ensimmäisenä, ja sitten ajatus siihen, mitä tulisi sitten... Soittaessa, kuuntele ensimmäistä ääntä, kuuntele, kuuletko mielessäsi seuraavan äänen.

Varsinkin yksin soittaessa, loopperi on mainio työkalu omien juttujen tekemisessä. Loopperin avulla voi rakentaa itselleen äänimaisemaa, jossa on helppo hengittää ja meditoita - tehdä omaa musiikkiaan. Mm. Ipadille löytyy loopperi sovellus. Oppilaan on vaikea tehdä improa monella tasolla. On helpompaa keskittyä joko rytmiseen tai melodiseen ilmaisuun. Kannattaa keskittyä jompaan kumpaan elementtiin ainakin aluksi, jos molempien elementtien yhtäaikainen tekeminen on vaikeaa. Vaikka menisi mönkään, voi vain jatkaa eteenpäin. Myös oppilaan läsnäollessa voi uskaltaa epäonnistua! Tärkeintä on tekeminen, ja ettei pelkää virheitä, irrottautuminen oikeinsoittamisen fobiasta.

Impro-opetuksen alussa voi: oppilas laulaa ensi opettajan soittamat aiheet, oppilas matkia ja toistaa. Pelin henki on, että aletaan vaan tekemään. Rytmiaihetta voi toistaa ensin esim. vain yhdellä äänellä. Joskus on hyvä myös vaihtaa rooleja: oppilas soittaa ensin ja opettaja yrittää toistaa.

Huiluryhmässä voisi kokeilla koota taustan: taustaharmonian soittajat soittavat soinnun säveliä tai sekvenssiä, osa soittaa rytmiaihetta ja sitten on soolon soittajat. Rytmiaiheilla voisi rakentaa vuoropuhelua, taustaharmonialla väriä ja dynamiikkaa. Täytyy todeta, ettei käytännössä vielä toteutunut ihan näin hienona, koska vaatisi useampia sessioita. Mutta lyhyitä yhteen asiaan keskittyviä kokeiluja on ollut. Mutta johdonmukaisen ja tavoitteellisen impron opettaminen vaatisi siihen erikseen varatun tuntiajan viikkolukujärjestykseen.

Improtunnilla on tärkeää kommunikointi oppilaan kanssa. Pitää seurata koko ajan oppilaan reaktioita. Suunnitelmaa voi aina muuttaa, mutta ei niin, että oppilas alkaisi viedä tilannetta. Palautteen antamista ja arviointia kannattaa tehdä harkiten. Ehkä ei ole aina tarpeellista arvioida laadullisesti. Voi myös kysyä, miltä tuntui, ja hyvin menneestä jutusta voi yksinkertaisesti vain kehua oppilasta. Tärkeää, että kommunikoi oppilaan kanssa.

Soitinmusiikki-improssa tulevat likit jossain vaiheessa mukaan. Likkikäsité on myös sidonnainen tyylilajiin. Bluesissa ja barokkimusiikissa on erilaiset likit. Likki on tyylisidonnainen. Musiikkiopisto-opetuksessa tavoitteena voisi olla tiedon välittäminen käytettävään muotoon. Pienelläkin sanavarastolla voi ilmaista monenlaisia asioita. Mupeopetusta ei pitäisi erottaa irralliseksi oppiaineeksi soitonopetuksesta, vaan sen pitäisi yhtä lailla tukea ja auttaa sävelillä kommunikoinnissa. Otetaan soittamalla kontakti oppilaaseen, ja aletaan vaan tehdä yhdessä. Soitetaan yhdessä oppilaan kanssa, opettaja soittaa jotain, ja oppilas soittaa mukaan siten, miten osaa.

Hienointa Teemu Viinikaisen luennoissa oli alkuhetken avaaminen: lähdetään puhtaalta pöydältä ja hyväksytään kaikki, mitä tulee. Hetki puhtaana ennen ensimmäistä ääntä. Tähdätään siihen, että saadaan tekeminen käyntiin. "Kohdataan norsu". Ratkaisevaa on

se, kuinka suhtautuu: onko utelias ja avoin. Onko kiinnostunut siitä, mitä tulee. Yksinkertaisena harjoituskeinona: soinnun sävelillä voi keksiä itse melodiasa. Voi myös poimia melodiasta päämelodialinjat ja keksiä itse, miten niihin menee.

Jyrki Tenni

10.10

Osallistuin vain ensimmäiseen luentoon päällekkäisen koulutuksen vuoksi.

Jyrki Tenni opettaa improa pianonsoiton opetuksen lähtökohdista. Keskeisenä työkaluna on vapaa säestys. Tähän metodiin hyvänä oppikirjana Jyrki Tennin ja Ralph Abelein julkaisema oppikirja: säestä - soinnuta - improvisoi.

Improlessa pitää soittaa se, mitä tulee ensimmäisenä mieleen. Ei kannata yrittää olla liian fiksu. Improvisaatiassa on kaksi vaihtoehtoa: tukeminen - hyväksyminen tai tyrmäminen. Aloitusmateriaalia kannattaa rajata. On helpompaa aloittaa, jollei ole liian montaa vaihtoehtoa. Hyvä improharjoitusten aloitusmetodi on korvakuulolta soitto. Sitä voisi luonnehtia ensi askeleeksi improon. Tässä korvakuulolla soittamisessa roolit voivat myös vaihtua eli oppilas matkii opettajaa tai opettaja matkii oppilasta. Aihetta voidaan siirtää eri korkeudelle, esim. pykälää alemmas tai ylemmäs. Kolmella sävelellä soitettua melodiaa voi soittaa niin, että tekee hahmon ylöspäin tai alaspäin tai sitten voi soittaa pelikuvana. Näitä kokeiltiin myös luokassa pariharjoituksessa, ja tämä oli hyvä harjoitus. Teimme myös sointusekvenssin päälle melodiaimproa.

Antoisaa Jyrki Tennin luennossa oli paljon käytännön esimerkkejä/improharjoituksia sisältä luento-osuus, ja sen jälkeen luokassa parin kanssa tehty impro-harjoittelu. Ensimmäinen luento huipentui hienoihin esityksiin. Harmi etten päässyt toiselle luennolle.

8.3 Jousisoitinten opettajien kokeiluja ja kokemuksia

Opettaja 9

Oli suuri ilo ja kunnia osallistua improvisaatio-kurssille, jonka luennoitsijat edustivat kiistatta maamme parhaimmistoa. Improvisaatio oli minulle omien kokemuksieni kautta entuudestaan tuttua, mutta elämänsä asialle omistaneiden luennot avasivat valtavasti uusia näkemyksiä sekä vahvistivat jo olemassa olevia käsityksiäni siitä, mitä improvisaatio on ja kuinka sitä voi oppituntitilanteessa lähestyä luontevasti.

Ensimmäinen luennoitsijamme oli Teemu Kide, jonka ydinajatuksena oli opetustilanteen saattaminen sellaiselle tasolle, jossa opettaja ja oppilas ovat keskenään yhdenvertaiset. Opettajan tulee "laskeutua" oppilaan tasolle, eikä yrittää olla opettajamainen. Vuorovaikutus on Teemu Kiteen mielestä tärkeää, jotta oppilaan mahdollisia ennakkoluuloja ja lukkoja improvisaatiota kohtaan voidaan avata. Keskiössä on kysymys, kuinka olla toisen ihmisen kanssa? Kuinka antaa palautetta? Jos opettaja onnistuu omalla vuorovaikutuksellaan tekemään tilanteen oppilaalle turvallisiksi, improvisaatio voi tuntua luontevalta. Ihmisen olemus viestii statusta. Jos haluamme nostaa oppilaan statusta, meidän pitää pudottaa omaamme (erityisesti pienien oppilaiden kanssa). Kehonkieli ja asennot vaikuttavat sekä oppilaaseen että opettajaan. Olen vaistonvaraisesti omassa opetuksessani koettanut toteuttaa tätä Teemu Kiteen "kiteyttämää" ajatusta ja mielestäni olen kehittynyt palautteenantajana huomattavasti. Silti asiasta luennoilla kuultuani ajatukset opettamisen vuorovaikutteisuudesta ja oppilaan ja opettajan yhdenvertaistamisesta antoi vahvistusta näkemykseeni.

Kurssin aikana saimme monenlaisia hyvinkin konkreettisia työkaluja siihen, kuinka improvisaatiota voisi soittotuntitilanteessa tuoda musisointia rikastuttamaan. Näen, että kaikkien luennoitsijoiden yhteinen päämäärä improvisaatiosta puhuessaan, oli antaa improvisaatiolla oppilaille työkaluja oppia ymmärtämään improvisaation kautta musiikkia itseään. Eli kysymyksessä ei pelkästään ole itseilmaisun väline, vaan myös väline, jonka avulla oppilas oppii ymmärtämään musiikin luonnetta, rakennetta, rytmikkaa, harmonioiden rakenteita, soinnutusta ja sointujen murtamista, sointusäestystä, melodialinjoja, vastamelodioita jne. Eli toisin sanoen kaikkea sitä, mitä nuotille kirjoitettukin musiikki pitää sisällään. Näin ollen emme saa vastakkainasettelua improvisaation ja sävelletyn musiikin välille, vaikka kuinka tahtoisimme. Improvisointi on tutkimattoman ja jo opitun sulauttavaa yhdistämistä siinä missä kirjoitettukin musiikki.

Teemu Kiteen kehittämät kellunta-improvisaatiot ovat pitkäkestoisia improvisaatioita eli kestoaltaan n. 10 minuuttia. Periaatteessa kellunta-improvisaatioon voi ryhtyä kuka tahansa ilman minkäänlaista valmistautumista, sillä improvisaatio laitetaan käyntiin ottamalla vain jokin ääni ja sitten tätä ääntä seuraa seuraava jne. Itse viulunsoiton opettajana asettaisin kuitenkin sellaisen valmiusehdon nuorille viulisteille, että olisi hyvä, että äänen tuottaminen olisi jo opeteltu eli tutustuttu etukäteen viulun soitinfysiikkaan ja harjoiteltu äänen tuottamista. Lisäksi mielestäni olisi hyvä, että sävelten puhtauden säätely olisi oppilaalla jo jonkin verran sujuvaa, jotta improvisointi olisi mielekästä. Itse olen käyttänyt omilla oppilaillani sellaista kriteeriä improvisaation aloittamisesta valmistellessa, että jotain käsitystä sormien sijainneista yhden kielen duuriasteikko soittaessa tulisi olla. Jos siis pystyy soittamaan "Satu meni saunaan" yhdellä kielellä suhteellisen puhtaasti, on valmis aloittamaan improvisoinnin. Improvisaation aloittamisessa on tietysti suuriakin soitinkohtaisia eroja. Esimerkiksi pianoa pystyy soittamaan hyvinkin puhtaasti harjoittelemattakin.

Kelluntamusiikin kriteereitä pitkäkestoisuuden lisäksi on, että harmonioita tulisi olla kyllin vähän ja että pulssin tulisi olla tasainen. Kellunta-impro-metodin keskeisiä ajatuksia on, että oppilaan tulee vapautua kriittisyydestä ja siitä, että impron pitäisi "olla hyvää". Ohjenuorana Teemulla, kuten lähes kaikilla muillakin kurssin luennoitsijoilla on se, että se mikä tulee, on kyllin hyvää. Teemu Kide vielä muotoili asian niin, että on parempi kun ei yritetä mitään, vaan tyydytään tavallisuuteen, koska muuten improvisointi on yrittämistä. Kellunta-impro kestää pitkään, on pulssiltaan tasainen ja vaihtuvia harmonioita ei ole paljoa. Siinä rajataan kylliksi, esimerkiksi soitetaan yhtä viulun kieltä pelkästään. Pyritään olemaan luomatta koko ajan uutta, vain miellyttääksemme, sillä se voi olla rasittavaa.

Luennoitsijamme Annika Gummerus-Putkinen, joka on huilunsoiton opettaja, käyttää helpoissa improvisaatio-esimerkissä vain yhden lukitun sävellajin/asteikon säveliä. Tätä improvisaation muotoa Annika on helpottanut vielä lisää jättämällä hypyt kokonaan pois ja liikkumalla vain sekunti-intervalleilla säveleltä toisella. Tätä helpotettua tapaa olen käyttänyt jonkin verran oppilaitteni kanssa, mutta suurin osa oppilaistani on kyllä suoriutunut helposti myös intervalliloikista yhden asteikon sävelillä kun he ovat olleet tietoisia ja taitoisia asteikkosoitosta improvisoinnin opiskelua aloittaessaan. Anne antoi myös lukuisia esimerkkejä kuinka improvisaatiota ja sen sointusäestystä voi askel askeleelta kehittää. Nämä vinkit ovat nyt meidän käytettävissämme, kun etenemme improvisaatioissa uusille tasoille.

Jussi Kontinen puolestaan luennoissaan totesi, että rytmimusiikkipuolella työtavat ovat lähtökohtaisesti luonteeltaan sellaisia, että siinä on helposti huomaamatta tekemässä improvisointia. Kaikki auki kirjoittamaton ohjaa improvisoinnin suuntaan. Esimerkiksi sointusäestys muuttuu helposti improvisoinniksi. Rytmimusiikin opiskelijoilla on käytössään alati laajentuva liikkivarasto: kuviot, joita toistetaan ja jotka kulkevat sormien läpi intuitiolla. Improvisointia voi opetella tutkimalla tuttuja melodioita ja kirjoittamalla niitä ulos. Sooloja voi ja kannattaa myös itse säveltää. On järkevää ja todella tehokasta tehdä transkriptioita (eli nuotinnosta kuullun perusteella). Transkriptioiden ideoita alkaa ennemmin tai myöhemmin soveltaa itsekin. Juttujen "blokkailu" levyiltä on ollut 30 vuotta sitten hankalampaa, kuin tänä päivänä, sillä ennen niitä joutui kuuntelemaan lp-levyiltä. Mutta näiden levyiltä tai nyttemmin vaikkapa Spotifysta kuunnelluista kappaleista transkriptioiden tekeminen on tehokkain tapa oppia improvisointia. Mm. luennoitsijamme Teemu Viinikainenkin tekee edelleen koko ajan transkriptioita. Kun ajattelen Jussi Kontisen esittämiä ajatuksia improvisoinnista, yhdistin tällaisen työskentelytavan heti vähän vanhempiin ja pidemmällä oleviin oppilaisiin. Samalla tulin itsekin vakuuttuneeksi siitä, että transkriptioiden tekeminen olisi todella hyväksi kenelle tahansa, minkä tahansa instrumentin opiskelijoille, kunhan tarvittavat soittimen hallintataidot ovat olemassa. Kun itse aion kehittää omaa improvisointi-taitoani, seuraavaksi aion tehdä sitä enenevässä määrin juuri transkription kautta. Transkriptioita voi myös tehdä oppilaiden kanssa ensin vaikka kirjoittamalla jo päässä oleva tuttu melodia nuotteina. Olemme junioriorkesterissa, johon on yhdistetty musiikin hahmotusaineiden opiskelu, tehneetkin jo joitakin tällaisia muistin varaisia transkriptioita ja sitten soittaneet niitä yhdessä.

Muita Jussin ajatuksia oli: kuunnellaan ja matkitaan. Se, miten soitetaan, on vähintään yhtä tärkeää, kuin mitä soitetaan. Jussi tiesi kertoa, että keväällä 2018 Suomeen saapuva huippukitaristi Steve Vai kuulemma kirjoitti Frank Zappan live-sooloja ylös eli teki transkriptioita. Kaikkihan me tiedämme, ettei Frank Zappan soolot olleet sieltä helpoimmasta päästä. Ilmeisesti tällä tavalla transkriptioita tekemällä Steve Vaista tuli niin ylivoimainen omassa instrumentissaan.

Jussi Kontinen on kertomansa mukaan ottanut perinteisen lämmittelyn sijaan päiväohjelmaansa improvisoinnin, mikä saattaa kestää 15 minuutista tuntiin. Tämä on myös mielestäni hieno ajatus, että voi olla rinnakkaisia tapoja, kuinka lämmittelyn suorittaa.

Tietokone-softat ovat uusia transkription tekemistä helpottavia ohjelmia. Kontinen esitteli lukuisia nettisovelluksia, joilla improvisaatiota voidaan kehittää, kuten vaikkapa: Amazing Slowdowner, jolla kappaleita pystyy hidastamaan vaikka kappaleita Spotifyn soittolistasta. Music Minus One -musiikkinumeroissa taas voi soittaa valmiin taustan päälle, sillä kyseinen instrumentti mitä harjoitellaan on häivytetty (vrt. karaoke)

Jussi Kontisen luennoista seuraavana, saimme tutustua Karla Suvannon kehittämiin improvisaatiokortteihin, joiden avulla pyrittiin tuottamaan improvisaatiota mielikuvin ja musiikkitermein. Improvisaatio-kortit oppilaani kokivat hyvinkin kiinnostavina, ja tuntui siltä, että kaikki "heittäytyivät leikkiin mukaan" varsin nopeasti. Se, että oppilaat ymmärsivät, että: "nyt pelataan peliä", sai aikaan heittäytymistä ja suorituspelon katoamista. Koin, että Karlan improvisaatio-kortit menevät tavallaan samaan kategoriaan kuin Teemu Kiteen kelluntamusiikkikin eli helposti lähestyttäviin, intuitiivisiin keinoihin lähestyä improvisaatiota. Uskoisin, että tällainen tapa saattaa olla myös opettajan kannalta helposti lähestyttävä, varsinkin mikäli improvisaatio ei ole opettajan varsinainen vahva osa-alue. Tällaisesta on hyvä aloittaa ja tuloksia saa aika nopeasti.

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola oli kokeneena jazz-viulistina pitkälti samoilla ajatuksilla, kuin Jussi Kontinen tai Teemu Viinikainenkin: Aloitetaan yhdestä äänestä ja annetaan sen herättää idea tulevasta. Täytyy hyväksyä improvisaatio sellaisenaan. Kokeilimme soittaa sooloja valmiiden soitinkiertojen päälle. Lähestymiskulma oli hyvinkin intuitiivinen. Eräs tärkeä oppi oli se, että ei kannata soittaa liikaa. Kannattaa välillä pysähtyä: nostaa vaikka viulun jousi pois kieleltä ja sitten taas jatkaa. Koin tämän ohjeen erityisen tärkeäksi itselleni, koska tiedostan varsin hyvin, että mielelläni soitan "koko ajan". Nyt annettiinkin vastakkainen ohje, ja se todella herätti ajattelemaan ja varmasti parantaa improvisointi-taitoa omalla kohdallani kuin oppilaillanikin tulevaisuudessa. Kuten muutkin jazz-puolen luennoitsijat, myös Mikko-Ville puhui kirkkosävellajeista eli moodeista, mutta myös pelkistetyn yksinkertaisesta improvisaatio-harjoituksesta vain muutamalla sävelellä. Oli hienoa havaita, että vaikka sormet ja aivot pystyisivät soittamaan vaikka kuinka monimutkaista improvisaatiota, aloitetaankin kuitenkin aivan yksinkertaisista harjoituksista.

Samalla linjalla jatkoi tavallaan myös seuraava luennoitsija Anto Pett, tosin hänen kanssaan lähestyimme samaa yksinkertaista aloitusta astetta teoreettisemmasta näkökulmasta: yhdistelimme erilaisia ja eri laatuista intervaleja ja loimme improvisaatiota vain toteuttamalla nämä ehdot, jotka ennen improvisaatiota olimme sopineet: vaikkapa niin, ettei saa soittaa lainkaan septimiä pienempiä intervaleja tai että soitetaan vain suuria ja pieniä sekunteja jne. Koin tällaisen varsin atonaalisen improvisaation erittäin mielenkiintoiseksi ja aivoja harjaannuttavaksi. Myös ne oppilaat, joiden kanssa näitä tein, uppoutuivat hyvinkin syvästi tähän sävellajittomaan ja teoreettiseen lähestymistapaan. Luennoilla soitimme myös matkimalla toisiamme ja muokkasimme näin meneillään olevaa vapaata improvisaatiota aina johonkin suuntaan.

Kitaristi Teemu Viinikaisenkin luento alkoi kolmen sävelen improvisaatiolla. Keskeinen kysymys hänen mukaansa ei saa olla: onnistuuko improvisaatio vai ei? Lähtötilanteessa myöskään ei soi mitään päässä vaan soitetut äänet kertovat, mihin improvisaatio johtaa. Alkuhetki on tärkeä ja siinä hetkessä ei saa ajatella, että voi epäonnistua. Puhdas mieli: aloitetaan tyhjästä.

Teemun ensimmäisen esimerkki-improvisaation elementit olivat:

1. Faktaa ovat sävelet: C, F ja F#
2. Tunne: uninen
3. Impron tulee sisältää paljon huiluääniä

Teemu Viinikaisen mielestä improvisaatio on kuin näytelmä, jossa näyttelijä hyväksyy toisen aloituksen 100%:sti. Jos toinen näyttelijä on eri mieltä, hän voi muuttaa näyttelemällä aihetta mieleisekseen, jolloin toinen hyväksyy sen sataprosenttisesti. Tämä ajatus on mielestäni sama kuin Teemu Kiteen ajatus opettajan ja oppilaan yhdenvertaistamisesta improvisointi-tilanteessa.

Teemun Viinikaisen työkaluja olivat kitaran lisäksi loopperi, jolla saattoi äänittää omaa soittoa pedaalin painalluksella ja jättää äänittämänsä materiaalin toistumaan pedaalia uudestaan painamalla.

Seuraavassa improvisaatiossa Teemu käytti loopperia ja ohjeet improvisaatioon olivat:

1. C, F, F# riffi looppina
2. Päälle improvisaatiota huiluäänillä

Teemu Viinikaisen improvisaatio-ohjeita olivat:

1. Soita ääni ja mieti kuuletko seuraavan äänen.
2. Jos et kuule, soita mitä vaan toiseksi ääneksi.
3. Kolmella äänellä tulee jo tunnelma

Fokus voi aluksi olla pelkässä rytmissä, jos oppilas ei osaa paljoa.

Rumpukone luo tunnelmaa ja vapauttaa improvisointiin.

Opettaja voi improvisoida ja oppilas toistaa näitä "liikkejä".

Kurssimme viimeinen opettaja Jyrki Tenni oli hyvinkin samoilla linjoilla, kuin Teemu Viinikainen. Jyrkin mukaan improvisaatiossa tulee hyväksyä se, mitä mieleen tulee. Ei tule yrittää olla älykäs.

Rajaaminen on hyvästä: vain kolme asteikon viereistä säveltä. Kannattaa myös harjoitella tutun laulun soittamista korvakuulolta. Myös Jyrki mainitsi harjoituksen, jossa opettaja improvisoi ja oppilas matkii. Saman harjoituksen voi tehdä myös toisin päin. Oppilas improvisoi ja opettaja matkii. Improvisoida voidaan myös soittamalla ensin lyhyitä melodiakuvioita ja sitten samoja kuvioita peilikuvana. Impron lähtökohtana voi olla: puolisävelaskelet, asteikko, obligato, murtosointu ja pohjasävel. Nämä olivat mielestäni hyviä vinkkejä asian ytimessä. Intouduinkin kirjoittamaan heti joulukonserttiin orkesterisovituksen, jossa ykkösviulu soittaa melodiaa, kakkosviululla on obligato-stemma. Sello mukailee sointusäestystä yhdessä pianon kanssa.

Jyrki Tennin mukaan intervalliharjoituksia voi tehdä hyvin käyttäen numeroita: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Teimme Jyrkin ohjaamana mm. muutaman todella hauskan improvisaatioharjoituksen, joista mieleenpainuvin oli:

Kolme soittajaa ja kapellimestari. Kapellimestari näyttää, kuka siirtyy puoli sävelaskelta mihinkin suuntaan (pitkät äänet).

Improvisaatio-kurssi oli antoisuudessaan aivan huikean hyvä. En usko, että tulen koskaan unohtamaan näitä hienoja luentoja, ja varmasti nämä ajatukset tulevat seuraamaan opetuksessani mukana läpi elämän. On tärkeää, että pääsimme oppimaan nimenomaan maamme huippuosajilta, koska aihe on kuitenkin sen verran herkkä ja haastava. Oli myös hienoa, että painopiste oli jakautunut niin, että ymmärsimme, että vähintään yhtä tärkeää, kuin mitä improvisaatiossa opetetaan on se, miten opetetaan.

Näkinsin, että improvisoidun musiikin tuottamisessa pyrkimys on lopulta sama kuin silloin, kun opettelemme valmiiksi kirjoitetun kappaleen nuoteista: Se on pyrkimys oppia ymmärtämään paitsi sävelten ja rytmien keskinäisiä vuorovaikutussuhteita, myös oppia ymmärtämään soittajan ja soitettujen sävelten vuorovaikutusta sekä lopulta oppia ymmärtämään musiikin merkitys osana

ihmisten välistä vuorovaikutusta. Opettajien ja luennoitsijoiden välistä vuorovaikutusta oli tämän improvisaatio-kurssin aikana kenties enemmän kuin mikään aikaisemmin kokemani kurssin aikana. Mielessäni kirkastui ajatus siitä, kuinka hienosta ja herkästä kommunikaation muodosta improvisaatiossa on kysymys. Tahdon esittää lämpimät kiitokset kaikille niille, jotka tekivät tästä kurssista mahdollisen.

Opettaja 10

Mina små improaktiviteter under vårens lopp.

Karlas imrokort, en del, hade jag i bruk, så t.ex. jag eller eleven tog ett kort, spelade enligt korten begrepp och andra parten fick gissa korten innehåll, i "avancerade" versionen hade man två kort att "spela". Jag hade en hel del samspelstimmar bland mina elever för samspelstycken och då hade vi också "kortspel". Med några större elever tog vi ibland subsantiv- och adjektivkort för att hitta inspiration för tolkningsfrågor.

Med skalor försökte jag improvisera, men jag kämpade med att "lära" eleverna skalors betydelse, de flesta nöjer sig med att spela skalor mekaniskt upp och ner, ett förhinder att bli friare är t.ex. strängväxling, då funkar det inte mera med en bredade synvinkel på saken.

Med två flickor komponerade vi med hjälp av spela jättেকorta improviserade fraser, som vi skrev upp sen. Slutresultat var några 8 takter långa låtar och en glad elev.

En flicka upphittade "datorspel" med violin, hon spelade en ton, jag härmade, hon tog en ton till, jag härmade till det var många toner som blev ett "stycke". Med två andra flickor gjorde jag sen samma, bara att vi hade 8 toner maximalt, men så blev det igen ett stycke med fraser som vi skrev upp i slutet.

Opettaja 11

Kaiken kaikkiaan niissä improtilaisuuksissa, joihin osallistuin keväällä ja syksyllä 2017 oli varsin vähän nuorille oppilaille soveltuvia konkreettisia harjoituksia.

Siksi kaunis ajatus siitä, että kurssin jälkeen kirjoitetut oppimispäiväkirjat voisivat muodostaa valmiin työkalupaketin tai relevantin opetusmateriaalaton, on kovin toiveikas.

Olen impronnut oppilaitteni kanssa mm. seuraavanlaisin harjoittein:

- soitetaan esim. tuiki tuiki tähtönen yhdessä läpi. Sitten jatkan vuorotellen, tai jos soittajia on enemmän kuin 2 niin peräkkäin. Ensin 4 tahdin pätkissä, sitten kahden, yhden, puolen ja lopulta vain yksi ääni kerrallaan. Näin kaikki soittajat ovat koko ajan tietoisia siitä, miten kappale etenee, kuuntelevat toisiaan, ja ovat valmiita jatkamaan. Samaa olen tehnyt myös laulun sanoja käyttäen tai rytmejä taputtaen.
- Oppilas saa keksiä yksinkertaisen terssilin alueella kulkevan laulun, jonka voi soittaa yhdellä otteella. Sitä soitetaan ensin yhdessä. Sitten jokainen vuorollaan saa alkaa soittaa sitä haluamaltaan korkeudelta muiden yrittäessä nopeasti löytää saman sävellajin. Korva kehittyä kuuntelemaan ja reagoimaan nopeasti.
- Crescendoa ja diminuendoa harjoitellaan matkimalla esim. lähestyvää ja loittonevaa höyryveturia, hevosta, ambulanssia, aaltoa tms. Yleensä lapset ovat innokkaasti mukana.

Opettaja 12

Teemu Kide ja kellunta

Kaksi sointua pohjalle pianolla (tai kaksi säveltä rauhallisesti vaihdellen viululla). Oppilas voi soittaa mitä tahansa päälle. Olen määritellyt sävellajin eli soittanut esim. d-molli- ja g-mollisointuja ja pyytänyt oppilasta soittamaan jotain d-mollin sävelillä. Tuloksena on ollut heti kauniita ”kappaleita”. Olen myös ohjeistanut lopettamaan soiton perussäveleen. Tämä ei taida olla ihan Teemun filosofian mukaista, ja aion vielä kokeilla improvisaatiota kokonaan ilman ohjeita. Sävellaji ainakin meillä koulutettavilla löytyi tosi pian.

Matalan toisen sormen opetuksessa pikkuoppilaille olen sointupohjaa hyödyntänyt: oppilas soittaa D-kielellä sävelillä d,e,f,g ja a ja minä pianolla d-molli- ja g-mollisointuja. Toimii!!

Arimpia ja eniten soittoaan kontrolloivimpia on vaikeinta saada soittamaan mitään ”omasta päästä”. Koetan rohkaista ”soitteluun” kotona, jos opettajan läsnäollessa irrottelu on vaikeaa.

Jussi Kontinen

Improvisaatiosta ainakin 70 prosenttia on suunniteltua ja perustuu ”likkeihin” ja monipuolisiin asteikkoihin. Käytetään paljon kirkkosävellajeja ja pentatonisuutta. Kuunneltiin Art Porteria ja siitä tuli mun (ja Arton) suosikki. Ope kehotti soittamaan mukana tallenteen kanssa. Kokeilin, mutta se oli yllättävän vaikeaa. Kevyen musiikin käytännöt ovat niin vieraita. Netistä löytyy paljon play along ja tutorial-materiaalia, johon aion tutustua.

Oppilaita aion kannustaa nettiin -toki itse aion käydä ensin penkomassa sopivia biisejä. Löysin nuotit Let it go -biisiin.

Kontinen ehdotti lämmittelyksi improvisointia. Ihan kiva vaihtelu iänikuisille asteikoille. Kirkkosävellajit ja pentatoninen asteikko kovassa käytössä kevyessä musiikissa.

Hyviä nettisivuja: Play along

Music minus one

Backing Track

Tutorial lesson

Amazing slowdowner (sovellus)

Karla Suvanto

Ostin impro-kortit ja aion niitä kokeilla. Vaikutti kivalta lisältä - varsinkin ryhmäopetuksessa varmaan tosi hauskaa. Tekniisiä juttuja voi saada yllättävän hyvin perille leikin varjolla. Meidän opejen biisit olivat aika kivan kuuloisia.

Oppilaan omaa biisiä voi koettaa soittaa eri tavoilla esimerkiksi rauhallista kappaletta furioso tms. Vois ottaa pakasta sattumanvaraisesti jonkun kortin ja soittaa siihen tyyliin.

Ryhmä-impro kehittää kamarimusiikillisia valmiuksia. Ryhmä-improssa voisi määrätä sävellajin ja tahtilajin (esimerkiksi valssi). Kaikilla voisi olla soolo.

Aluksi oppilas valitsee hahmokortin tai adjektiivikortin. Sitten yhden tai kaksi korttia muista ryhmistä. Pieniltä joitain kortteja voi ottaa poisikin. Teknisiin juttuihin olen kokeillut: esimerkiksi Superpallon voi soittaa spiccatolla, Gerbiilin niin nopeasti kuin osaa ja Limaisen lötköllä vibratolla.

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola

Improttiin neljän soittajan ryhmissä. Aloitettiin luomalla paperi eli soitettiin pitkää G-säveltä. Tähän kukin vuorollaan soitti G-duurissa mitä vaan. Jousisoittajan on hyvä muistaa pitää myös taukoja. Kiinnostavaa oli, kun tausta soitti sointukiertoa esim. I - IV - V - I erilaisilla rytmeillä. Sointukierroista toivoin lisävalaistusta.

Mutta sointukierrosta ei juuri tullut lisävalaistusta. Yksi kokeiltava on g-d-A7-D7, toinen g-c-A7-D7-Es-c-a7-D7. Aika kivalta kuulosti! Filosofia on selvästi idästä - näyttämisen tarve pois! Käytettiin trioleja ja duoleja päällekkäin, mikä voisi olla hyvä rytmiharjoitus (ei ihan helppoa!!). Aion kokeilla kaksistaan improa, mikä kehittää kamarimusiikin valmiuksia ja kuuntelua. Mikko-Ville laittoi improvisoimaan myös atonaalisesti. Helposti ryhmäläiset kuitenkin ajautuivat johonkin sävellajiin. Modaalisesta improvisaatiosta Mikko-Ville soitti näytteen.

Anto Pett

Muodostettiin ryhmä: piano, huilu, sello, viulu. Soitetaan D-duurissa mitä vaan. Kuulostaa kivalta! Ohjeena soittaa legatossa. Voi ottaa sävellajin jonkun sävelen keskiöön (kaipa siitä tulee sitä modaalisuutta?). Tehtävä dynamiikkaa ja rytmejä. Kannattaa toistaa kiinnostavaa materiaalia. Kamarimusiikillisuutta olisi hyvä olla enemmän.

Kommunikaation 5 aluetta: imitaatio, variaatio, kontrasti, johdon ottaminen, ei-soittaminen.

Itse voi toistaa oppilaan idean.

Toinen ryhmä: sello, kitara, viulu, huilu, piano. Harjoitus: soitettava vain isoja intervaleja vähintään sekstejä pitkillä äänillä. Atonaalinen vaikutelma syntyy näin helposti! Tuli jo kamarimusiikkia!

Seuraavaksi vain pieniä ja suuria sekunteja sekä pieni terssi: Siksak-linjaa. Sitten nämä yhdistetään. Sitten treenataan suuria terssejä. sen jälkeen kvartti, tritonius, kvintti. Kaikkia voi yhdistää. Tarkoituksena on tasapainoinen intervallien käyttö. Lapsilla voi keksiä tarinan. Isot intervallit esim. karhu ja pienet muurahainen...

Rytmi: 4 kategoriaa

- 1) Terävä rytmi (pisteellinen, trioli, neljäsosanuotti, ja neljäsosapaussi) (sitten synkooppeja mukaan)
- 2) Sulava rytmi
- 3) tahtilajin vaihtoa 2, 3.
- 4) Ilman pulssia (kaikki nuotit eri pituisia)

Yhdistettiin 1 ja 4 -kohdat. Nämä ovat mielenkiintoisia työkaluja, jos haluaa päästä syvemmälle improvisaation maailmaan.

Annika Gummerrus-Putkinen

16-17.11.17 Improseminaari

Sävel on vapaa: Annikan kirja.

Impron voi aloittaa ensin soittamalla vain soinnun perussävelet. Sitten lisätään terssi. Oppilaalle on annettava rajat eli tarpeeksi vähän valinnanvapautta aluksi. Aluksi ei saa hyppiä eli ei intervaleja. On muistettava pitää taukoja. Soolon voi myös kirjoittaa nuoteille. Voi jättää rytmin kirjoittamatta ja käyttää kromaattisia säveliä (jazz-vaikutteita).

.

Opettaja 13

19.9.17

Annoin Pirkolle [oppilaiden nimet muutettu] tehtäväksi tehdä pieni sävellys heidän kahdesta kissastaan, joista toinen on villi ja toinen laiska. Pirkko toi tunnille hyvin pienet 2 tahdin mittaiset "sävellykset", mutta niiden pohjalta pääsimme improvisoimaan lisää. Vauhdikas kissa liukuu kuulemma pitkin laattiaa, joten kokeilimme siihen glissandoa. Se myös juoksee hulluna pallon perässä -sitä ilmentääksemme soitimme nopeita kuudestoistaosakuvioita. Laiskan kissan kuvailuun käytimme lötköä vibratoa. Hauskasta leikistä tuli siis myös pedagogisesti hyvin antoisa!

19.9.17

Aunen kanssa tehtiin Vivaldin sonaattiin koruja. Aikalailla jouduin keksimään itse, mutta Aune matki kyllä hyvin.

26.9.17

Teemu Viinikainen

Impronäyte: Valittiin 3 säveltä ja tunnelma. Sitten aletaan soittaa ääniä, josko siitä lähtis lentoon. Teemu teki hienon tunnelmapalan näistä. Pitäisi osata puhdistaa mieli ennen estiintymistä - ei epäonnistumisen pelkoa! Sopii myös sävellettyyn musiikkiin. Hyväksy kaikki, mitä teet!

Looper oli makee! Kännyssä on appseja, ainakin äänimaisemia löytyy. Voi äänittää esimerkiksi 1-3 kerrosta ja soittaa siihen päälle. Voi vapauttaa mielen.

Teemukin peräänkuuluttaa turvallisuuden tunnetta, jotta improvisointi onnistuu.

Rumpukomppiappsi Drumpgenius ym. 300 muuta :) Esimerkin kautta oppiminen: ope soittaa pienen pätkän malliksi, jonka oppilas toistaa. Voi myös vaihtaa rooleja!

Idea: Vois pistää oppilaan säveltämään esim. Menuetin Bachin tyyliin.

2.10.17

Teemu Viinikainen

Soitettiin ryhmässä. Ensimmäinen tehtävä oli soittaa mahdollisimman hiljaa. Toinen tehtävä oli, että soitettiin mahdollisimman lyhyitä ääniä. Tätä kannattaa kokeilla. Tärkeintä on kuuntelu ja kommunikointi. Voi valmistaa hyvin myös kamarimusiikkiin!

Hyvä idea: pyytää oppilasta matkimaan, mutta oppilas lisää yhden äänen. Voi myös pyytää soittamaan jotain täysin päinvastaista.

Improvisointi tuo myös sävellettyyn musiikkiin uuden ulottuvuuden. Voi myös rauhoittaa ja virittää lapsen.

Konserttiin tehdään runko, joka tuo muodon.

Soitettiin niin, että matkittiin tai säestettiin jotain soittajaa. Tehtiin pieni kappale (minuutti) konserttia varten hiljaisuudesta forteen. Struktuuri teki tehtävästä mielenkiintoisen. Oppilas voi aloittaa improvisoinnin myös niin, että otetaan 4 säveltä (ope antaa), joiden välit oppilas täyttää. Yksi harjoitus on soittaa soinnut ”auki” improvisoiden. Hyvä harjoitus myös itselle!!!

10.10.17

Jyrki Tenni

Aloitettiin leikeillä. Tenni-Abelen: Vapaan säestyksen käsikirja -säestä-soinnuta-improvisoi (kirja) Voi tilata osoitteesta www.vapaasaestys.fi

Impro helppo aloittaa, jos rajaa sävelet esim. kolmeen. ”Toista perässä” on hyvä alku. Tutun laulun soittaminen korvakuulolta myös.

Harjoitus: ope soittaa kolmella sävellä - oppilas matkii. Sitten oppilas soittaa päinvastoin: jos ope menee ylös, oppilas menee alas. Esimerkiksi sävelet a,g,f ja g,f,e. Soinnuta 1. aste ja 5. aste.

Taputusharjoitus: ensin tasajakoista, sitten synkkooppeja.

Kaikki tahdinosat yhtä tärkeitä. Kehollisuus esimerkiksi marssiminen tai taputus tärkeää!! Omassa opetuksessa tähän kannattaa kiinnittää huomiota!

Kadenssit ovat hyvä pohja improvisaatiolle! Anna lähtökohdaksi koko asteikko tai esimerkiksi 3-4 säveltä asteikosta melodian soittajalle.

Tein Tuulin kanssa pari harjoitusta monisteesta. Lopuksi oli konsertti.

Oma huomio: Opeteltava kadenssit ainakin helpoimmissa ”viulusävellajeissa”

6.11.

Teimme ryhmätunnilla joululaulun. Jokainen sai sanoa, mitä toivoo joululta. Vastaukseksi tuli: lumi, hyvä ruoka, lahjat. Eksimme sitten yhdessä, miten näitä voisi viululla ilmentää. Lopuksi soitimme kappaleen vanhemmille.

7.11

Soitimme ryhmässä Suomi 100 -kappaletta ja teimme sointumerkkien pohjalta siihen säestyksen.

16.11.17

Improseminaari

Toin Ritvan ja Pirkon impro-seminaariin näytille. Aloitimme soittamalla D-duuriasteikon yhdessä. Sitten pyysin toista heistä soittamaan vapaata D-kieltä ja toinen sai improta D-duurin neljällä ensimmäisellä sävelellä. Itse soitin taustaksi kahta sointua, D-duuria ja G-duuria. Sitten vaihdoimme solistia. Kuulosti hyvältä! Taisimme kokeilla myös kolmijakoista kappaletta.

Sitten Ritva näytti, miten matalan kakkosen puhtautta voi harjoitella, kun improvisoi d-mollin neljällä ensimmäisellä sävelellä. Soitin taustalle d-molli- ja g-mollisointuja. Pirkko esitteli sävellyksensä kahdesta kissastaan (kts. 19.9.)

Yhteenveto:

Kurssi oli antoisa. Repertoaariini tulee jäämään ainakin sovittaminen sointumerkeistä ja kaikenlainen improvisoiminen erityisesti melodisesti ja pianon sointuja ja kadensseja hyväksi käyttäen. Myös pienet itsetehdyt kappaleet jonkin teknisen asian oppimiseksi on hyvä juttu. Kovin paljon en innostunut ei-melodisesta ”tuotoksesta”. Aion lisätä korvakuulolta soittoa entisestään - uskon, että se auttaa myös ulkoa oppimiseen.

Opettaja 14

Mietteitä ja koontia improvisaatiokurssilta keväällä 2017

Mikko-Ville Luolajan-Mikkola: (10.1.2017, Sello, 31.1.2017, Avonia)

Mikko-villen tarjoama näkökulma ja lähestymistapa on minulle tuttu jo aikaisemmilta kursseilta. Olen omalla kohdallani kokenut improvisaation ja korvakuulolta soittamisen läheiseksi jo nuoruudesta lähtien. Olen soittanut paljon erilaisissa bändi- ja musiikkikokoonpanoissa klassisen opiskelun ja soiton ohessa.

Mikko-Villen tarjoama näkökulma on hyvin vapaa ja aukinainen, mutta lähtökohta on kuitenkin olemassa, esimerkiksi yksinkertainen yksi ääni tai asteikko, jonka varassa lähdetään matkalle. Mikko-Ville korostaa liian yrittämisen välttämistä, ja maailmaan sisälle menemisen merkitystä, jossa mikään ääni ei ole väärin ja siitä voi aueta aina uutta. Koen tämän lähestymisen hyvin vapauttavana ja inspiroivana... Alkukosketus omaan sisäiseen ääneen, monin eri sävyin, eikä pelkästään kauniiden. Näin tätä voisi kuvata. Ryhmässä korostuu tietysti kommunikaatio ja reaktio toisen tuottamiin ääniin, ja siitä seuraa yhteinen kuuntelumatka..., joka voi ulkopuoliselle kuulijalle olla antoisa, tai sitten ei :))... Sitä ei tehdäkään esityksellisesti vaan toisinpäin, sisäisesti.

Ryhmässä oli kiva soittaa, se oli hauska kokemus, lopuksi kosketeltiin myös harmonian välttämättömyyttä, kun kappaleessa on pelkät sointumerkit. Mikko-Ville myönsi, että impro-soittajan tulisi itse asiassa hallita kaikki skaalat käsikassarana, ja uida sitten osaavana eri sävellajeissa esimerkiksi jazzissa, rockissa, mutta myös barokin sointumerkkimaailmassa. Tämä onkin olennaista! Ja se vaatii paljon omaa systemaattista työtä, ei tule muutamalla impro-kurssilla käymisellä.

Näitä oppeja voi tunnilla käyttää hyvin, esimerkiksi ottamalla helppo D-duuriasteikko aluksi ja sitten esimerkiksi lähdetään soittamalla kuvaamaan niillä sävelillä jotain tunnelmaa: Kaunis kesäpäivä...ukkonen...suuttuminen...hellä kosketus... Tärkeä on korostaa, että mikään ääni ei ole väärin, vaan osa ketjua. Pienempien oppilaiden, joilla ei vielä D-duurit ole hallussa, voi lähteä ihan vaan noista äänitunnelmista, ja siinä voi opettajan kanssa kommunikoida soittamalla, vuorolausein.

Anto Pett 14.2.2017, Sello

Tällä kurssilla lähestymistapa oli analyyttisempi ja improvisaation ja siihen lähtemiseen tarvittavia eri elementtejä on pilkottu erillisiksi soittajan impro-pakiksi eri lähtökohtineen: esimerkiksi tietyn intervallin kuljettaminen ryhmässä, reagointi toisen soittajan äänen väriin, lähteekö yhteinen matka liikkeelle ryhmänä vai soittaako joku vain itsekseen muiden kanssa. Jokin yhteinen kiinteä lähtökohta on tärkeä, kiintopiste, jonka varassa mennään.

Tässä oli paljon samoja elementtejä opetuksen kannalta kuin edellisessä sessiossa eli lähdetään jonkin asian varassa soittamaan ja haetaan siinä yhteistä kommunikaatiota ja toisaalta tuodaan siihen oma ääni mukaan. Voi käyttää esimerkiksi intervallilähtökohtaa tai edetään vaikkapa kolmen äänen

varassa eri oktaavialoissa jne. Tässä pysyttiin kuitenkin enemmän rajatuissa maisemissa kuin Mikko-Villen tarjoamassa lähtökohdassa.

Tällä kertaa en itse soittanut, mutta muiden ryhmien keskinäistä soittoa oli kiva kuunnella.

Annika Gummerus-Putkinen: (7.3.2017, 21.3.2017) Kungsvägen.

Annika Gummeruksen lähtökohta oli ehkä ensimmäistä kertaa koko koulutuksessa sellainen, joka realisoi harmonian käytön ja sen ymmärtämisen välttämättömyyden improvisaatio-opetuksessa.

Pelkällä äänimaailmojen ja yksittäisen instrumentin tuottamilla jutuilla ei kuitenkaan pitkälle pötkitä, jos esimerkiksi haluaa soittaa johonkin kappaleeseen soveltuvan ”soolon” eli improvisaatio-osuuden tai lisätä melodiaan korvakuulolta sivumelodioita jne.

Eli jos halutaan oikeasti opettaa improvisaatiota, sointumaailman lisääminen ja harmoniapohjan ymmärtäminen asteittain on todella tärkeä juttu. Annika kertoi, että PopJazz-konservatoriossa, missä hän opettaa nuoria harrastajia ja muusikoita, esimerkiksi tähän syventymiseen tulee käyttää aikaa, esimerkiksi jättämällä puoleksi vuodeksi muuta asiat kokonaan sivuun ja paneutua sen sijaan asteikkojen ja harmonioiden haltuunottoon ja liittää niitä kappaleiden sisään niiden kulkujen mukaan. Tämä lähtökohta ei poista aiempien koulutussessioiden antia millään tavoin, vaan tuo sen lähemmäksi impro-opettamisen realiteettia. Soittajalla täytyy olla tunne, että pystyy suunnitelmallisestikin tuottamaan korvaa tyydyttäviä ratkaisuja, sattumanvaraisuuksien sijaan, vaikka nekin ovat osa improvisaatiota.

Oma huomioni: Kevyen musiikin muusikon impro-taidot ovat PITKÄLLISEN harjoittelun ja syventymisen tulosta, ei vain heittelyä ja heittäytymistä kivasti sinne ja tänne. Improvisaatio-opetuksessa esimerkiksi jousisoittimissa täytyy olla välttämättä yhteistyötä ja integraatiota pianistien kanssa, jotta tämä olennainen puoli voi toteutua.

Tämä viimeinen session jälkeen mietin, että tähän kevään koulutuksiin olisi ollut tärkeä ottaa mukaan myös oppilaita, ja olisi opettajana ollut hedelmällistä seurata, miten kouluttajat lähtevät työstämään improa heidän kanssaan, miten heidän kanssaan lähdetään etenemään. Olisimme saaneet tueksemme nimenomaan näitä opetuspalikoita.

On aika paljon ajateltu, että näiden luonnosmaisten impro-esittelyjen pohjalta opettajalla olisi yhtäkkiä välineitä lähteä varsinaisesti opettamaan improvisaatiota OPS:n muodossa, ja esitellä äkkiseltään opetustuotoksia muina kuin ihan vain maisteluina, yli näiden, kylläkin antoisien kurssiesittelyjen ja johdantojen kautta. Jos Improa halutaan oikeasti tuoda oman oppilaitoksen OPS:iin, sille pitää osoittaa opetuksessa riittävät ja pitkäjänteiset resurssi, jotta se oikeasti palvelee näitä taitoja. Ja mikä tärkeintä, opettaja ja oppilas haluavat oman kiinnostuksensa kautta lähteä kehittämään tätä puolta soitonopetuksessa ja omassa soitossa.

Itseäni tämä puoli on aina kiinnostanut, ja improvisaatio ja korvakuulolta soittaminen joissakin muodoissaan on ollut kiva osa omaa soittohistoriaani.

Opettaja 15

Improkoulutuksen oppimispäiväkirja syksy 2017

Impro-koulutus on osaltani edellisen kevään 2017 jälkeen jatkunut syksyllä 2017. Improvisaation mahdollisuudet ovat moninaiset. Eri kouluttajien erilaiset näkökulmat, painotukset ja lähestymistavat ovat avanneet hedelmällisellä tavalla improvisaation mahdollisuuksia. Tosin osa saadusta tiedosta on ollut minulle entuudestaan tuttua käytännön muusikon matkaltani, johon on kuulunut ja kuuluu erilaisissa, ei (puhtaasti) klassisen musiikin kokoonpanoissa: bändeissä, teatterimusiikissa, elokuvamusiikissa, kansanmusiikissa. Koen risteilemisen ja seikkailemisen erilaisissa musiikillisissa maailmoissa hyvin tärkeänä, samalla aukeaa mahdollisuus tuottaa itse musiikkia, sovittaa, soittaa korvakuulolta, kehittää toisten kuuntelua uutta luomalla jne. Kaiken tällaisen tekemisen lähtökohta on omakohtainen halu ja kiinnostus irtautua jo valmiiksi kirjoitetuista nuoteista kohti ”tässä ja nyt” tekemistä. Jos ollaan tarkkoja, myös nuoteista ja valmiiden sävellysten soittaminen sisältää improvisaatiota, koska koskaan ei soittaja soita kappaletta kahta, tai useampaa kertaa täysin samalla tavalla. Äänensävyt ja painotukset vaihtelevat eri tilanteissa mielen sen hetkisten sisäisten liikkeiden mukaisesti. Ymmärrän myös niitä, jotka ovat kiinnostuneita syventymään säveltäjän maisemaan ja pyrkimykseen ja lähestymään soittamista vain tästä näkökulmasta käsin. Pääasia, että soitto koskettaa ja sillä ilmaistaan musiikkia todellisista, aidoista sisäisistä liikkeistä käsin.

Teemu Viinikainen vei mielenkiintoisella tavalla meitä ryhmässä improvisointi-tehtävien kautta kommunikaatioon ja toisten kuuntelemiseen. Lähtökohta voi olla vaikkapa väittäminen, vastaus, mietiskely.jne. Mukana voi olla jokin teemasävel, intervalli tai sävellaji, joka toistuu punaisena lankana pitkin soittoa. Lopuksi meille jaettiin hyvä pohja / tehtäväpaperi impro-tehtäviin omien oppilaiden kanssa. Tunnelma oli avoin ja luova, mikä on tärkeää; improvisaatiOSSahan ei yksikään sävel ole periaatteessa väärä, vaan vie jonnekin, josta taas jatketaan matkaa eteenpäin, sen hetkisten impulssien ja ideoiden mukaisesti ja viemänä. Onnistuimme mielestäni hyvin näissä ryhmämatkoissa, eikä tilanne hajaantunut, vaan kehittyi aina eteenpäin jotenkin orgaanisesti toisiamme kuunnellen.

Impro-koulutuksen esittelemiä keskeisiä, sovellettavia lähtökohtia työskenneltäessä omien oppilaiden kanssa:

- Mielikuva joka toteutetaan omalla soittimella, esim. luonnonilmiö (ukkonen) tai mielentila (lempeä, suuttunut).... keinot toteuttamiseen soiton avulla ovat vapaat sen hetkisillä taidoilla.
- Sävel -intervalli- tai rytmiaiho, josta lähdetään liikkeelle, joka tarjoaa punaisen langan tai lähtökohdan, ja jota voidaan varioida tai kehitellä soiton kuluessa.
- Kaaren luominen, esim. ryhmässä. kommunikoidaan alku, kehitellään sisäkohta ja päädytään yhteiseen loppuun.
- Korvakuulolta tutun melodian hakeminen
- Sointupohjainen ajattelu soitossa: ollaan tietoisia siitä missä sävellajissa ja missä soinnuissa kappaleen aikana milloinkin ollaan ja mennään (esim.rock-jazz), ja näiden sointujen sisällä kehitellään kulkuja ja ideoita, ja luodaan niitä tässä ja nyt -hetkessä.

Kaikkia näitä muotoja voidaan soveltaa omien oppilaiden kanssa kullakin osaamisen tasolla, myös pienien oppilaiden, lukuunottamatta sointupohjaista improvisaatiota, jossa täytyy olla mukana paljon jo teknistä osaamista, ja harmonioiden ymmärtämistä. Tällöin erityisen tärkeää on, että jousisoittajat voivat tehdä yhteistyötä harmonia-instrumenttien kanssa. Muutenhan sointupohjainen improvisaatio ei ole lainkaan mahdollista.

Olen omassa opetuksessani oppilaan kanssa käyttäneet hyväksi myös Youtubea, jonka avulla voi korvakuulolta opetella omia lempikappaleita hyvässä seurassa, ammattilaisten kanssa. Mukaan voi tuoda lisäksi jotain sopivaa sivumelodiaa tai säestyskuvioita.

Tämä onkin ollut oppilaille hyvin mieluisaa, ja olen ollut yllättynyt miten paljon oppilaani jo osaavat soittaa pelkästään korvakuulolta ilman nuotteja, ja miten harmonioidenkin löytäminen sujuu suht' vaivattomasti. Ihan pro-typpejä. Luulen, että soitetuilla ja edestakaisin sahatuilla Pertti Sutisen venäläisillä viuluasteikoilla saattaa olla jotakin tekemistä asian kanssa. Äskeisissä oppilaitteni tasosuorituksissa oli mukana myös korvakuulolta esityksiä: elokuvasävelmän soittaminen korvakuulolta opetellun pohjalta tietokoneen säestyksellä, kaikki jousitukset ja sormitukset olivat myös oppilaan itse tekemät.

Jotkut oppilaistani ovat tehneet myös loistavia "toisia ääniä" joihinkin tuttuihin sävelmiin, tämä on heistä tosi kivaa. Lisäksi olen tehnyt meditatiivista, ihan vapaata improvisaatiota muutamien oppilaiden kanssa. Se on aika hienoa kommunikointia.

Tätä kaikkea olen soveltanut opetuksessani jonkin verran jo ennen uuden OPS:n tuulia.

Tärkeintä on, että soittimesta tulee vuosien myötä, aina enenevässä määrin oma väline, joka samalla palvelee omia, vaihteleviakin erilaisia musiikillisen kiinnostuksen kohteita ja alueita. Improvisaatio on yksi tie saavuttaa ja tavoittaa tätä päämäärää. Olennaista myös on, että opetuksessa luodaan vahva pohja, eli käsityötaidon ja soittotekniikan hallinta ja taito. Ilman toista ei ole toista. Ei vapautta ilman hyvin tehtyä perustyötä.

Opettaja 16

En saanut imrokoulutuksesta valitettavasti mitään uutta tahi hyödyllistä mitä voisin vielä käyttää, oman yli 30 v kokemuksen lisäksi.

8.4 muut instrumentit: opettajien kokeiluja ja kokemuksia

Opettaja 17

Luova improvisaatio –oppimispäiväkirja

Luennot:

Annika Gummerus-Putkinen 7.3.2017 ja 21.3.2017

Teemu Viinikainen 26.9.2017 ja 2.10.2017

Jyrki Tenni 10.10.2017 ja 26.10.2017

Ajatuksia improvisaation opettamisesta ja luova impro –koulutuksen pohjalta tehtyjä havaintoja:

- improvisaatiota voi lähestyä loputtoman monesta eri näkökulmasta ja lähtökohdasta
- aluksi improa kannattaa lähestyä mahdollisimman yksinkertaisesti: selkeät ja tarvittaessa tarkkaan rajatut ohjeet
- oppilaalla turvallinen olo, uskaltaa kokeilla ja heittäytyä
- luovuuteen kannustaminen!
- aluksi on hyvä valita riittävän hidas tempo – oman soiton kuuntelu ja sävelten valinta helpottuvat, pidätykset ja purkaukset nousevat esiin
- impro voi olla myös hyvin tarkkaan etukäteen suunniteltua, mm. harmonian analysoiminen ja purkausten suunnitteleminen
- tauot ja ”hengittävä musiikki” myös tärkeä osa improvisaatiota!
- opettajan malliesimerkki ja asenne ovat erittäin tärkeitä!
- improvisaatio-taitojen karttuessa oman soiton kuuntelu ja analysointi korostuu ja kehittyy
- jos improvisaatio on oppilaalle haastavaa, opettaja voi alussa tarjota vaihtoehtoja rytmi- ja sävelaiheiden kanssa (oppilaan ei tarvitse ”keksiä” itse)
- myös improvisaatiota voi ja kannattaa harjoitella, tämä korostuu erityisesti tietyssä tyyliässä improtessa. Apuvälineinä mm. valmiiden nuottien analysointi, levyjen kuuntelu ja oman soiton äänittäminen
- ryhmätilanteessa tärkeää hyväksyä 100% muiden ideat
- improa ei voi ”soittaa väärin”: oppilaan rohkaiseminen ja kannustaminen improvisaatioon soittotunneilla ja kotona

Muutamia käytännön esimerkkejä improvisaation käytöstä opetuksessa:

- lähes mihin tahansa kappaleeseen voi tehdä pienen improjakson esim. alkusoittona, välikkeenä tai loppusoittona – ideoita improon mm. kappaleen rytmistä, melodiasta, harmoniasta, karaktääristä jne.
- esim. yhden tai kahden tietyn soinnun valitseminen ja siinä ”kelluminen”
- rytminen ja melodinen muuntelu
- impron lähtökohta voi olla pelkkä rytmi: rytmitellään aluksi esim. vain yhdellä sävelellä opettajan kanssa vuorotellen -> lisätään pikkuhiljaa säveliä
 - ryhmässä eri soittajilla eri rytmit / sävelet
 - voidaan lisätä myös eri artikulaatiotapoja, dynamiikkaa, erilaisia äänenvärejä jne.

- satujen, tarinoiden, kuvien ym. värittäminen musiikilla
- impron taustalla voi käyttää valmiita taustoja (esim. rytmikomppi)
- pienimuotoisten stemmojen, vastamelodioiden improaminen ja keksiminen
- pienen laulun soittaminen niin, että oppilas ja opettaja soittavat vuorotellen yhden iskun melodiasta – myöhemmin rytmejä ja säveliä voi muuttaa, lisätä harmoniaa jne.
- tutun kappaleen soittaminen eri moodeissa ja siinä improaminen

Miksi improvisaatiota kannattaa käyttää opetuksessa?

- loistava apuväline mm. tekniikan rakentamisessa, erilaisten ”ongelmapaikkojen” korjaamisessa, musiikin teorian ymmärtämisessä jne.
- kehittää monipuolisesti oppilaan musiikillisia valmiuksia ja syventää musiikillista ymmärrystä ja ilmaisua
- kuulonvarainen soitto kehittyy
- paljon työkaluja sävelletyn musiikin esittämiseen
- musiikillinen kommunikointi, improvisointi on erinomainen väline yhteissoitossa
- LUOVUUS! SOITONILO! MUSIIKISTA NAUTTIMINEN!

9 palautetta opettajilta

Hankkeeseen osallistuneille opettajille järjestettiin yhteinen palautekeskustelu 11.12.2017. Opettajia oli läsnä yhdeksäntoista. Keskustelun teemoiksi oli nostettu hankkeen keskeiset tavoitteet, mutta vapaa keskustelu polveili osin laajemminkin improvisaation ja opetuksen tärkeisiin kysymyksiin.

Arvioidessaan hankkeen tärkeyttä, arvoa ja merkityksellisyyttä opettajat toivat esiin seuraavia näkökulmia: Ensikisikin improvisaation monipuolisuuden ja moniulotteisuuden huomaaminen ja konkretisoituminen on ollut merkityksellistä. Erilaiset näkökulmat saattavat opettajan omatkin ajatukset liikkeelle, ja oma ymmärrys improvisaatiosta ja sen mahdollisesta pedagogisesta arvosta kypsyy. Monipuolisuus on toteutunut myös käytännön kokeiluissa: tunneilla on kokeiltu paitsi erilaisia lähestymistapoja myös yksin ja ryhmässä improvisoimista. Monipuolisuuden arvo kirkastuu opettaja- ja oppilaslähtöisyydessä: opettaja voi valita häntä parhaiten puhuttelevat toimintatavat, opettaja voi sovittaa menettelyjään vastaamaan parhaiten oppilaiden odotuksia ja kehittymisen lähivöhykkeitä.

Toiseksi opettajille oli merkityksellistä hankkeen aikana sovellettu työtapa: vuorovaikutus toisten opettajien kanssa on ollut arvokasta ja hyödyllistä. Syntyy kokemus, että ollaan yhteisen asian äärellä ja yhdessä oppimassa. Jokainen on antanut oman panoksensa, ja erilaisista näkemyksistä voi ottaa opiksi jatkoa ajatellen.

Kolmanneksi opettajat toivat esiin, että hankeessa esiin tuotujen erilaisten näkökulmien myötä opettajan oma ymmärrys musiikista on syventynyt: Genre-rajat eivät enää näytä niin merkityksellisiltä, musiikillinen maailmankuva yhtenäistyy. Tämä laajempi ymmärrys musiikista on välittynyt myös oppilaille. Konkreettinen, pieni, mutta pedagogisesti merkityksellinen näkökulma musiikin avartumiseen on ollut rosojen ja virheiden uudelleen määrittäminen. Musisointi ei näyttäydykään enää virheiden välttämiseltä, millä varmasti on vaikutusta opettajan pedagogiseen otteeseen.

Neljänneksi opettajat pohtivat pedagogista prosessia ja omaa opettajuutta improvisaation näkökulmasta. Koulutuksen runsas ja moninäkökulmainen anti ei vielä hankkeen loppumetreillä ollut jäsentynyt kokonaisuudeksi, kirkkaaksi pedagogiseksi kaareksi, vaan improvisaation opetuskäytössä kehittyminen vaatii opettajalta jatkuvaa reflektiota ja kehitymispyrkimystä. Toisaalta juuri hankkeen pitkää kestoä kiitettiin: koettiin, että asioiden reflektioon ja kokeilemiseen on ollut aikaa. Hankkeen aikana opettajat ovat saaneet katsoa pedagogista työtään uudella tavalla, mikä johtaa käytäntöjen kehittämiseen ja omaan kasvuun opettajana. Hankkeen käytännöllinen työtapa on korostanut kuuntelun ja musiikillisen vuorovaikutuksen merkitystä, mikä myös on väylä oman opetuksen kehittämiseen. Omaan pedagogiseen kehittämiseen on johtanut myös hankkeen aikana oppilaan ja oppijan asemassa oleminen sekä erilaisten persoonallisuuksien kanssa työskentely. Kehittämiseen välttämättä saattaa epämuikavuusalueelle astuminen, mikä hankkeen työpajoissa on usein todettu. Toisaalta juuri epämuikavuus alue voi johdattaa eteenpäin: tuntematon tuleva näyttäytyykin suurena seikkailuna. Olennaista on oma asenne kaikkeen tekemiseen.

Viidenneksi opettajat selkeästi kokivat saaneensa käytännön työtapoja, heti sovellettavissa olevia valmiuksia omaan työhönsä. Erityisesti esiin nostettiin työtavat improvisaation ensi vaiheisiin. Improvisaatioon tukeutuvien työtapojen on koettu vaikuttaneen myös soittotunnin ja tekemisen ilmapiiriin: improvisaatio on tukenut positiivista tekemistä, tuonut musisointiin vielä lisää iloa, rakentavuutta ja kannustavuutta. Musiikilliseen vuorovaikutukseen oppilaiden kanssa on löytynyt uusia välineitä.

Kuudenneksi improvisaatioon tukeutuvien työtapojen on havaittu tukevan oppilaiden hahmottamistaitojen kehittymistä. Tällä voi jatkossa olla merkitystä pyrittäessä taiteen perusopetuksessa eri sisältöalueiden nykyistä vahvempaan integrointiin.

Huolenaan opettajat toivat esiin aikaresurssin: saatetaan kokea, että improvisaatio on jotakin ylimääräistä, joka on pois keskeisimmiltä sisällöiltä ja tavoitteilta. Vaade improvisaation toteuttamisesta jokaisen oppilaan kohdalla saattaa myös joidenkin opettajien näkemysten mukaan johtaa opintojen nykyistä suurempaan pirstoutumiseen, jos se jää asiaan erikseen palkatun opettajan tehtäväksi ja jos sille osoitetaan oma lukujärjestyspaikka.

Opettajat erittelivät ja arvioivat palautekeskustelussa monipuolisesti käytännössä kokeilemiaan työtapoja. Useat opettajista totesivat, että varsinkin improvisaation aloittamiseen on saatu apua ja työvälineitä. Impro-kortit ovat olleet monilla opettajilla käytössä ja ne on todettu toimiviksi mielikuvituksen herättäjiksi improvisaatiota aloitettaessa. Improvisaatiota on lisäksi käytetty oman soittimen yksittäisen teknisen taidon opetteluun ja hiomiseen, esimerkiksi trillin soittamiseen.

Erilaisia näkemyksiä on siitä, miten pitkällä oman instrumentin hallinnan pitää olla ennen kuin improvisaatiota voi aloittaa. Osan mielestä oppilaan pitää osata duuriasteikon verran säveliä ennen kuin aloittaminen on mahdollista. Toisaalta jo yhdellä sävelellä voisi harjoitella rytmistä variointia ja rytmin hahmottamista.

Opettajat ovat käytännössä huomanneet oppilaslähtöisyyden merkityksen. Osa opettajista on edennyt pienin askelin, osa on kokeillut improvisaatiota oppilaidensa kanssa enemmänkin saadakseen selville oppilaidensa erilaisen orientoitumisen omaan tuottamiseen. Tämän mukaan sitten improvisaatioon käytetty aika on sitten vaihdellut oppilaittain. Improvisaatio mielihyvän tuottajana ja tehokkaana motivaattorina on kuitenkin huomattu ja todistettu soittotuntien improvisaatiohetkissä. Improvisaatiosta tuotiin esiin myös vuorovaikutuksellinen, meditatiivinen puoli, musiikillinen kuuntelu ja keskustelu. Se voi olla oppilaalle myönteinen musiikki- ja soittamiskokemuksen muovaaja.

Erilaisia näkemyksiä opettajilla on siitä, onko olemassa olevan musiikin käyttömahdollisuuksia improvisaatioissa käsitelty hankkeen koulutuksissa. Osan mielestä aihe sivuutettiin, osa on kuitenkin jo käytännössä huomannut oppilaiden soittoläksyjen variointimahdollisuudet ja variointin hyödyn oppimiselle. Improvisaatiota työtapana on käytetty myös nuotinlukutaidon oppimiseen tai vahvistamiseen.

Opettajien antaman palautteen mukaan improvisaation käytöllä on monia kytköksiä sellaisten hahmottamistaitojen kehittymiseen, jotka perinteisesti ovat kuuluneet musiikin perusteiden opetukseen: mainituiksi tulivat erilaiset asteikot ja eri sävellajit, intervallit sekä harmonia, samoin

laulamalla musiikin hahmottaminen sekä eri musiikkitermien käytännöllinen ymmärtäminen. Käynnissä olevaa opetussuunnitelmatyötä varten ja siihen olennaisesti kuuluvaa integraatiotavoitetta ajatellen nämä ovat hyödyllisiä havaintoja.

Integraationäkymien ohella kytköksinä uuteen opetussuunnitelmaan opettajat toivat esiin oppilaslähtöisyyden ja improvisaation vaihtelevan käytön eri oppilailla. Toisaalta kiitollisuudella vastaanotettiin se lähtökohta, että improvisaatio on nostettu omaksi tavoitealueeksi. Näin ikään kuin on virallisesti lupa käyttää siihen aikaa. Opettajat ohjautuivat pohtimaan uuden opetussuunnitelman näkökulmasta, voisiko opetussuunnitelmasta jättää jotakin pois improvisaation hyväksi. Pohdittiin improvisaation myötä kasvavia käytännön muusikkouden taitoja ja niiden arvoa.

Huolia ja pelkoja improvisaation opetuskäyttöön liittyi useita. Yksi merkittävä niistä on aikaresurssi: koetaan, että improvisaatioon käytetty aika on muusta pois. Siksi on pelkona, että instrumentin perushallintataito rapautuisi. Usein pohditutti myös improvisaation opetuskäytön mahdollisuus, kun melodiasoittimia soittaville oppilaille harmoninen hahmottaminen on haastavaa. Muutamille opettajille oli haastavaa siirtää koulutuksissa opittua oman opetuksen kontekstiin. Edelleen kehitettäväksi asiaksi jää myös, miten improvisaatiostakin saadaan rakennettua oppilaan opintoihin kehityskaari, eteneminen uudelle tasolle, kehittyminen ja uusien taitojen oppiminen.

Hanke koulutuksineen on avannut muutamia opetuksen ja sen kehittämisen kannalta perustavia näkymiä. Muutamat opettajat toivat esiin oman opettajuuden kehittymisen ja kehittämisen edelleen; koettiin, että tällainen kehittyminen on hankkeen koulutuksien myötä avautunut tehtäväksi ja mahdollisuudeksi. Meneillään olevaan opetussuunnitelmatyöhön sekä erityisesti sen ihmiskuvaan ja oppimiskäsitykseen liittyvät perustavasti huomiot oppilaan subjektiivisuuden ja toimijuuden vahvistumisesta, opettajan ja oppilaan suhteen uudelleen määrittymisestä sekä improvisatoristen työtapojen antamasta tuesta oppilaan oman äänen löytymiseen.

Upea ja positiivinen kokemus, pelkästään se, että iso joukko opettajia yhdessä keskustelemassa.

Mahtavaa nähdä eri soittimien näkökulma, siitä saa myös itselle. Eli klassisen ja rytmimusiikin yhteneväisyydet ovat kasvaneet ja vahvistuneet, eivät enää ole niin erillisiä. Tämä on välittänyt myös oppilaille, musiikki ei ole enää blokeissa.

Ilahduttavaa: kokeilu ryhmässä ja soolo-opetuksessa. Ryhmässä moni oppilas voi rohkaistua enemmän kuin opettajan kanssa.

Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin: jatkossa on tärkeää resurssien pohdinta. Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty, jotta tunneilla impro saataisiin monipuolisesti käyttöön.

10 palautetta oppilailta

Hankkeen lopuksi tehtiin kysely oppilaille. Kysely lähetettiin kaikille niille oppilaille, joiden opettaja oli ollut mukana hankkeen koulutuksissa. Oppilaita oli kaikkiaan noin 300. Vastauksia saatiin valitettavasti vain 27. Vastaajista $\frac{2}{3}$ oli 12-vuotiaita tai sitä nuorempia. Vastaajista samoin $\frac{2}{3}$ oli viulun- tai pianonsoittoa opiskelevia; muiden instrumenttien oppilaita (huilu, kantele, kitara, sello) oli vain yksittäin. Vastanneista oppilaista noin 70% oli improvisoinut ja itse keksinyt musiikkia opettajien kanssa tämän hankkeen aikana. Tuttujen laulujen soittamista korvakuulolta oli kokeillut noin 60% vastanneista. Oman musiikin keksimistä piti innostavana samoin 60% vastanneista. Ryhmäimprovisaatiota oli kokeillut noin puolet kyselyyn vastanneista. Ryhmässä soittamisen kerrottiin parantaneen oppilaan kykyä kuunnella omaa ja toisten soittoa (80%).

Oppilailla on monenlaisia perusteluja, miksi musiikin keksintä tuntuu mukavalta.

Koska se on siistiä ja koin oppia jotain

Koska ei tarvitse katsoa nuoteista.

Se on vaan hauskaa. Äitikin pianisti tekee sitä työksi jatkuvasti.

Koska siinä voi käyttää mielikuvitusta ja luovuutta niin paljon kuin haluaa.

Melankoliset kappaleet miellyttävät, tarjolla ei ole paljoa helppoja joten itse on kiva keksiä.

Saa kuulla uudenlaisia kappaleita

Saa päättää itse miten kappale kulkee, silloin ei voi tehdä virheitäkään

Musiikki on lähellä sydäntäni

Saa itse tehdä sellaista musiikkia, mistä itse tykkää.

Taidosta voi olla hyötyä tulevaisuudessa.

Voi tehdä omia melodioita

Saa tehdä mitä itse haluaa

Saan ilmaista oman sisäisen musiikin omalla soittimella vapaasti.

Utan noter är det mycket lättare att lyssna på sin ton

*Klassinen musiikki on useimmiten vaativampaa tasoa kuin oma improvisointi, joten soittaisin mielummin vaikeampaa säveltäjän keksittyä musiikkia kuin omaa yksinkertaisempaa puuhaa
Ja det är roligt för att man får själv bestämma hur man spelar hur långt det blir och använda improvisation och variera med spelsätt.*

Det är spännande att göra något eget.

Jag tycker om att hitta på egen musik för man kan skapa precis vad man vill, man kan till exempel uttrycka sig genom musiken och fånga olika känslor i det man kommer på.

11 lopuksi

Ilari Iivonen

Säveltäminen ja improvisointi on yksi uusien Opetussuunnitelman perusteiden neljästä tavoite- ja arviointialueesta. Opettajien täydennyskoulutus improvisointiin liittyen antoi opettajille valmiuksia ja kehitti ammattitaitoa, jota tarvitaan oppimisympäristön luomisessa vastaamaan uusia opetussuunnitelman perusteita. Puolentoista vuoden aikana aktiivisesti hankkeeseen osallistuneiden opettajien oma taitotaso parantui improvisoinnissa merkittävästi. Tämä on selkeästi havaittavissa tallenteista, joita tehtiin hankkeen aikana. Suurimmalle osalla hankkeeseen osallistuneista opettajista improvisointi ei ollut kuulunut omiin musiikkiopintoihin. Kouluttajat lähestyivät käsiteltävää aihetta eri tavoin. Tämä antoi opettajille mahdollisuuden poimia itselle parhaiten sopivia keinoja ja työmenetelmiä improvisointiin.

Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukainen oppimisympäristö edellyttää kokonaisvaltaista näkemystä ja osaamista useisiin musiikkikasvatuksen osa-alueisiin.

Opettajien täydennyskoulutuksen onnistuminen on ratkaisevassa merkityksessä pedagogisen toimintakulttuurin tason nostamisessa.

Matti Vääntinen

Opetushallitus on määritellyt lukuvuonna 2017 - 2018 meneillään olevan opetussuunnitelmakierroksen tärkeiksi tavoitteiksi oppilaiden arvioinnin kehittämisen, pedagogiikan kehittämisen ja toimintakulttuurin kehittämisen. Näistä tavoitteista viimeisiin kahteen luova impro -hankkeemme tarttuu aivan perustavalla tavalla. Emme ole hankkeessamme kuvitelleet tekevämme opettajistamme täysiverisiä improvisaation mestareita tai improvisaation opettajia. Olemme halunneet tarjota opettajille näkymiä improvisaatioon perustuviin työtapoihin oman opetuksen rikastamiseksi ja monipuolistamiseksi. Mitä monipuolisempia työkaluja ja työtapoja opettajalla on käytössään, sitä rikkaammaksi hänen opetuksensa muodostuu ja sitä todennäköisemmin oppilaalle avautuu uljas näkymä musiikiksi kutsumaamme ilmiöön. Todennäköisesti silloin myös löytyy työtapoja, jotka tukevat oppilaalle ominaista tapaa tarkkailla ja tutkia maailmaa, liittävät uusia osia aiemmin opittuun, oppia kokonaan uutta, lisää ja syvällisemmin. Pedagogiikka kehittyy.

Improvisaatioon tukeutuvat työtavat voivat soveltua pienillekin oppilaille oman instrumentin perustekniikan harjoittamiseen ja hiomiseen. Improvisaatioon tukeutuvat työtavat sopivat siis siihen oman instrumentin kesyttämiseen ja valloittamiseen, joka jokaiselle soitonopettajalle näyttäytyy keskeisenä opettamisen tehtävänä. Improvisaatioon tukeutuvia työtapoja voi samoin soveltaa musiikin perusparametrien tutkimiseen ja musiikin hahmottamistaitojen kartuttamiseen. Oman instrumentin valloittamisen ja musiikin hahmottamistaitojen karttuessa on edellytyksiä ja tilaa myös oppilaan oman äänen ja ilmaisun löytymiselle, mitä voi pitää yhtenä keskeisimmistä tavoitteistamme. Improvisaatioon tukeutuvien työtapojen soveltaminen ei siis ole mistään pois; instrumentin hallinnan osalta ja hahmottamistaitojen oppimisen osalta taitotavoitteet ovat täsmälleen samat kuin ns.

perinteisessä soitonopetuksessa. Uusien työtapojen käyttäminen voi jopa nopeuttaa oppimista. Hyvä olisi kuitenkin muistaa, että improvisatoriset työtavat olisivat lähtökohtaisesti integroivia, eivät lisää silppuisuuden kokemusta tuottavia. Olemme musiikin äärellä, musiikkia oppimassa ja sitä tutkimassa.

Oman luovuuden ja oman tuottamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on merkittävä murros perinteiseen reproduktiiviseen musiikin opettamisen traditioon nähden. On perustavasti ihmiskuvaan liittyvä huomio, että oppilaan oma tuottaminen on kelpaavaa. On olennaisesti oppimiskäsitykseen liittyvä huomio, että oppilaalla on kykyä tuottaa itse. On olennaisesti ihmiskuvaan liittyvä huomio, että musiikillisia ajatuksia tuottavan kasvavan ihmisen sisäinen maailma on kiinnostava ja vakavasti otettava. Tälle annamme improvisaation myötä tilaa ja pedagogisen tunnustuksen. On olennainen ihmiskäsitykseen liittyvä seikka, että improvisaatiossa voimme löytää uudella tavalla tilaa myös kuuntelulle ja vuorovaikutukselle; sosiaalisuus musiikkipedagogiikassa saa vielä uuden särmän.

Suurella osalla soitonopettajista omiin opintoihin ei ole kuulunut ollenkaan tai on kuulunut vain vähän improvisaatiota tai sen soveltamista opetukseen. On ymmärrettävää, että opettajilla on hyvin erilaiset valmiudet soveltaa uutta. Eroja on myös asenteellisella puolella: on uuteen uteliaasti heittäytyviä ja on torjuvaa suhtautumista.

Tarkastelukulman voisikin sitten kääntää toiseen suuntaan: mitkä ovat oppilaan oikeudet? Oppilaalla on oikeus saada vahvojen taitojen ja valmiuksien lisäksi monipuolinen näkymä musiikkiin. Oppilaalla on oikeus saada äänensä kuuluville myös musiikillisena ajattelijana ja tuottajana. Tällaisia oppilaan oikeuksia olemme impro-hankkeellamme halunneet tukea.

Mikko Antikainen

Saimme Luova improvisaatio -hankkeen kouluttajilta monipuolisen käsityksen siitä mitä improvisaatio voi pitää sisällään. Hankkeessa olleet opettajat pääsivät kokeilemaan improvisointia itse ja jakamaan tätä oppia omille oppilailleen. Koulutusjakson pitkä kesto ja se, että improvisointiin palattiin useita kertoja vaikuttivat ajattelutapaan improvisoinnista. Improvisointi alkoi tuntumaan helpommalta. Hankkeen loppukeskustelussa oli ilo huomata, miten opettajien suhtautuminen improvisointiin oli muuttunut. Improvisointi tuo taatusti hyvän lisän opetukseen ja rikastuttaa opetustarjontaaamme. Mielenkiinnolla jään odottamaan millaisia nuoria muusikoita musiikkiopistoista lähivuosina valmistuu.

Patrik Smulter

En av de viktigaste uppgifterna den grundläggande konstundervisningen har är att skapa förutsättningar för ett livslångt intresse för den hobby eleven har valt. En viktig aspekt i att skapa intresse och möjlighet för det livslånga intresset är möjligheten till att skapa något eget, uttrycka sig själv genom den konstform man har valt. Man bör kunna lära sig använda sig av de färdigheter man får på ett mångsidigt sätt. I musiken handlar det om att lära sig använda sig av sitt instrument på ett mångsidigt sätt så att förutsättningarna för att du kan ha musiken som en livslång hobby är så goda som möjligt. I musiken kan man naturligtvis uttrycka sig genom att spela färdigt komponerade stycken men att enbart ge förutsättningar för det här i studierna är att frånta eleven stora möjligheter till att upptäcka saker i sig själv och vad musiken kan ge. Vi måste ge eleven möjlighet att upptäcka den inre kreativiteten i sig själv och också godkänna och erkänna värdet i det som eleven

skapar. Det är en undervisningssyn som kan betyda en liten förändring hos läraren men vara av fundamental betydelse för eleverna. Genom att fortbilda musikinstitutens lärare i improvisation tar vi ett viktigt steg framåt i riktningen att utöka lärarnas möjligheter till en mångsidig utbildning.

Den här fortbildningen vi har genomfört har gett lärarna en mångsidig bild av fenomenet improvisation. Infallsvinklarna har medvetet varit mycket olika, allt för att ge möjlighet åt så många som möjligt att hitta just sitt eget sätt att undervisa på. Vi har också tagit ner fenomenet improvisation från den piedestal som den ibland befinner sig på. Att skapa en liten melodisnutt på sitt eget instrument är improvisation. Att skapa en rytmisk variation på en annan rytm är improvisation. Det handlar om att ge möjlighet och tillåta eget skapande. Att låta kreativiteten komma fram och inte trycka ner den och säga att vi spelar bara färdigt komponerad musik. Det må vara ett litet steg vi tar nu men i backspegeln sett kanske vi konstaterar om ett antal år att just det här var ytterst viktiga små steg för att utveckla den grundläggande konstundervisningen i musik till att bli mer möjliggörande och inkluderande av olika sätt att se på och utöva musik. Det finns naturligtvis inget rätt och fel här, precis som det inte finns någon rätt och fel improvisation. Eleven kan själv välja vad hen riktar in sig på men om vi inte fortbildar våra lärare så kanske vi inte kan ge en så bred och diversierad undervisning som vi önskar.

Vill rikta ett stort tack till Utbildningsstyrelsen som stött det här projektet och genom det skapar förutsättningar för en bättre och mer mångsidig grundläggande konstundervisning i musik.